NOVOSTI HOBOĆIN

#1145

Samostalni srpski tjednik

Petak 26/11/2021

10 kn/100 din/1.20 €

ISSN 1845-8655

Ljuti bez sućuti

Organizacijska pozadina prosvjeda protiv Covid-potvrda sugerira da se uglavnom radi o protestima desnice koji nisu motivirani vrijednostima javnog zdravlja, solidarnosti i empatije spram slabijih slojeva društva

str. 3-4. i 6-7.

PIŠE
Milorad Krstulović

RABLJENA SEDMICA

Nemamo stabilni bolnički sustav, ali zato imamo Mira Bulja (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

Potvrde

Ode naš svijet u božju mater, raspada se samodopadna čovjekova sigurnost u donedavni način života, pod pritiskom više sile nestaje štošta što smo desetljećima smatrali normalnim. Smak svijeta dočekuje nas sasvim nespremne, s MILANOVIĆEM kao predsjednikom, premijerom PLENKOVIĆEM, predsjednikom parlamenta nebitna imena i BANOŽIĆEM kao ministrom obrane, pride. Hrvatska država uoči kataklizme izgleda kao netko tko je prespavao alarm, pa se budi 45 minuta prije leta avionom i ne miri se s činjenicom da mu treba barem sat da se spremi i stigne do aerodroma. Broj oboljelih od Covida raste, broj umrlih prešao je deset tisuća, liječnici šalju dramatične apele, ionako ne baš stabilni bolnički sustav urušava se pod pritiskom oboljelih, antivakseri i histerici različitih sojeva luduju po ulicama, covid-potvrde guraju mase prema ogorčenju, evropske i svjetske vlasti donose suvisle i nesuvisle mjere, a Hrvatskoj je potpredsjednik Vlade TOMO MEDVED. Istodobno, predsjednik Milanović ne priznaje covid-potvrde i svoj Ured smatra eksteritorijalnim. U dnevnim novinama čitamo kako Evropska komisija planira 'predstaviti prijedlog za koordinaciju slobodnog kretanja korištenjem covid-certifikata'. Austrija je, naime, utonula u *lockdown*, u nekim državama protuepidemijske mjere su liberalnije, u nekima pak kaotične, kao u Hrvatskoj, gdje ih službeno ima, a zapravo ih nema jer nitko ne kontrolira provode li se. Evropa se trenutno koleba oko evropskog digitalnog covid-certifikata koji bi, u svojstvu potvrde o cijepljenju ili preboljenju Covida–19, olakšao kretanja uoči turističke sezone, ali su države-članice podijeljene i oko njegova trajanja i oko broja obaveznih doza. Austrija najavljuje obavezno cijepljenje, neke države razmišljaju o sličnim koracima, a Hrvatska ima Milanovića, MIRA BULJA, ZLATKA HASANBEGOVIĆA i, naravno, HDZ predvođen Andrejom Plenkovićem, s glasovitim dvostrukim standardima uvijek, pa i sada.

Kazne

A odgovornim osobama u javnim tijelima koje odbijaju nadzirati covid-potvrde prijete kazne od 30 do 50 tisuća kuna, najavljuje Vlada. Ona će, obećao je ministar pravosuđa i uprave IVAN MALENICA, izmijeniti Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti tako da će omogućiti kažnjavanje bića poput Mira Bulja, sinjskog gradonačelnika, koji je čvrsto odlučio ignorirati kako potvrde, tako i Covid kao takav. STIPE PETRINA, načelnik Primoštena, isprva je također odbijao uvesti nadzor covid-potvrda, ali sada najavljuje odustajanje od prkosnog stava jer ne želi Općinu izlagati novim troškovima. U Uredu predsjednika, gdje također ne priznaju covid-potvrde, kazna prijeti ORSATU MILJENIĆU kao odgovornoj osobi. Predsjednik je službeno neodgovoran. Kad se sve zbroji, nema ova država čak ni toliko zaraženih koliko ima preduvjeta za povećanje njihova broja.

Ručak

Ljudi umiru, liječnici se žale na premorenost, u bolnicama je sve manje prostora za ljude koji ne boluju od Covida, a predsjednik i premijer našli su novi, jako bitan povod za prepirku: ručak s MACRONOM. Naime, prema planu, Macron će svečano ručati u sklopu premijerova programa, no među uzvanicima nije predviđen Milanović. 'Na tom ručku neće biti visoki državni dužnosnici, već predstavnici civilnog društva, gospodarstvenici i kulturnjaci. Pozvan je predstojnik Ureda predsjednika RH, diplomatski savjetnik', objašnjavao je medijima predstojnik Plenkovićeva ureda ZVONIMIR FRKA-PETEŠIĆ. Kasnije se oglasio i premijer, osobno. Učinio je to nakon sjednice Predsjedništva i Nacionalnog vijeća HDZ-a. Prvo se zahvalio Tomi Medvedu, svome potpredsjedniku Vlade i ministru branitelja, hrvatskih dakako, na organizaciji vukovarskih zbivanja, a potom je otkrio da je Milanović odbio njegovu ponudu da organizira zajedničko uništavanje nekog obroka – ručka ili večere – s Macronom. 'Jel' vam to jasno? Nije htio nijedno, rekao je da će doći na sastanak', tvrdi Plenković. 'Nije to nesuradnja dva brda, nego njegovo odbijanje da budu domaćini ručka ili večere', nastavio je prvi čovjek hrvatske vlade. O umirovljenju izvjesnog brigadira ELVISA BURČULA, potezu ministra obrane Marija Banožića koji je nedavno iznimno uznemirio Milanovića, ovaj put nije bilo riječi. Srećom. Valjda barem ta dosadna i bespotrebna priča pada u drugi plan.

Dočekala ga hrvatska politička kuhinja – Emmanuel Macron (Foto: Romain Doucelin/Bestimage/PIXSELL)

Opozicija

Naišli smo već na tko zna koliko potvrda da je Hrvatska država katastrofalne vlasti u kojoj se ustrajno raspada samo opozicija. Evo još jedne: prema podacima iz dnevne štampe, u zagrebačkom ogranku SDP-a, nekoć vladajuće, pa godinama vodeće opozicijske hrvatske stranke, ostalo je 1719 ljudi. Minoran je to broj u odnosu na četiri hiljade koliko ih je bilo u svibnju. Dnevna štampa osigurala nam je adekvatnu usporedbu s brojnošću zagrebačkog HDZ-a: na prošlim je unutarstranačkim izborima u ogranku pobjednik MISLAV HERMAN osvojio 3341 glas, a protukandidat PAVO KOSTOPEČ 1931 glas. Odnosno, Kostopeč je dobio više glasova nego što u Zagrebu ima SDP-ovaca. I uvjerljivo je poražen. Socijaldemokrati nezaustavljivo poniru. Znatno gora je vijest da su vladajući i dalje stabilni.

Socijaldemokrati i dalje poniru – Peđa Grbin (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Odgovoran i neodgovoran – Orsat Miljenić i Zoran Milanović (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

IMPRESSUM
Godina XXII / Zagreb | petak, 26/11/2021

NOVOSTI #1145

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE UREDNICE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Tihomir Ponoš

REDAKTORICE Ana Grbac, Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Nikola Bajto, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Ivana Perić, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, i Borivoj Dovniković (karikaturist)
TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE:
Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Formula otpora

Ovakav otpor cijepljenju nije pao s neba, nije se razvio ni iz čega. Ima tu ljudske tvrdoglavosti i duhovne zapuštenosti, političkog inata, izmanipuliranosti i moralne otupjelosti, ima predrasuda i iracionalnih strahova, sebičnosti i nezrelosti, ali odgovornost je, prije svega, na vlasti

POLITIČKE snage – stranke, strančice i nevladine organizacije – pozicionirane desno u odnosu na vladajuću, umjereno desnu, Hrvatsku demokratsku zajednicu konačno su dočekale da im u ruke padne koliko-toliko suvisao razlog za dizanje ozbiljnije bune protiv Vladinog upravljanja Covid-krizom. Taj razlog je uvođenje obaveznih Covid-potvrda – dokaza o preboljenju Covida–19 ili o dovršenom cijepljenju – za fizički ulazak u sve državne i javne institucije i ustanove na svim razinama, mada Sabor tek treba unijeti u zakon sankcije za nepoštovanje te obaveze. Kao zamjena za Covid-potvrdu zasad funkcionira i negativan korona-test ne stariji od dva ili tri dana, ali vlast je najavila da će testiranje od 4. siječnja 2022. prestati da bude zamjena za dokument o preboljenju ili o cijepljenju, ili – u blažoj opciji – test više neće biti besplatan ni za koga. Također, moguće je da će upotreba spomenutih potvrda biti proširena i na zaposlene u privatnim tvrtkama, na restorane, kafiće, frizerske salone, teretane, trgovačke centre... Koja je, dakle, argumentacija protiv Covid-potvrda, odnosno što je to prošle subote – barem načelno – dovelo na zagrebački Trg bana Jelačića dvadeset-trideset tisuća prosvjednika koje je predvodila koalicija ogorčenih poduzetnika, ekshibicionista željnih javne pažnje, neartikuliranih ekstremista, militantnih turboliberala koji misle da društvo ne postoji i ne treba postojati, obijesnih NDH-nostalgičara, vjerskih fanatika, ljutih poklonika urotničkih teorija, šarlatana raznih fela...?

Radi se o tome da je dokazano da se i oni koji su cijepljeni dvjema dozama mogu zaraziti, pa onda i prenositi zarazu. Problem je i to što su mnogi koji imaju važeću Covid-potvrdu cijepljeni prije više od šest-sedam-osam mjeseci, ili su imali bolest prije više od godinu dana, što znači da sada nisu zaštićeni ili su slabo zaštićeni. Utoliko, prema 'borcima

'Slobodari' na Trgu bana Josipa Jelačića (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

za slobodu' s Trga bana Jelačića i s Facebooka, Covid-potvrda na temelju vakcinacije daje lažnu sigurnost i predstavlja dozvolu za širenje bolesti, uključujući i prostore poput bolničkih odjela i umirovljeničkih domova, a pritom odbacuju testiranje kao alternativu cijepljenju jer se tom 'invazivnom metodom' necijepljeni bezrazložno diskriminiraju u odnosu na cijepljene. Neka se testiraju i jedni i drugi, poručuju protivnici Covid-propusnica, ili neka se ne testira nitko. Prešućuju, naravno, da je mogućnost zaraze kod cijepljenih drastično manja nego kod necijepljenih, čak i do deset puta, kao što je onda drastično manja i mogućnost da cijepljeni prenesu infekciju, ali 'slobodari' jesu u pravu kad tvrde da je pravi smisao sve šire primjene Covid-potvrda u tome da se što veći broj građana potakne ili natjera na primanje vakcine, pri čemu cijepljenje nije proglašeno i ozakonjeno obaveznim. I doista, gdje je granica kad legitimno i pohvalno poticanje na vakcinaciju prelazi u nezakonito ograničavanje ljudskih prava i u prisiljavanje na cijepljenje mimo demokratski donesene odluke da je cijepljenje obavezno, kao što je svojedobno bilo obavezno služenje vojnog roka i kao što je danas obavezno pohađanje osnovne škole? Gdje je točka kad se opravdani pritisak pretvara u političko nasilje i golu ucjenu, odnosno u ograničavanje prava i sloboda ljudi koji se ponašaju nerazumno ali ne i protuzakonito sve dok za odbijanje vakcine ne budu propisane zakonske kazne, ako budu?

U zemljama poput Hrvatske, u kojima vlast tokom gotovo godinu dana nije uspjela biti konstruktivna, organizirana i pametna te doći do 80 ili 90 posto imuniziranog

Naravno da se Hasanbegović, Bujanec, Bartulica, Grmoja i ostali nisu uhvatili Covid-potvrda vođeni ljudskopravaškim i slobodarskim motivima: u onoj trećini odraslog stanovništva koje je čvrsto u odluci da ne primi vakcinu oni vide samo birače kojima valja podilaziti

Zlatko Hasanbegović (Foto: Marko Prpić/ PIXSELL)

stanovništva, epidemija će se na kraju, ako virus čudom ne iščezne, svesti na pitanje uvođenja ili neuvođenja zakonske obaveze cijepljenja, a to je jedan od crnjih scenarija koji su nas mogli zadesiti. Taj oštri konflikt može postati pogonsko gorivo dugotrajne društvene destrukcije. Jedno je kad se birački tijelo rascijepi na dvije gotovo jednake polovine u pitanju izbora između ZORANA MILANOVIĆA i KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ, ili Grabar-Kitarović i IVE JOSIPOVIĆA, a drugo je kad se stanovništvo podijeli, ili približno podijeli, oko poštivanja zakona, naročito kad je riječ o zakonu koji se tiče zdravlja i borbe protiv bolesti koja je u proteklih dvadesetak mjeseci u Hrvatskoj izravno odnijela više od deset hiljada i petsto života i nanijela ekonomsku štetu tešku nekoliko desetaka milijardi kuna. Pod uvjetom, dakako, da se premijer PLENKOVIĆ ikad odluči na mukotrpnu političku kampanju za izglasavanje obaveznog cijepljenja protiv Covida, a ovih dana govori da se to neće dogoditi nikad: ako se premijer ipak ne predomisli, to znači da nas Covid neće uskoro napustiti. Uzgred, Austrija je dosad jedina zemlja Europske unije koja je najavila zakonodavno uvođenje obaveze cijepljenja od 1. veljače naredne godine, a o tome se počelo javno govoriti i u Njemačkoj.

E sad, naravno da se HASANBEGOVIĆ, BUJANEC, BATARELO, BARTULICA, GRMOJA i ostali nisu uhvatili Covid-potvrda vođeni ljudskopravaškim i slobodarskim motivima: u onoj trećini odraslog stanovništva koje je čvrsto, i izvjesno je da će ostati čvrsto, u odluci da ne primi vakcinu oni vide samo birače kojima valja podilaziti da bi se politički

Glavna šteta koju čine prosvjednici i pobunjenici s Trga bana Jelačića i s Facebooka jest u tome što omogućuju Plenkoviću da ima na koga svaliti krivicu za posljedice vlastitih pogrešaka i sistematskog nečinjenja

preživjelo bez velikog truda, i vide priliku da kakvim-takvim argumentima nanesu političku štetu HDZ-u. Oni su zagledani u svoje vrlo uske i gotovo privatne interese i oni su svoju sliku namjerno reducirali na ono što žele vidjeti iz kompleksnog Covid-mozaika, ali i slika koju vidi ili želi vidjeti Andrej Plenković samo je prividno šira. Štoviše, Plenković je od početka korona-krize činio sve da u političkom i stručnom pogledu maksimalno suzi upravljački krug u sudaru s epidemijom. Plenković se Saboru obratio samo zbog toga da bi Vladin i HDZ-ov Stožer civilne zaštite dobio zakonske ovlasti da donosi ograničavajuće mjere, a zatim je, umjesto težnje konsenzusu glavnih parlamentarnih opcija, isključio ili ignorirao opoziciju, predsjednika Republike i sve aktere koji nisu bili skloni da u epidemiji brinu ponajprije o interesima vlasti i vladajuće stranke. I premijer se onda najednom iščuđava i zgraža što ga opozicija i ZORAN MILANOVIĆ donekle ne podržavaju u metodama zaustavljanja zaraze, neovisno o tome kakvi su opozicijski i predsjednikovi motivi i argumenti.

To zatvaranje protuepidemijskih aktivnosti u kružok odanih stranačkih ljudi poduzeto je iz dva razloga, uz onaj lažni argument o potrebi brzog i efikasnog donošenja odluka, što je u parlamentu navodno nemoguće: prvi je taj da se ni slučajno ne učini nešto što bi ugrozilo interese i rejting HDZ-a, to jest da bi se restrikcije i popuštanja mogli prilagođavati HDZ-ovim dnevnopolitičkim potrebama, a drugi je da se eventualni uspjesi u nošenju s infekcijom, za razliku od neuspjeha, ne moraju dijeliti s nekim izvan HDZ-a. Tako je Plenković sebi pripisao zasluge za relativno uspješnu turističku sezonu, za spašavanje gospodarstva proračunskim financijskim injekcijama i za nabavu dovoljnih količina cjepiva, dok su za jednu od najvećih stopa smrtnosti i za jedan od najnižih postotaka procijepljenosti u Europskoj uniji okrivljeni opasni virus, neodgovorni i nerazumni građani te politički protivnici HDZ-a. Na taj način ne može se steći povjerenje građana, ne može se računati da će građani slušati savjete ljudi koji ih skoro dvije godine zbunjuju i podcjenjuju, kasne i oklijevaju zarad svojih političkih i ličnih interesa, čak i kad su ti savjeti razumni i dobronamjerni.

Ovakav otpor cijepljenju, dakle, nije pao s neba, nije se razvio ni iz čega, a sve se, rekosmo, na kraju svodi na pitanje cijepljenja. Ima tu ljudske tvrdoglavosti i duhovne zapuštenosti, političkog inata, izmanipuliranosti i moralne otupjelosti, ima predrasuda i iracionalnih strahova, sebičnosti i nezrelosti, ali odgovornost je, prije svega, na vlasti koja je zauzela stav da je kupovinom dovoljne količine cjepiva završila svoj posao. Da imamo posla s odgovornom i ozbiljnom vlašću, nabava cjepiva bila bi tek početak posla, velikog i trenutno najvažnijeg posla koji ima Plenkovićeva vlada i koji ima ovo društvo. Imamo, međutim, posla s premijerom koji je najviše zainteresiran za to da smisli kako će eskivirati donošenje odluka i kako će krivnju za teške neuspjehe i katastrofalne promašaje prebaciti na nekog drugog. Takav pristup, koji se bazira na stihiji, improvizaciji i skrivanju, garancija je da se hrvatski građani još zadugo neće riješiti muke s Covidom. Zapravo, glavna šteta koju čine prosvjednici i pobunjenici s Trga bana Jelačića i s Facebooka jest u tome što omogućuju Plenkoviću da ima na koga svaliti krivicu za posljedice vlastitih pogrešaka i sistematskog nečinjenja. ■

Neizbježna tema obaveznog cijepljenja

Dosad je u Hrvatskoj u potpunosti – dvjema dozama ili jednom u slučaju cjepiva Janssen – cijepljeno oko 56 posto odraslog stanovništva, odnosno oko 48 posto ukupne populacije. Očekuje se da će u iduća dva mjeseca – što zbog straha, što zbog Covid-propusnica – Hrvatska dosegnuti najviše 70 posto cijepljenih među odraslima ili oko 60 posto ukupnog stanovništva. To neće biti dovoljno za stavljanje epidemije pod kontrolu, pa će se neizbježno nametnuti tema obaveznog cijepljenja, bez obzira na današnje Plenkovićevo zaklinjanje da Hrvatska nikad neće pribjeći tom instrumentu.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

UVREDE & PODMETANJA

Šaka puna jaja

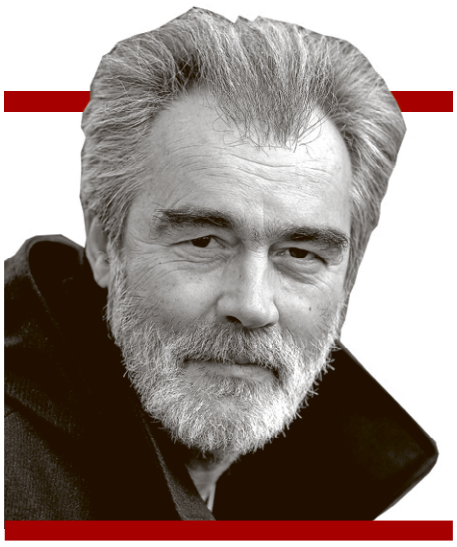

PIŠE Viktor Ivančić

Dvoličnost piramidalno ustrojena sustava najbolje dolazi do izražaja kada gornji donjima sjede za vratom, a donji gornje drže za jaja. Tada je istraga protiv nasilnika neizostavni element nasilnoga čina. Elem – izbjeglice su premlaćene u šumi uz granicu, a bit će dokrajčene u istrazi protiv onih koji su ih mlatili

Ako je vjerovati 'izvoru vrlo bliskom istrazi' na koji se poziva Jutarnji list, trojica hrvatskih policajaca što su u lipnju ove godine u blizini Cetingrada mlatila izbjeglice i 'odvraćala' ih u susjednu Bosnu i Hercegovinu – da bi tajno načinjena snimka tih brutalnih prizora potom obišla domaće i svjetske medije – neće dobiti otkaze. Istraga je još uvijek u toku – kako u disciplinskom postupku, tako i u kaznenoj proceduri – no 'izvor vrlo blizak istrazi' upućuje izvjestioca Jutarnjeg lista da slučaj pouzdano klizi prema blagoj disciplinskoj kazni, i to tek zbog 'nanošenja štete ugledu policije'. Preciznije: 'Čitav incident sveo bi se na to da su policajci službenu odoru okrenuli naopako bez vidljivih oznaka policije, te bi im to bio jedini krimen iz te za policiju nezgodne situacije.'

'Izvor vrlo blizak istrazi' također napominje da su na famoznoj snimci vidljiva tri policajca, premda ih je na popришtu makljaže bilo dvadesetak, pa bi spomenuta trojica imala podnijeti cjelokupni teret disciplinske mjere – zato dakle što su snimljeni, a ne zbog toga što su tukli izbjeglice – te upozorava da je Interventna policija 'ustrojena poput vojske' i da njeni pripadnici 'ne rade ništa bez direktne zapovijedi svojeg nadređenog'. Zatim iznosi najintrigantniji detalj: 'Nitko od te trojice sigurno neće dobiti otkaz, zato što je jedan od njih zaprijetio da i on posjeduje snimke događaja na granici, te kako će u slučaju takvog raspleta slučaja on objaviti drugu stranu priče, i tako malo jače kompromitirati policijski sustav.'

Za nešto šire objašnjenje takvoga stanja stvari obratili smo se, dobivši kontakt od kolega iz Jutarnjeg lista, samome gospodinu Izvoru, koji se ljubazno odazvao na naš poziv. 'Akteri se ponašaju sukladno svojim mogućnostima unutar modela piramide po kojem je ustrojen svaki sustav, pa i onaj policijski', rekao je pomalo zagonetno. Za početak nas je zanimalo što to uopće znači.

'U modelu piramide', rekao je gospodin Izvor, 'oni gornji onima donjim obično sjede za vratom, ali su onda oni donji shvatili da im je najpraktičnije one gornje držati za jaja. Držiš li za jaja onoga koji ti sjedi za vratom, i sve tako od dna prema vrhu, cijela konstrukcija je zapravo najstabilnija. Tako se i rečeni policajac, upoznavši odlike piramidalno postavljena sistema, osigurao i zaštitio svoju egzistenciju privatnom snimkom. Pokuša li ga sustav žrtvovati kao Pedra, odnosno ostaviti bez kruha, on će ga diskreditirati pikantnim video materijalom. Obični bi se Pedro preobrazio u zviždača Pedra, što nikome nije u interesu. Napokon, on na to ima potpuno moralno pravo.'

Otkud mu to moralno pravo? – zanimalo nas je.

'Svima je poznato da premlaćivanja, maltretiranja i ilegalna protjerivanja izbjeglica predstavljaju redovnu, svakodnevnu praksu hrvatske policije', rekao je gospodin Izvor, 'pa kad se već desi da dokazna snimka ugleda svjetlo dana, bez posla bi trebao ostati ministar unutrašnjih poslova DAVOR BOŽINOVIĆ, a ne tek oni koji su provodili njegovu posredno isporučenu direktivu. U protivnome, Pedro bi gubitkom svojega posla čuvao ministrovo radno mjesto, a, kao što rekoh, više nitko nije toliko naivan da bude Pedro bez zviždačkog materijala. Srećom, tu je istražni postupak da sanira štetu i uskladi privremeno sukobljene interese.'

Kakav je onda uopće smisao istrage? – pitali smo gospodina Izvora.

'Suprotan od deklariranog, razumije se', osmjehnuo se gospodin Izvor. 'Istraga se ne provodi radi razotkrivanja, već radi prikrivanja zlodjela. Ona nas ne smije približiti istini, nego udaljiti od nje. I ako je, zbog visine zaprijećene kazne, osumnjičeni u iskušenju da iznese punu istinu, učinit će se sve da ga se adekvatnim ublažavanjem kazne od toga odvrati. Shvatili se, pretpostavljam – prava svinjarija nastupa kroz formu vlastita suzbijanja. Istinski izvor bezakonja nalazi se u depandansi koja se bavi zaštitom zakonitosti.'

Koja je u tom slučaju razlika između počinitelja kriminalnog djela i onih koji kriminalno djelo istražuju? – zanimalo nas je.

Ne namjerava odstupiti – Davor Božinović (Foto: Robert Anić/PIXSELL)

'Suštinski nikakva, osim što su potonji u pravilu mamlazi nešto veće težine', rekao je gospodin Izvor. 'Hineći međusobni antagonizam, istraživani i istražitelji zapravo marširaju u istom stroju, jer je temeljna karakteristika sustava njegova dvoličnost. A dvoličnost piramidalno ustrojena poretka najbolje dolazi do izražaja, rekli smo već, kada gornji donjima sjede za vratom, a donji gornje drže za jaja. Tada je istraga protiv počinitelja nasilja neizostavni element samoga nasilnog čina. U našem konkretnom slučaju – izbjeglice su premlaćene u šumi uz granicu, a bit će dokrajčene u istrazi protiv onih koji su ih mlatili.'

Što to govori o naravi sistema koji je u Hrvatskoj na djelu? – pitali smo gospodina Izvora.

'Prvo, da je taj sistem najbrutalniji kada navodno radi na sprječavanju brutalnih zastranjivanja', rekao je gospodin Izvor, 'jer svoju nasilničku suštinu pokušava lažno predstaviti kao 'anomalije' i 'neželjene incidente', te simulirati napor na njihovu otklanjanju. I drugo – koje proizlazi iz prvog – da bi pravoj istrazi trebali biti podvrgnuti oni koji istražuju.'

Da li je to uopće moguće? – zanimalo nas je.

'Naravno da nije', opet se nakesio gospodin Izvor, 'osim kada se umiješa netko izvan hrvatskoga geografskog i duhovnog prostora. Kada Europski sud za ljudska prava, na primjer, presudi da je Hrvatska odgovorna za smrt MADINE HUSSINY, šestogodišnje afganistanske djevojčice koja je skončala pod kotačima vlaka u blizini Tovarnika, nakon što su hrvatski policajci majku sa šestero djece odveli na prugu i naredili im da usred noći idu prema granici sa Srbijom, iako ih je ova molila da barem prespavaju u toplom.'

Što je poslije toga bilo? – pitali smo gospodina Izvora.

'Sve nadležne institucije – i policija, i tužiteljstvo, i sud – besramno su opstruirale istragu o smrti djeteta i slavodobitno zamahale opranim rukama', rekao je gospodin Izvor. 'Ali kada je europska sudska instanca svojom presudom to potvrdila – da je, naime, hrvatski policijski aparat gurnuo Madinu Hussiny pod vlak, a onaj pravosudni joj se popišao po mrtvom tijelu – ministru Davoru Božinoviću, kao ni bilo kome drugom, nije palo na pamet dati ostavku.'

Je li to možda zbog toga što ministar ima đon-obraz? – zanimalo nas je.

'To je tek pola istine', rekao je gospodin Izvor. 'Jer kada se sustav temelji na dvoličnosti, đon-obraz se, logično, udvostručuje i poprima debljinu potplata gojzerice. To se lijepo vidjelo i u mnogim drugim primjerima.'

U kojim drugim primjerima? – pitali smo gospodina Izvora.

'Recimo u slučaju iračkog izbjeglice OMERA MAHDIJA o kojem je pisala TAMARA OPAČIĆ u prošlim Novostima', rekao je gospodin Izvor. 'Mahdiju je, da podsjetim, prije tri godine bio odobren azil u Hrvatskoj, ali mu je kasnije oduzet jer je odbio biti doušnik SOA-e i jer je njegova partnerica TAJANA TADIĆ aktivna u nevladinoj organizaciji koja se bavi zaštitom izbjeglica. Iako je ranije uspješno prošao njenu provjeru, SOA je naknadno izdala mišljenje da Mahdi 'predstavlja opasnost za nacionalnu sigurnost i javni poredak RH'.'

Na osnovu čega je iznesena takva ocjena? – zanimalo nas je.

'To je tajna', rekao je gospodin Izvor. 'Izvještaj SOA-e klasificiran je kao strogo povjerljiv, te uvid u njega nisu mogli imati ni Iračanin ni njegovi odvjetnici. Motorika represivnog aparata, naime, inspirirana je velikim pravnim djelom FRANZA KAFKE. A logika tajne službe je jednostavna – odbiješ li biti naš špijun, i k tome ti se cura brine o pravima izbjeglica, opasan si za Hrvatsku.'

Pa zar Hrvatska nema Vijeće za građanski nadzor tajnih službi? – pitali smo gospodina Izvora.

'Ima', rekao je gospodin Izvor, 'ali u njemu sjede državni činovnici i bivši agenti SOA-e. Vijeće je 'provelo nadzor' i zaključilo da je SOA postupila besprijekorno, a isto je saopćio i ministar Božinović odgovarajući europskim parlamentarcima koji su protestirali zbog slučaja Omera Mahdija. Tako se vraćamo problemu istražitelja koje nema tko istražiti, odnosno istrazi na hrvatski način kao uvelike jedinstvenome fenomenu.'

Zbog čega je taj fenomen jedinstven? – zanimalo nas je.

'Parafraziram li slabo poznatog autora koji je objavljivao, čini mi se, baš u Novostima', rekao je gospodin Izvor, 'definicija glasi: istraga na hrvatski način je postupak kojim govna utvrđuju da se sranja ne događaju.'

O kojem se autoru radi? – pitali smo.

'Spreman sam vam odati najstrože čuvane državne tajne', rekao je gospodin Izvor, 'ali ne i one kojima bih ugrozio vlastiti život.' ■

Val demonstracija protiv epidemioloških mjera

PIŠE **Tena Erceg**

Nasilje na demonstracijama u Bruxellesu (Foto: Hadrien Dure/Belga/PIXSELL)

Virus desnila

Iako su prosvjedne skupine u Evropi i svijetu donekle ideološki heterogene, njihova organizacijska i logistička pozadina sugerira da se u najvećem dijelu radi o protestima desnice koji nisu motivirani vrijednostima javnog zdravlja, solidarnosti i empatije spram slabijih slojeva društva

Proteklog vikenda u nizu članica Evropske unije održani su protesti protiv uvođenja restriktivnijih epidemioloških mjera, nakon što je u svim tim zemljama zabilježen eksplozivan rast broja oboljelih i umrlih, a njihovi bolnički sustavi dovedeni u stanje neodržive prenapregnutosti.

Evropska unija time je, osim javnozdravstveno, postala i politički najvolatilnija regija svijeta u trenutnoj fazi pandemije koronavirusa, a prema tvrdnjama prosvjednika i glavno poprište eksperimentiranja s novim oblicima državne kontrole i represije, zbog čega je poziv za 'slobodom' postao moto svih protesta. No kao što je i sama Evropska unija zbir različitih društava i država koje nemaju gotovo nikakvu zajedničku politiku, pa tako ni onu epidemiološku, tako su i okolnosti u kojima su protesti održani različiti, s manje ili više naglašenim antisistemskim elementom. Isto tako, iako su prosvjedne skupine donekle ideološki heterogene, njihova organizacijska i logistička pozadina, kao i poruke preuzete iz lijevo-liberalnih narativa sugeriraju da se u najvećem dijelu radi o protestima desnice koji nisu motivirani vrijednostima javnog zdravlja, solidarnosti i empatije spram slabijih slojeva društva, prije svega starima i bolesnima.

Dapače, slogani o 'tjelesnoj autonomiji' i osobnim slobodama odjekivali su evropskim ulicama baš u vrijeme kada je Svjetska zdravstvena organizacija objavila upozorenje da bi u Evropi, ukoliko se trend nastavi, do ožujka od Covida–19 moglo umrijeti još 700 tisuća ljudi. Kao manifestacija konstantno spominjanog 'fašizma' nije prepoznata ni činjenica da su u vrijeme prosvjeda iza žicom opasane vanjske granice EU-a usljed smrzavanja umirale izbjeglice. Umjesto toga, neki prosvjednici tu istu državu kojoj zamjeraju autoritarnost pozivali su da na granice pošalje vojsku.

Najekstremniji evropski primjer trenutno je Austrija, prva država koja je ne samo uvela treći po redu *lockdown*, nego i prva koja će, od 1. veljače, uvesti obavezno cijepljenje. To se tumači kao presedan za ostatak Evrope, a trenutno se o tome ozbiljno raspravlja i u Njemačkoj.

U Austriji su se u posljednjih nekoliko tjedana utrostručile prosječne dnevne brojke umrlih, a sa 66 posto to je i država s najmanjom stopom procijepljenosti u zapadnoj Evropi.

Na protestima u Beču sudjelovalo je oko 35 tisuća ljudi, a zabilježena su i hapšenja zbog kršenja epidemioloških mjera i upotrebe nacističkih simbola. Na proteste je pozvala ekstremno desna Slobodarska stranka Austrije (FPÖ), inače treća najjača u parlamentu, a do korupcijske Afere Ibiza u proljeće 2019. i članica vladajuće koalicije.

Uoči protesta, vođa FPÖ-a HERBERT KICKL javio se video pozivom iz samoizolacije zbog infekcije koronavirusom i svojim pristašama poručio da je Austrija od toga dana 'diktatura' i da je 'totalitarna' jer 'misli da može donositi odluke u ime pojedinaca', pa su i prosvjednici odgovorili u istom stilu, neki od njih okićeni i Davidovom zvijezdom. FPÖ je stranka koju su sredinom 1950-ih osnovali bivši nacisti i slobodnotržišni liberali, a sada su joj okosnica politike protivljenje imigraciji i islamofobija. Istaknutu ulogu u bečkim protestima imala je i regionalna stranka MFG, koja je osnovana u veljači ove godine i koja je na izborima potkraj rujna ušla u regionalni parlament Gornje Austrije isključivo s antivakserskim 'programom'. Proteste je podržao i ekstremno desni Identitetski pokret Austrije s neonacističkim vezama. Protiv uvođenja *lockdowna* u Austriji održao se i protest pred austrijskom ambasadom u Parizu, a njega je organizirao FLORIAN PHILLIPOT, bivši europarlamentarac i bivši član francuske ekstremno desne stranke Nacionalno okupljanje MARINE LE PEN.

U Nizozemskoj, gdje je također uveden 'parcijalni' *lockdown*, u dvodnevnim nasilnim protestima sudjelovalo je oko 40 tisuća ljudi, a najkaotičnije bilo je u Rotterdamu, gdje su prosvjednici razbijali aute, palili kontejnere i bacali predmete na policajce koji su odgovorili suzavcem i vodenim topovima. Bilo je i ozlijeđenih policajaca i nekoliko desetaka uhapšenih, a razlog za proteste je zabrana ulaženja u ugostiteljske i neke druge objekte bez potvrde o cijepljenju, dok se negativan test više neće priznavati kao propusnica. To su bili drugi nasilni protesti u Nizozemskoj protiv uvođenja epidemioloških mjera, nakon trodnevnih nereda u siječnju kada su vođe ekstremno desne Stranke slobode i Foruma za demokraciju ne samo poticali nerede, nego za njih i optužili imigrante.

Nizozemska ima jednu od najvećih stopa procijepljenosti uopće, čak 85 posto, dok je u Belgiji situacija netipična jer ta zemlja također ima visoku stopu od 75 posto, no ona u Bruxellesu iznosi samo 57 posto.

Tijekom proteklog vikenda protesti protiv epidemioloških mjera održani su i u Italiji, Danskoj, Hrvatskoj, Sjevernoj Irskoj i Švicarskoj. Posljednja spomenuta država uskoro će biti jedina na tlu Evrope u kojoj će se o uvođenju novih mjera glasati na referendumu, dok su se praktički sve članice EU-a odlučile za upravljanje krizom koje ne podrazumijeva nikakav uobičajeni demokratski legitimitet, primjerice parlamentarni. Protesti su održani i u francuskom prekomorskom teritoriju Gvadalupeu smještenom u Karibima. Tamo je francuska vlada, po mnogo čemu policijski najrepresivniji režim u Evropi, odaslala dodatnih 50 pripadnika elitne interventne jedinice GIGN, uz već raspoređenih 2.200.

O povezanosti antivakserskog pokreta i ekstremne desnice pisao je nedavno i njemački Der Spiegel, pozivajući se na istraživanje Istraživačkog instituta za društvenu koheziju iz Münchena, koje se bavilo odnosom širenja virusa i glasanja na izborima. Istraživanje je pokazalo da je u regijama s najvećom incidencijom zaraze i otpora epidemiološkim mjerama najveći i udio birača koji su glasali za ekstremno desnu Alternativu za Njemačku (AfD). Tako su najveće stope zaraze zabilježene u Saskoj i Tiringiji, a u obje države AfD redovito dobiva više od 20 posto glasova. Ne postoji, zaključili su istraživači, 'nijedna druga stranka u njemačkom parlamentu čiji izborni rezultati tako snažno i sistematično koreliraju sa stopom infekcije koronavirusom'. Anketa koju je provela agencija Forsa pokazala je da je čak 50 posto svih necijepljenih birača koji su glasali na izborima u rujnu podržalo upravo AfD. Dodatnih 15 posto glasalo je za Die Basis, političko krilo antivakserskog pokreta Querdenker, mješavine teoretičara urote i pristaša ezoterije čiji su se članovi prvi dosjetili necijepljene simbolizirati Davidovom zvijezdom, unatoč antisemitskim sloganima na protestima.

Predsjednik FPÖ-a Herbert Kickl (Foto: Expa/PIXSELL)

Na protestu koji je u rujnu održan pred građevinskim sindikatom u Melbourneu jedan od govornika prosvjednike je, u afirmativnim tonu, usporedio s ustašama

Prošlog vikenda oko tri tisuće ljudi prosvjedovalo je i u Rimu, a još veći protesti održani su sredinom listopada, kada je uvedena obaveza posjedovanja potvrde o cijepljenju ili negativnog testa za odlazak na posao. Skupine muškaraca koji su salutirali fašističkim pozdravom tom su prilikom razbijale prostorije konfederacije sindikata CGIL i pokušale provaliti u hitni prijem jedne bolnice, a među uhapšenima bili su i vođe neofašističke stranke Forza Nuova. Za razliku od većine stanovništva, kojih se cijepilo 80 posto, propusnicama su se usprotivili i političari ostalih stranaka desnice, poput Lige i Braće Italije te populističkog Pokreta pet zvijezda, no zanimljivo je da je Italija još 2018. proglašena 'antivakserskom prijestolnicom Evrope' kada je vođa Lige MATTEO SALVINI, tada ministar unutarnjih poslova, u predizbornoj kampanji govorio protiv cijepljenja.

Za razliku od drugih evropskih zemalja, u Italiji proteste podržavaju i neke manje ljevičarske organizacije, primjerice anarho-sindikat USI iz Genove, čiji je član SANDRO BRUZZESE rekao portalu Politico da je zelena propusnica alat za privatizaciju zdravstvenog sustava s obzirom na to da radnici koji se ne žele cijepiti testove moraju plaćati iz svog džepa. Politico je razgovarao i s jednim dugogodišnjim aktivistom iz Trsta koji je izašao iz militantno lijevog sindikata Confederazione Cobas zbog, kako je rekao, nedovoljnog protivljenja opasnostima digitalnog nadzora koji omogućuju Covid-propusnice.

S druge strane, u Italiji postoje i ljevičarske organizacije koje ne samo da ne podržavaju, nego se i otvoreno suprotstavljaju protestima koje organizira desnica, primjerice Nacionalna asocijacija talijanskih partizana (ANPI), jedna od najdugovječnijih antifašističkih organizacija u Evropi. CARLO GIANUZZI, predsjednik ogranka ANPI-ja iz Brescije u listopadu je Foreign Policyju rekao da su scene viđene u tadašnjim protestima 'nalikovale upadu u Capitol Hill' u siječnju ove godine i 'evocirale identične slike od prije točno jednog stoljeća, kada su MUSSOLINIJEVI crnokošuljaši gradili atmosferu koja je dovela do Marša na Rim i preuzimanja vlasti u Italiji'.

Istraživanje je pokazalo da je u regijama s najvećom incidencijom zaraze i otpora epidemiološkim mjerama najveći i udio birača koji su glasali za ekstremno desnu Alternativu za Njemačku

Izvan Evrope, najmasovniji protesti s dominantnim ekstremno desnim elementom održani su u australskoj državi Victoria, nakon što je tamošnji parlament izglasao zakon kojim se vladi daje pravo da neograničeno dugo drži na snazi izvanredno stanje. Tisuće ljudi marširale su ulicama Melbournea, noseći sa sobom vješala i omče i oponašajući egzekuciju premijera Victorije DANA ANDREWSA, a preko dvjesto ljudi je uhapšeno i deset policajaca ozlijeđeno. Među viđenijim prosvjednicima bio je niz figura povezanih s tamošnjim neonacističkih pokretom, a na protestu koji je u rujnu održan pred građevinskim sindikatom u Melbourneu jedan od govornika prosvjednike je, u afirmativnim tonu, usporedio s ustašama.

U Australiji se dosad cijepilo oko 70 posto stanovništva, a od početka pandemije ta je zemlja imala mjere toliko restriktivne da je nazivana 'tvrđavom Australijom'. U samom Melbourneu ukupno se nakupilo više od 200 dana *lockdowna*, a najnoviji zakon Victorije kritizirali su praktički svi pravni stručnjaci.

Unatoč tome, na protestima koji su se dogodili prošlog vikenda održane su i protudemonstracije u organizaciji Kampanje protiv rasizma i fašizma, u kojima je sudjelovalo nekoliko stotina ljudi. Jedan od organizatora, NAHUI JIMENEZ iz stranke Viktorijanski socijalisti, rekao je da je cilj njihovog protesta izraziti solidarnost sa zdravstvenim radnicima, ali i da je 'neprijateljstvo prema cjepivima i drugim zdravstvenim mjerama postalo alat kojim se služi ekstremna desnica diljem svijeta', zbog čega 'neće dozvoliti fašističkim grupama da okupiraju ulice bez otpora'. ■

PIŠE Hrvoje Šimičević

Križni put pod noge

Stručna skupina koju je oformio austrijski MUP predložila je zabranu komemoracije na Bleiburgu jer se ondje 'odaje počast fašističkom režimu' i veličaju ustaše. Novosti donose detaljan prikaz njihovog mišljenja u kojem su brojni politički i vjerski vođe iz Hrvatske prikazani kao revizionisti koji se klanjaju 'fašističkoj ustaškoj vojsci'. Ono će gotovo sigurno dovesti do konačne zabrane derneka u Austriji

BLAJBURŠKA komemoracija u dosadašnjem obliku trebala bi biti zabranjena zato što se na njoj promoviraju ustaštvo i fašizam. Izostanak zabrane značio bi kršenje austrijskih zakona. To je sažeti opis mišljenja od 110 stranica koje je na zahtjev Ministarstva unutarnjih poslova Republike Austrije nedavno sastavio tim od 15 stručnjaka iz područja prava, politologije i povijesti, uz predstavnike nadležnih političkih vlasti i Katoličke crkve u Koruškoj. Pored prijedloga definitivne zabrane postojeće komemoracije, koja je u ovakvom izdanju održavana zadnjih nekoliko desetljeća, austrijskim se zakonodavcima nudi pravno tumačenje temeljem kojeg se otvara prostor i za potencijalnu zabranu Počasnog bleiburškog voda, organizatora koji je kao udruga registriran u toj zemlji. K tome, nedvosmisleno se preporučuje izmjena natpisa na tamošnjem spomeniku na kojem se, kako kažu, trenutno odaje počast 'vojsci jednog fašističkog režima', odnosno 'fašističkoj ustaškoj vojsci', u čemu sudjeluje i crkveno-politički vrh iz Hrvatske.

Radi se o dokumentu u kojem je službeni Beč vjerojatno prvi put obznanio da se na ovom događaju veličaju i fašističke ideje. Takvu kvalifikaciju u njihovoj su javnosti izgovarali pojedini znanstvenici, aktivisti, novinari i političari. No nije nam poznato da je sve do ove studije – premda zasad posredno – izvršna vlast posegnula za opisom komemoracije na Bleiburgu kao javnog iskaza ustaškog fašizma. U tekstu je na desecima mjesta, što kroz citate prijašnjih rezolucija, što kroz osvrte samih autora, Bleiburg naveden i kao 'ultranacionalistička i fašistička komemoracija' na kojoj se širi 'fašistički nauk'.

'Preko natpisa na memorijalnim spomenicima, zastavama i simbolima na ovom događaju te kroz službene govore odaje se počast fašističkom režimu koji je kolaborirao s nacionalsocijalistima', piše pri kraju studije. 'Utoliko, ova ekspertna grupa došla je do zaključka da bi trebalo zabraniti okupljanje u obliku u kojem se ono održavalo 2019. i prije toga', navode stručnjaci koje je angažirala austrijska vlada.

Citirani dokument koji su Novosti imale priliku pročitati u cijelosti nastao je nakon što je u lipnju 2020. godine većina u austrijskom saveznom parlamentu izglasala rezoluciju kojom je od vlade zatraženo da ispita mogućnost zabrane komemorativnog mitinga na Bleiburgu. U rezoluciji za koju su glasali svi mimo zastupnika krajnje desne Slobodarske stranke zatraženo je očitovanje Ministarstva unutarnjih poslova koje ima konačni pravorijek. Iz

Austrijski stručnjaci Bleiburg opisuju kao 'ultranacionalističku i fašističku komemoraciju' (Foto: Jurica Galoić/PIXSELL)

toga su resora potom angažirali historičare, pravnike iz državne službe, predstavnike lokalne biskupije i državnog MUP-a te znanstvenike da izrade zaokruženu studiju o slučaju Bleiburg, uz pripadajuće pravne preporuke. Radi se, u neku ruku, o austrijskoj verziji hrvatskog Vijeća za suočavanje s prošlošću, ali bez skandaloznih i sramotnih zaključaka kojima su ovdašnji stručnjaci preporučili relativizaciju fašizma u HOS-ovim insignijama. Potonja je oznaka paravojske HSP-a – valjda usput naznačiti – službeno predložena za zabranu u Austriji, što će se gotovo sigurno i dogoditi. Što se tiče Bleiburga, sramota iz posve drugih razloga dijelom pripada državi u kojoj se komemoracija odvijala. Austrijska javnost, pa tako i izvršna vlast, godinama je bila upoznata sa skandaloznim razmjerima same srži blajburške komemoracije. No desetljećima ništa efikasno nisu poduzimali.

Zahvaljujući prvenstveno stranci Zelenih koja vodi zemlju u koaliciji s konzervativcima u zadnje dvije godine problem je doveden na nacionalnu razinu pa je čvrsta reakcija vladajućih, za razliku od nekoliko minulih dekada, postala stvar neminovnosti. Hrvatska sramota tu je, međutim, puno slojevitija i gora. To je, uostalom, razvidno i u ovom dokumentu, u kojem je dio državnog vrha optužen za 'historijski revizionizam'. Predsjednik Sabora GORDAN JANDROKOVIĆ, primjerice, opisan je kao revizionist zato što je 2017. godine za vrijeme govora s blajburške bine preuveličavao broj ubijenih i lažno ustvrdio da je poprište njegova govora bilo mjesto strašnih stradanja tadašnjih zarobljenika. Podsjetili su i da su Jandroković i bivša predsjednica KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ 2019. godine položili vijence pred spomenikom koji je posvećen 'poginuloj hrvatskoj vojsci', odnosno 'ustaškoj vojsci' iliti fašistima. Ne propuštaju primijetiti da je Hrvatski sabor godinama bio pokrovitelj istog događaja. Neposustalu sramotu službene hrvatske politike, koja seže u devedesete, u ovom je tekstu zaokružio hrvatski veleposlanik u Beču DANIEL GLUNČIĆ, koji je prošle i ove pandemijske godine položio vijenac 'ispred spomenika na Lojbaškom polju na kojem piše 'u čast i slavu poginuloj hrvatskoj vojsci''. Armiji koja je, pojašnjavaju Austrijanci u nastavku, 'fašistička ustaška vojska'. 'Bez ikakve sumnje, ovakvi govori nisu bili misno slavlje', zaokružili su politički sadržaj koji se emitira s nominalno vjerskog događaja.

Uloga Katoličke crkve u Hrvatskoj ovdje je neslavno zabilježena i preko govora đakovačko-osječkog nadbiskupa ĐURE HRANIĆA, koji je prokazan za teški revizionizam. Spomenut je i govor zadarskog nadbiskupa ŽELIMIRA PULJIĆA 2018. godine u kojem je 'relativizirao ustaški logor Jasenovac'. Godinu poslije njegovog ispada Biskupija Gurk-Klagenfurt uskratila im je dozvolu za održavanje svetkovine, pod obrazloženjem da ne žele da im se predbacuje 'toleriranje instrumentalizacije mise u političke svrhe i nedostatak distance prema fašističkim idejama'. Misa je na koncu održana bez njihova blagoslova, jer se na privatnom posjedu može održati bez dozvole nadležnog biskupa. Tako je do kraja ogoljena kao politički miting. Da je uskrata bila sasvim opravdana pokazao je krčki biskup IVICA PETANJAK, koji je 2019. godine u propovijedi prkosno poručio da 'nismo danas ovdje jer nekoga mrzimo, nego jer svoje volimo', uz priručnu proustašku opasku da je ovdje počeo križni put 'našeg naroda'. Ne čudi stoga što je austrijska ispostava Katoličke crkve postala sukreator ove analize koja je poražavajuća za njihove kolege iz Hrvatske. Dokument koji sadržava optužbe za blajburško veličanje fašizma i revizionizam na račun niza hrvatskih crkvenjaka sukreirao je i predstavnik Katoličke crkve u Koruškoj, monsinjor i doktor JAKOB IBOUNIG. U mišljenju je inače minuciozno zabilježeno i da su ispred Petanjka u svečanoj loži sjedili likovi poput VELIMIRA BUJANCA, IGORA VUKIĆA, ROMANA LELJAKA, ŽELJKA GLASNOVIĆA i mnogi drugi. Opisali su i više napada posjetitelja na novinare i aktiviste.

Do zaključaka su došli pomno analizirajući sve aspekte komemoracije i dosadašnju regulativu Austrije koja se, po autorima studije, pokazala 'neefikasnom' kada je riječ o Bleiburgu. Iako su prije dvije godine zabranjeni neki eksplicitni ustaški simboli, u dokumentu piše da je na samoj komemoraciji ustaštvo poistovjećeno s pozdravom 'Za dom spremni' koji se nalazi u insignijama HOS-a. Napominju i da 'klasični ustaški grb' s prvim bijelim poljem u različitim dodacima nije zabranjen, iako se radi o središnjem dizajnerskom kodu koji evidentno ukazuje na simpatiziranje NDH. Unatoč upozorenjima koja su odaslana austrijskom MUP-u prije dvije godine o potrebi nadopunjavanja zabranjenih ustaških obilježja u katalogu tamošnjeg nadležnog zakona, ništa se zasad nije desilo, vele autori studije.

No simboli su tek dio problema. Sve je, smatraju austrijski stručnjaci, problem s postojećom komemoracijom, od početka do kraja. Iako nominalno vjerskog karaktera, ona je prvenstveno politizirani događaj izrazito problematičnog sadržaja. Jedno od ključnih pitanja za eventualnu zabranu bilo je može li se cijeli skup u postojećem izdanju zabraniti temeljem Zakona o okupljanju. Dilema je postojala zbog službene naravi događaja – vjerskog okupljanja koje je izuzeto iz takvih zabrana, sve dok ostaje u svojim tradicionalnim okvirima. No ovdje su austrijski stručnjaci utvrdili da je vjerska komemoracija pomiješana s opasnim političkim sadržajem koji je, k tome, daleko od sporedne važnosti. Utoliko su zaključili da je primjena odredbi Zakona o okupljanju u ovom slučaju opravdana. Potom je otvoreno pitanje političkog sadržaja koji neminovno vodi ka zabrani ovakvih okupljanja. Ako austrijske vlasti utvrde da će okupljanje biti u suprotnosti s njihovim zakonodavstvom, onda im je dužnost da ga zabrane. Zanemarivati ovakve pojave značilo bi državno suučesništvo u širenju nezakonitih ideja. Kao primjer navode slučaj zabrane predavanja u kojem je bilo planirano nekritičko promoviranje ideje nacionalsocijalizma. Zbog potencijalnog jačanja ove ideologije posredstvom takvih istupa u nekoliko sudskih odluka u Austriji došlo je do zabrana pod obrazloženjem da se radi o ugrožavanju javnog dobra i sigurnosti. Za takve radikalne odluke je, međutim, potrebno nedvojbeno utvrđivanje činjenica. A njih je u ovom dokumentu napretek. Izloženi su takoreći na svakoj postaji blajburškog 'križnog puta'.

Rukovodeći se primarno austrijskom obavještajno-policijskom dokumentacijom, autori ove studije su krenuli od samih početaka, kada su prve komemorativne aktivnosti organizirali bivši pripadnici ustaške vojske. Tadašnji austrijski represivni aparat utvrdio

Dokument koji sadržava optužbe za revizionizam na račun niza hrvatskih crkvenjaka sukreirao je i predstavnik Katoličke crkve u Koruškoj, monsinjor i doktor Jakob Ibounig

Gordan Jandroković na Bleiburgu (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

je poveznice organizatora sa samim ANTOM PAVELIĆEM i njegovim Hrvatskim oslobodilačkim pokretom. Štoviše, austrijske tajne službe utvrdile su još u to vrijeme – pedesetih i šezdesetih godina 20. stoljeća – i povezanost organizatora sa svim viđenijim ustaškim terorističkim organizacijama u emigraciji, koje su, po ovoj studiji, počinile najmanje 100 bombaških napada u svijetu, zbog čega su zabranjene u SAD-u i nizu evropskih zemalja poput Njemačke. Unatoč obavještajnom nadzoru i u Austriji, nijedna nije zabranjena u ovoj zemlji, konstatira studija jedan u nizu potencijalnih propusta tamošnjih vlasti koji je doveo do metastaze 'Bleiburga'.

'Komemoracija se tako razvila u centralno mjesto okupljanja hrvatskih egzilanata i podržavatelja fašističkog ustaškog režima, na kojem se desetljećima pokazuju oznake, amblemi, slogani i simboli nekadašnje fašističke organizacije i/ili desnih terorističkih organizacija', pojašnjeno je u dokumentu, koji uz nerijetko nezainteresiran gard austrijskih rukovoditelja toga doba prikazuje i niz načina na koji su ustaše i Počasni bleiburški vod izigravali austrijske zakone i obmanjivali nadležna tijela.

Tako je, piše u dokumentu, na groblju u mjestu Unterloibach nedaleko od blajburškog polja 1976. godine podignut spomenik na kojem je trebala stajati posveta 'pomorenoj hrvatskoj vojsci'. No neki predstavnik tamošnje crkve se ponešto pobunio, predlažući alternativni natpis na kojem će umjesto 'pomorenoj' pisati 'paloj hrvatskoj vojsci'. Na koncu je obznanjena treća verzija koja stoji do danas: 'U čast i slavu poginuloj i u domovini izručenoj te nestaloj hrvatskoj vojsci, u borbi za hrvatsku domovinu, svibnja 1945. godine.' Čini se da su, mimo ovog svećenika, Austrijanci rezignirali nad podlošću ustaša. Jer u njemačkom prijevodu na spomeniku do danas izostaje dio 'u borbi za hrvatsku domovinu'. U mišljenju stručne skupine jasno se navodi da je u hrvatskom prijevodu riječ o glorifikaciji pripadnika nacističkih kolaboratora koji su imali logore smrti. Istovjetni politički sadržaj nezaobilazan je u samoj povorci do blajburškog polja, centralnog dijela manifestacije koji se često krivo naziva samo 'misom'. Radi se, piše u ovom dokumentu, i o svojevrsnom političkom događaju i govorima u kojima dominiraju krajnje desni historijski revizionizam i 'referiranje na ustaški režim', uz paralelnu negaciju njegove fašističke i ubilačke naravi. Tik do bine postavljen je kontroverzni spomenik, na mjestu gdje su, uz negodovanje austrijskih 'sigurnosnih službi', 1985. započele građevinske radnje. Negodovali su zato što je kupoprodajni ugovor dva desetljeća prije jasno branio bilo kakve aktivnosti na toj livadi, mimo šumarsko-poljoprivrednih. Drugi je razlog bio natpis 'hrvatska vojska' na spomen-ploči koja je ondje trebala biti postavljena. To je pak bio neugodan detalj po diplomatske odnose s Jugoslavijom. Austrijske vlasti obmanute su na koncu i u ovom slučaju, opet preko prijevoda. U studiji koju prepričavamo citirano je da su 'prevareni' i da su njihovi uvjeti o natpisu zaobiđeni tako što je njemačka verzija imala neodređeno 'sjećanje na pale Hrvate 1945. godine', dok je na hrvatskom pisalo 'u čast i slavu poginuloj hrvatskoj vojsci, svibanj 1945. godine'. Autori studije vide razliku: potonje je, kažu, jasno glorificiranje ustaške vojske, uz 'ustaški grb' s prvim bijelim poljem. Što se tiče popratnih sadržaja, štandova i pivskih šatora, oni su mjesto okupljanja 'ekstremnih desničara' koji pjevaju 'ustaške pjesme', dok se u isto vrijeme prodaju 'fašistički suveniri'.

Pored cijele manifestacije u postojećem obliku, u mišljenju se razmatra i mogućnost zabrane Počasnog bleiburškog voda, udruge registrirane u Klagenfurtu, koja je po statutu apolitična organizacija humanitarne naravi koja stremi čuvanju sjećanja na ubijene hrvatske civile i vojnike nakon Drugog svjetskog rata. U mišljenju piše da su osnivači, inače pod kontinuiranim nadzorom austrijskih službi, najvećim dijelom bili ustaše, te da je Počasni bleiburški vod od početka veličao ustaški režim i NDH te negirao žrtve Jasenovaca. Što se tiče pravnog mišljenja, autori ovog dokumenta pišu da je pored sadržaja statuta važan i konkretni rad udruge. Jer u nadležnom zakonu piše da se udruga može raspustiti ako krši kazneni zakon, nadilazi svoje statutarne odredbe ili više ne ispunjava uvjete za postojanje. Koristeći se citatima sa službene stranice ovog udruženja, austrijski stručnjaci potom, među ostalim, zaključuju da Počasni bleiburški vod gaji proustaške simpatije i otvoreno izražava razočaranje u neuspjeh ustaških gerilaca nakon 1945. godine. Referiraju se i na poprilično srodan pravosudni slučaj u Austriji u kojem je raspušten motociklistički klub zbog kršenja statutarnih odredbi. Iako nominalno osnovani za promociju vožnje motocikala, u stvarnosti su koristili klub za ilegalno širenje desničarskog ekstremizma. Premda se, kao što je razvidno iz dosadašnjeg opisa, izravno ne sugerira zabrana Počasnog bleiburškog voda, stručnjaci koje je angažirala austrijska vlada potrudili su se dati pravna tumačenja i presedane za ozbiljno promišljanje austrijskim vlastima i o takvom scenariju.

Ovaj dokument uskoro će doći na stol ministra unutarnjih poslova koji ga je naručio. S obzirom na negativne stavove gotovo svih parlamentarnih stranaka o blajburškoj komemoraciji – pa i onih koje tvore izvršnu vlast – izvjesno je da će većina ili sve navedene sugestije biti prihvaćene. Time bi trebao doći kraj ustaškom derneku, barem u Austriji.

Autori mišljenja na koncu su podvukli da ne promoviraju zabranu 'neutralnog sjećanja na mrtve, bez fašističkih natpisa na pločama'. Važno im je u tom kontekstu bilo napomenuti da nisu protiv katoličke mise na ovoj lokaciji, ali bez ideja koje nisu u skladu s vladavinom prava, kao što je bilo dosad. Jedna od prepreka na tome putu po njima je opisani spomenkamen pored bine na blajburškom polju. 'Austrija treba dati do znanja da nije samo jasno protiv nacionalsocijalizma, nego i protiv svih oblika fašizma', zaključna je rečenica ovog ekspertnog mišljenja. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Kosovski premijer Kurti prigovara Vučiću i Putinu ono što bi i on napravio

PIŠE Zoran Daskalović

Lajčak kao Ukleti Holandez

Lajčakovo davanje umjetnog disanja pregovorima Beograda i Prištine uslijedilo je tjedan nakon propasti još jednog pokušaja nastavka dijaloga. Kosovski pregovarači dosljedno odbijaju razgovor o formiranju ZSO-a, što je za srpske pregovaračke ključna točka Briselskog sporazuma

Poput Ukletog Holandeza, posebni izaslanik Europske unije za zapadni Balkan MIROSLAV LAJČAK po tko zna koji put i ovoga je tjedna zaplovio srpsko-kosovskim pregovaračkim vodama, pokušavajući za briselski pregovarački stol do kraja ove godine dovesti srpskog predsjednika ALEKSANDRA VUČIĆA i kosovskog premijera ALBINA KURTIJA. Lajčak je prvo u Beču, gdje je Kurti dva dana uvjeravao austrijsku javnost da sve zlo na Balkanu i dalje stanuje samo u Srbiji, razgovarao s kosovskim premijerom, a potom je skoknuo do Beograda gdje je i Vučiću prenio što Europska unija i zemlje članice 'očekuju od nastavka dijaloga o normalizaciji odnosa Beograda i Prištine'. Nakon razgovora s Vučićem, Lajčak je tek tvitnuo sljedeću poruku: 'U nastavku mojih razgovora o napretku dijaloga pod pokroviteljstvom EU-a, imao sam dug i detaljan razgovor s predsjednikom Srbije. Mnogo toga treba dodatno pokriti nakon mojih sastanaka ovog tjedna.' Pojedini kosovski mediji prenose da je Lajčak poručio i da će 'uslediti dosta toga nakon mojih sastanka ove nedelje', pritom ne otkrivajući što se iza toga krije. I Vučić je dan poslije, neposredno uoči puta u Moskvu na susret s PUTINOM, malo govorio o razgovoru s Lajčakom. Ponovio je da Srbija želi da se pregovori i razgovori s Prištinom nastave i što češće vode, ali i da ne pristaje na ocjene da je suodgovorna za njihovu blokadu.

Lajčakovo davanje umjetnog disanja pregovorima Beograda i Prištine uslijedio je samo tjedan dana nakon što je propao još jedan pokušaj nastavka dijaloga na razini ekspertnih timova, čija je zadaća da razrade i dogovore realizaciju svih točaka Briselskog sporazuma starog već skoro osam godina. Iako su se oba pregovaračka tima odazvala Lajčakovom pozivu, za zajednički briselski stol nisu sjeli jer su srpski predstavnici inzistirali da se konačno na dnevni red stavi realizacija dogovorenog osnivanja Zajednice srpskih općina, za što kosovski predstavnici nisu htjeli ni čuti, a kamoli o tome razgovarati.

Ukleti Holandez (Michael Zeno Diemer/Wikimedia Commons)

Otkad je Kurtijevo Samoopredjeljenje preuzelo vlast na Kosovu, kosovski pregovarači dosljedno odbijaju bilo kakav razgovor o formiranju ZSO-a, što je pak za srpske pregovarače ključna točka Briselskog sporazuma od koje ni u snu nemaju namjeru odustati. Kurtijeva administracija sve glasnije odbija i zahtjeve europske i američke administracija da konačno započne provoditi Briselski i druge potpisane sporazume. Albin Kurti svakih nekoliko dana o tome govori u intervjuima koje intenzivno daje europskim i regionalnim medijima, od Radija Deutsche Welle do Večernjeg lista. U njima Kurti papagajski ponavlja da na Kosovu 'ne može biti Zajednice srpskih općina na etničkoj osnovi'. Po njemu je ZSO zapravo pokušaj da se na Kosovo instalira izmišljotina Dejtonskog sporazuma po kojoj je u BiH uspostavljena Republika Srpska. Za Radio DW Kurti je rekao da je nakon Dejtonskog sporazuma u BiH 'izgrađena zgrada koja se danas zove Republika Srpska i koja je tu za Beograd, a ne za Srbe. Slično to žele i na Kosovu. Vidite, u Bosni i Hercegovini imamo državu koja nije republika, a unutra je republika koja nije država. Dakle, Beograd na sličan način želi da na Kosovu ima državu koja se neće zvati republika već ZSO i koja će se u okviru Kosova zvati republika, ali neće biti država. Dakle, izvukli smo pouke iz prošlosti i ispravno smo proučili i analizirali Beograd, osim što ga dobro poznajemo iz našeg iskustva.'

No Kurti tu ne staje, već svoju tvrdnju o srpskom pokušaju 'bosnizacije' Kosova po dejtonskom modelu nadograđuje tvrdnjom da je 'situacija na zapadnom Balkanu minijaturna situacija Ruske Federacije. Sve više se pokazuje da se Srbija na zapadnom Balkanu ponaša kao Ruska Federacija u kojoj Republika Srpska u Bosni pokušava da postane Belorusija, a Crnu Goru želi da pretvori u Ukrajinu. Dakle, suština je da Srbija ne prihvata kao prave države zemlje koje nisu u Evropskoj uniji, odnosno Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru, Kosovo, pa čak i Severnu Makedoniju, pa ih Srbija smatra privremenim državama i angažuje se svim svojim kapacitetima.'

Nakon intervjua Radiju DW, Kurti će u intervjuu Večernjem listu ponoviti da Vučićeva Srbija traženjem da se na Kosovu formira ZSO radi isto što i Putinova Rusija u bivšim sovjetskim republikama, ali i dodaje da se Srbija zapravo ponaša kao nacistička Njemačka uoči Drugog svjetskog rata, o čemu se izgleda nije usudio govoriti za njemački državni radio. Kurtijevo olajavanje Vučićeve Srbije, njezino izjednačavanje s Putinovom Rusijom i HITLEROVOM Njemačkom zbog toga što traži realizaciju Dejtonskog sporazuma u BiH i Briselskog sporazuma na Kosovu dosada je, međutim, uglavnom prolazilo bez reakcija europskih i američkih posrednika u pregovorima Beograda i Prištine. Nitko Kurtiju i ne spominje da je i Kosovo, čiji je premijer, u ne tako davnoj prošlosti prošlo put od autonomne albanske manjinske oblasti u sastavu Srbije, preko srpske autonomne pokrajine s neposrednim predstavništvom u federalnim jugoslavenskim tijelima vlasti, pa do sadašnjeg statusa polupriznate samostalne Republike Kosovo.

Od Kurtijevih tvrdnji da Srbija po 'ruskom modelu' traži autonomiju Srba na Kosovu zanimljivije je, međutim, da ga nitko od sugovornika u intervjuima, koje šakom i kapom dijeli europskim i regionalnim medijima, ne suočava s činjenicom da su manjinske autonomije ponajprije europski model institucionalizacije prava nacionalnih manjina. Zajednica srpskih općina bila bi tek jedna u nizu manjinskih autonomija kakvih u članicama EU-a ima kao pljeve, od Španjolske preko Italije do Finske. Putinove Rusije nigdje nije bilo na europskom političkom horizontu kad je Badinterova komisija proglasila kraj Jugoslavije, istovremeno definirajući pravo brojnijih nacionalnih manjina da u državama nastalim na jugoslavenskom prostoru formiraju svoje političke, kulturne i teritorijalne autonomije. To pravo Badinterova komisija nije isisala iz prsta ili prepisala od drugih država, nego ga je kreirala na osnovu prakse zapadnoeuropskih država članica EU-a. Kad Kurti manjinske autonomije proglašava velikosrpskim i proruskim zlom koje se nameće Kosovu ne samo da negira njihovo europsko porijeklo i standard organizacije višenacionalnih država, nego posredno priznaje i odluku MILOŠEVIĆEVE Srbije da praktično ukine autonomiju Kosova. Ako je Kurti u pravu kad tvrdi da Zajednica srpskih općina nije 'rešenje za kosovske Srbe, nego kompenzacija za Srbiju, kompenzacija za gubitke koje je sa njihove tačke gledišta prouzrokavao Miloševićev režim', onda bi logično bilo zaključiti da i bivša Autonomna pokrajina Kosovo u Srbiji nije bila 'rešenje za kosovske Albance', iako su je Kurtijevi sunarodnjaci odlučili i oružjem braniti. Apsurdno je pritom da Kurti sve češće javno govori da je njegov krajnji politički cilj ujedinjenje Kosova i Albanije, dok istovremeno optužuje Srbiju da zagovaranjem srpskih manjinskih autonomija u svojem susjedstvu ugrožava njihov teritorijalni integritet. Kurti bi ujedinio Kosovo i Albaniju kao što je Putin ujedinio Krim i Rusiju ali je, po njemu, Vučićeva Srbija produžena ruka Putinove Rusije kad traži da se sukladno Briselskom sporazumu, koji su Beograd i Priština potpisali pod pokroviteljstvom EU-a, na Kosovu formira Zajednica srpskih općina. Nije onda čudo da je europosrednik Miroslav Lajčak sve sličniji Ukletom Holandezu. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Problem nestalih i dalje se koristi u političkim prepucavanjima

PIŠE Goran Borković

‘Neizgledni’ nestali

Komisija za nestala lica Republike Srbije prije nekoliko mjeseci poslala je molbu hrvatskoj Upravi za zatočene i nestale da preko MK-a Crvenog križa zatraži satelitske snimke lokaliteta Prvča kraj Nove Gradiške za koji svjedok, bivši pripadnik HV-a, tvrdi da je ondje nakon ‘Bljeska’ pokopano više od stotinu ljudi. Za hrvatsku stranu lokacija je ‘neizgledna’

TEMA nestalih iz ratova devedesetih praktički se u jednakim vremenskim razmacima pojavljuje u javnosti. Čim nekoj od strana zatreba politički pritisak, onoj drugoj pod nos gurne da nije ispoštovala dogovore i učinila dovoljno da nađe ‘tuđe’ nestale na svom teritoriju. I tako ukrug već gotovo trideset godina, a dok traju međusobna prepucavanja, obitelji i dalje čekaju da se otkrije sudbina više od 1800 ljudi, koliko je nestalih registrirano samo u Hrvatskoj.

Jedan od ilustrativnih primjera je onaj Prvče, deponija smeća kraj Nove Gradiške. Prije nekoliko mjeseci Komisija za nestala lica Vlade Republike Srbije poslala je molbu Upravi za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja da preko Međunarodnog komiteta Crvenog križa zatraži satelitske snimke tog lokaliteta iz svibnja 1995. godine. Crveni križ, naime, ima ugovor s američkim State Departmentom koji je vlasnik fotografija i voljan ih je ustupiti, ali preduvjet za to je da ih zatraži ona strana na čijem teritoriju su napravljene. Srpska Komisija je poslala zahtjev na temelju razgovora sa svjedokom koji je u studenom 2011. godine delegaciju Tužilaštva za ratne zločine i Komisije za nestala lica, uz suglasnost hrvatske strane, odveo do Prvče tvrdeći da su na deponiju pokopani stradali u akciji ‘Bljesak’. Prema neslužbenim informacijama do kojih su došle Novosti, svjedok je kazao da je ondje u sanducima pokopano više od stotinu ljudi i da je to napravljeno prvih pet dana svibnja 1995. godine, dakle neposredno nakon akcije ‘Bljesak’. Na temelju njegovog svjedočenja, srpska strana uputila je prije deset godina prvi zahtjev da se naprave probna iskapanja. Od tada pa do danas na toj lokaciji nije ništa napravljeno, jer hrvatska strana tvrdi da svjedok – inače bivši pripadnik Hrvatske vojske koji više ne živi na području nekadašnje Jugoslavije – nije pouzdan i da neće prekinuti iskapanja na drugim lokacijama kako bi se kopalo na ‘nepouzdanoj’ Prvči.

Na pitanje zašto se ne da suglasnost Međunarodnom komitetu Crvenog križa da od američke strane zatraži snimke, što ne bi dovelo ni do kakvih troškova, a možda bi razriješilo pitanje potencijalne masovne grobnice, iz Uprave za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja odgovorili su da se radi o ‘neizglednoj lokaciji’. ‘Na temelju zaključka Povjerenstva Vlade za nestale osobe u Domovinskom ratu, a na temelju provedenih propisanih predradnji, zajedničkih terenskih izvida provedenih 6. studenoga 2011. i 3. veljače 2014. i istražnih radnji provedbenog međuresornog tijela, njihovim postupanjem je utvrđeno da su iskazi svjedoka vezani uz ovu lokaciju nevjerodostojni, te je zaključeno kako nema osnove za provođenje probnih iskapanja. Brojke iz Vašeg upita se ne mogu dovesti u vezu s osobama koje se još uvijek vode kao nestale s tog područja, a koje se vežu uz VRO ‘Bljesak’. Na bilateralnom sastanku Komisije i Povjerenstva, održanom 23. listopada 2020. u Beogradu, ponovno se raspravljalo o navodnoj lokaciji grobnice u Prvči, te su ponovljeni ranije prezentirani zaključci nadležnih tijela RH o neizglednosti lokacije’, napisali su u svom odgovoru.

Iz Ministarstva dakle tvrde da je brojka koju je spomenuo svjedok prevelika u odnosu na broj nestalih koji se traže nakon ‘Bljeska’, ne želeći pritom prihvatiti mogućnost da su onamo dovezena tijela i s drugih lokacija. Takav se primjer, podsjetimo, dogodio u Paulin Dvoru, selu u okviru nekadašnje osječke općine. U prosincu 1991. godine, u noći s 11. na 12. prosinca, nekolicina pripadnika Hrvatske vojske surovo je pobila 18 civila srpske nacionalnosti i jednog Mađara u dobi od 41 do 85 godina, koji su bili u svojevrsnom kućnom pritvoru. Među ubijenima je bilo i osam žena. Kad je JNA ušla u selo, ondje je pronašla samo jedno tijelo. Za ostala se nije znalo gdje su. Hrvatska je negirala zločin, tvrdeći da se radi o izmišljotini sve do 2002., kad su haški istražitelji tijela iz Paulin Dvora pronašli zakopana u bačvama 500 kilometara dalje, jugozapadno u Lici, u blizini zaselka Rizvanuša.

Umjesto da se sporne lokacije jedna po jedna rješavaju i skidaju sa spiska kako bi se, ako ništa drugo, on polako čistio od krivih informacija, ovakvim nepostupanjem samo se otvara prostor objema stranama da i dalje licitiraju nestalima, a da se njihov broj ne smanjuje. Stoga ne čudi nastavak odgovora iz Ministarstva branitelja: ‘Istodobno, Ministarstvo hrvatskih branitelja još od 1995. godine ističe zahtjeve za dostavom informacija o sudbini osoba nasilno odvedenih iz vukovarske bolnice, Veleprometa, Borovo Commerca, Sotina, Cerića, Tenja, logora Bučje, Hrvatske Kostajnice, Banskog Kovačevca i brojnih drugih mjesta. Pritom, u svim slučajevima radi se o nasilno odvedenim i nestalim osobama i ratnim zločinima dokazanim ne samo pred nacionalnim pravosudnim tijelima Republike Hrvatske, nego i međunarodnima, pa i onima u Republici Srbiji. Međutim, usprkos neupitno utemeljenim zahtjevima, ni u jednom slučaju nismo zaprimili informacije od značaja za rješavanje istaknutih otvorenih pitanja. Ističemo kako Republika Hrvatska ustraje na tome da državljanstvo bude ključni kriterij za određivanje nadležnosti, kako je i određeno Zakonom o osobama nestalim u Domovinskom radu’.

Hrvatski političari uporno prešućuju činjenicu da je od nešto više od 1800 nestalih osoba u Hrvatskoj gotovo polovina njih srpske nacionalnosti

Sporne lokacije trebale bi se rješavati – ekshumacija u Gornjem Selištu 2015. (Foto: Nikola Čutuk/PIXSELL)

Ispada da načelne riječi, poput onih ministra TOME MEDVEDA ‘o potrebi pune suradnje, partnerstva i potpore u svim naporima kako bi se riješila sudbina svih nestalih, kao i izuzetno kvalitetna suradnja Vlade, Ministarstva i obitelji’, vrijedi samo za neke. Jer kad se govori o nestalima u Hrvatskoj, u pravilu se prešućuje činjenica da je gotovo polovina njih srpske nacionalnosti. Prema zadnjim informacijama, koje je u lipnju dao baš Medved, ne spominjući njihovu nacionalnost, Hrvatska traži 1860 osoba, dok je predsjednik države ZORAN MILANOVIĆ prije godinu dana mrtav-hladan kazao ovako: ‘Kada govorimo o svojim susjedima s kojima želimo dobre odnose, moram reći da će konačno morati pokazati više dobre volje da se pronađe skoro dvije tisuće hrvatskih sinova i kćeri koji su nestali.’ Potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ rekao je pak da je od preostalog broja nestalih, njih nešto manje od 50 posto srpske nacionalnosti, istaknuvši da nitko ‘ne bi trebao biti diskriminiran i izostavljen zbog svoje nacionalnosti ili državljanstva’.

Dašak optimizma na nedavnoj obljetnici u Vukovaru donio je premijer ANDREJ PLENKOVIĆ spominjući kako ‘u posljednje vrijeme postoje signali političke volje da se napravi iskorak’, da bi odmah potom sve vratio na početak kazavši da će se tek kad budu imali konkretne dokaze s dosad nepoznatim podacima moći reći da je napravljen korak naprijed, ‘a jasno je da pitanje nestalih predstavlja dio obaveza koje Srbija mora ispuniti na putu prema Europskoj uniji i to ćemo uvijek vrlo jasno isticati’. I tako ukrug... ■

INTRIGATOR

S Bleiburga na Mirogoj

Taman kad su austrijske vlasti na putu da zabrane razuzdanu proustašku komemoraciju na Bleiburgu, saborski Odbor za ratne veterane podržao je projekt 'uređenja groblja vojnika NDH 1941.–1945.' na Mirogoju. Grad Zagreb je protiv

GRAD Zagreb neće financirati obnovu povijesnog ustaškog groblja na Mirogoju – sažetak je odluke koja nam je prenesena iz Ureda gradonačelnika TOMISLAVA TOMAŠEVIĆA povodom sjednice saborskog Odbora za ratne veterane održane u srijedu, 24. studenog. Neslužbeno saznajemo da gradska vlast nema ništa protiv obilježavanja svačijega groba s navođenjem imena i prezimena te datuma rođenja i smrti, ali uređenje vojnoga groblja ne može postati budžetska stavka prije nego što se raspravi isticanje dodatnog sadržaja u vezi s konkretnom vojskom.

A s tim već nastaju problemi, stav je gradske vlasti, dok je spomenuti odbor upravo podupro projekt 'uređenja groblja vojnika NDH 1941.–1945.', prema ideji tzv. Zajednice žrtvoslovnih udruga o rekonstrukciji lokaliteta, osim što su ga one nazvale 'groblje hrvatskih vojnika'. O šestorima organizacijama zbijenim u tu viktimološko-veteransko-eksdisidentsku nakupinu kazat ćemo ovaj put samo to da po svojim grbovima odreda vucaraju 'šahovnicu' s bijelim kutnim poljima, i da je više njih ozloglašeno po takvoj orijentaciji.

No za procjenu ideologije tih udruga nije nam nužno znakovlje ni memorija, jer su se i sad jasno očitovale nazivom projekta i definiranjem dotičnih vojnika kojima očito jedinima pripisuju atribut hrvatskih u tom razdoblju. Naravno, izlišno je ustašoljubima dokazivati da to nije hrvatska vojska, za razliku od ovdašnje partizanske koja je ujedno te nedjeljivo bila i jugoslavenska, a s ogromnim udjelom hrvatskih Srba. Žrtvoslovci ionako žele povijest tako interpretirati zbog uzurpiranja sadašnjosti Hrvatske, rigidno pročišćene i hijerarhizirane u svakom pogledu.

Državne delegacije možda će vijence polagati na još jednom mjestu (Foto: Marko Prpić/PIXSELL)

Usmjerimo radije pažnju na metode i zamisli kojima su se probijali u pripremi obnove, da bismo shvatili kako namiču slične gadosti, od kojih danas ponajbolje uspijeva ona s dvostrukim konotacijama ustaškog pozdrava 'Za dom – spremni'. Kao što su istaknuli u dopisu Vladi početkom ovog mjeseca, odavno postižu 'odličnu suradnju' s ministrom hrvatskih branitelja TOMOM MEDVEDOM, valjda zato što i on smatra da su ustaše ekskluzivni 'hrvatski vojnici' iz onog rata, štoviše 'branitelji'.

Drugo, podičili su se odnosom s MILANOM BANDIĆEM koji im je ishodio prvih milijun kuna za trošak projekta, od potrebnih dva milijuna i 400 tisuća bez PDV-a. No tad je Bandić umro, a naslijedio ga Tomašević, pa su se zatekli 'u nekakvoj čudnoj pat-poziciji' uslijed koje ne mogu ostvariti 'stečeno pravo', zbog čega su se obratili JOSIPU ĐAKIĆU, predsjedniku Odbora za ratne veterane Hrvatskog sabora.

Đakića se dojmilo njihovo citiranje FRANJE TUĐMANA o tome kako je NDH bila 'izraz težnji hrvatskog naroda za vlastitom državom', pa je sročio prijedlog zaključka kojim posve odobrava zahtjev udrugaša, iako će prihvaćeni tekst biti za jednu taktičku nijansu drukčiji. Od njih za tu svrhu prepisuje akcent da je na predmetnom groblju pokopan 'i MARKO DOŠEN, predsjednik Hrvatskog državnog sabora 1942. godine'. Uređenje posljednjeg počivališta visokog funkcionera jednog režima ogrezlog u zločinu, od samog početka u praksi i eksplicitno ozakonjenoj teoriji, ispada tako neopozivi razlog za izdvajanje javnog novca u današnjoj Hrvatskoj.

U gradskim krugovima projekt zapinje ljetos nakon poteza DINKA BILIĆA, bivšeg pročelnika Gradskog ureda za prostorno uređenje koji svoje pozitivno očitovanje o obnovi urudžbira par dana prije očekivane smjene, nastojeći novom gradonačelniku uvaliti komunalno-investicijsko kukavičje jaje. Pritom u obličju spomeničkoga velikog centralnog križa na budućemu memorijalnom groblju, predviđenog usvojenom dokumentacijom, te onakvog kakav je bio do dolaska partizana 1945. godine, kao da je posrijedi izronjeni Apoksiomen.

Ili, svejedno, križ bi nalikovao jednom od onih koje su tamo podigle razne endehanostalgičarske organizacije kroz zadnja tri desetljeća i koji su još na istome mjestu, nakićeni poznatim, a nedvosmislenim formulacijama poput 'vječni spomen i slava' te, svakako, 'hrvatskim vojnicima', navodno baš kao na originalu. Svime tim se dakle politički definira projekt nad grobištem 575 vojnika mahom poginulih u borbi s antifašistima, a institucije bi ga imale krotko legitimirati.

Takvoj afirmaciji usprotivio se FRANJO HABULIN, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista RH, o čemu smo ovih dana pisali, a prije njega i KATARINA PEOVIĆ, članica Radničke fronte i saborskog Odbora za ratne veterane. Informirali smo i o najnovijem polazištu austrijskih vlasti koje su na dobrom putu da zabrane razuzdanu proustašku komemoraciju na Bleiburgu. No umjesto da fašizam prepoznajemo tek prigodice u Austriji, nadati se da će mu zagrebačka vlast definitivno oduzeti 'stečeno pravo' prije nego što Mirogoj postane zamjenski Bleiburg.

■ Igor Lasić

BORDOLINE

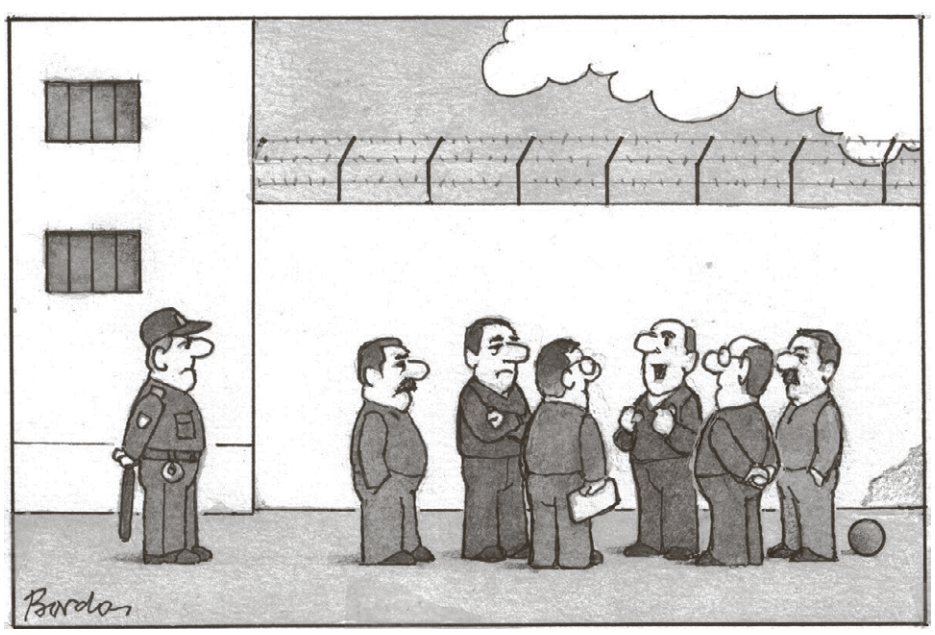

– Ako USKOK ovako nastavi, doći će do upravljačke krize u gospodarstvu, pa će morati nas vraćati na naša radna mjesta...

Marta Kiš, predsjednica Odbora za nacionalne manjine u Skupštini Grada Zagreba

Odgovorna je politika

Kako komentirate to da su na obljetnicu pada Vukovara u Zagrebu osvanuli brutalni antisrpski grafiti, koji su nakon par dana uklonjeni?

Bitno je osvijestiti da je ove godine prošlo 30 godina od pada Vukovara. Odnos, sada već odraslih, generacija rođenih nakon te tragedije izgrađen je kroz brojne društvene segmente – edukaciju, kućni odgoj, medije, pa i politiku. Stoga ovakvi grafiti jesu direktna posljedica višegodišnjeg (ne)rada na vrijednostima koje kao društvo njegujemo. Politika je bitan faktor u krojenju obrazovnog i pravosudnog sustava, ali i sveprisutne retorike, te snosi veliku odgovornost koja se vidi već u izostanku osude određenog ponašanja. Iz tog razloga, brza reakcija uklanjanja grafita govori da trenutni sustav ne podržava ni vandalizam ni govor mržnje – od građana koji to prijavljuju do komunalnog redara preko službe koja promptno reagira.

Hoće li uvođenje građanskog odgoja u zagrebačke škole pomoći u borbi protiv mržnje?

Negativan sadržaj ovih grafita preslika je govora koji nalazimo i na društvenim mrežama, ali i u dijalogu predsjednika i premijera, što smatram nedopustivim i neodgovornim. Na odgoju se treba raditi sustavno i kroz obrazovanje, a ljubav prema domovini treba početi poistovjećivati s pozitivnim pojmovima tolerancije, empatije, solidarnosti, općeg dobra, zajedničkog prosperiteta, a ne kroz mržnju, podobnost i strah.

Koliko je za takve grafite kriv govor mržnje kojim su mladi obasipani?

Živimo u zahtjevnim vremenima u kojima se lako razvijaju strahovi, a mladima treba ponuditi dodatne sadržaje i van obrazovanja koji će ih pripremiti na izazove budućnosti te im otvoriti i druge perspektive koje jesu njihova budućnost, umjesto da ih stalno vraćaju u tuđu prošlost. Kao članica Povjerenstva za zaštitu objekata od grafita smatram da trebamo vrlo jasno povući granicu između umjetnički vrijednih grafita, čiji autori uglavnom i razumiju da trebaju biti u suživotu s gradom i da su njegova dodana vrijednost, te onih koji su nastali iz potpuno drugih, uništavajućih pobuda. U tom smislu, vjerujem da suradnja s umjetnicima koji rade grafite može doprinijeti osvještavanju toga. Vjerujem kako većina građana ne podržava poruke nasilja i mržnje u javnom prostoru, a pogotovo u blizini obrazovnih ustanova.

■ Mirna Jasić Gašić

Pali anđeo

Riječ je o još jednom suspektnom obilježju, pretežno posvećenom ustašama i domobranima

Ne znam po kakvim kriterijima je izrađen taj spomenik. Čemu vaditi iz naftalina te ljude i njihove podatke? Nije mi jasno zašto se sad po svaku cijenu izjednačavaju stvarne žrtve i agresori – oni koji su bili na pravoj strani i oni koji nisu, oni koji su bili zbunjeni i oni koji su se ciljano priključili fašistima. Zar bismo kad nastupi smrt trebali izjednačiti sve ljudi na kugli zemaljskoj? Ovim riječima je BISERKA VRANIĆ iz SDP-a, bivša gradonačelnica Ozlja i bivša saborska zastupnica, komentirala novopostavljeni spomenik u Vivodini koji je posvećen 'žrtvama Drugog svjetskog rata, poraća i Domovinskog rata'.

Selo smješteno između Žumberačkog gorja i Ozlja od 7. novembra ima spomenik, poviše mjesnog groblja, visok preko četiri metra. Na četiri ploče uklesana su imena 360 pokojnika, podijeljenih teritorijalno po selima ovog područja, od kojih je većina stradala u Drugom svjetskom ratu ili nedugo po završetku.

Posjetivši spomenik, uvjerili smo se da je riječ o još jednom suspektnom obilježju, pretežno posvećenom ustašama i domobranima. No da stvar bude skandaloznija, ovom građevinom trebalo bi komemorirati i pedesetak poginulih partizanskih boraca. Mjesto rođenja i prebivalište u trenutku smrti bili su dovoljni, a čini se i jedini kriterij za unošenje osobnih podataka pokojnika na spomenik. Što god da je bila namjera, ovime je još jednom načinjena gruba relativizacija zločinačkog karaktera NDH i uloge Narodnooslobodilačke vojske.

Biserka Vranić, danas županijska vijećnica, otkriva da je spomenik u Vivodini podignut ekspresno. Na zadnjoj sjednici Gradskog vijeća Ozlja u prošlom sazivu, mjesec dana prije lokalnih izbora tadašnja gradonačelnica GORDANA LIPŠINIĆ vijećnicima je uputila prijedlog o donaciji zemljišta za spomenik. Vranić naglašava da nitko nije dobio obrazloženje o kakvom je spomeniku riječ.

— Rečeno je da sve košta oko pola milijuna kuna, a da cijena statue anđela iznosi otprilike 300.000 kuna. Moji vijećnici su bili protiv jer nisu znali o čemu se tu radi, ali ipak je izglasana odluka da Grad Ozalj dodijeli ta sredstva. Koliko je meni poznato, evidencija o tim ljudima čija su imena na spomeniku vodila se u crkvenim knjigama. U Ozlju imamo sličan spomenik. Kada je građen, pitala sam našeg župnika da li postoji neka komisija koja provjerava imena i donosi ozbiljnu odluku o tome – objašnjava Vranić i dodaje da 'u podizanju takvih spomenika vidi pomodnost bez puno smisla'.

MIROSLAV DELIĆ iz Udruženja antifašista Karlovca govori nam da dopis o donaciji za izgradnju spomenika, koji je uputio velečasni ANDRIJA MARKAČ, nije zaobišao ni karlovačke antifašiste.

— Rekao sam kolegici koja živi u tom kraju da pozdravi velečasnog, ali da donacija za takvo što nije moguća. Ne mogu se imena zločinaca i žrtva miješati. Oni bi htjeli staviti točku na cijelo to razdoblje, smatrajući da baš svi zaslužuju spomen i komemoriranje. Za mene je to neprihvatljivo – jasan je Delić.

U publikaciji 'Ratne i poratne žrtve Drugog svjetskog rata. Grad Ozalj i općine Ribnik i Žakanje' pronalazimo sva imena sa spomenika, uz dvije žrtve rata od 1991. do 1995. Na ploči su i imena sedmero mještana sela Dančulovići od kojih su svi bili u partizanima. Primjerice, tu je ime NIKOLE VUKOBRATA, pripadnika Žumberačke brigade. Navodi se da je zarobljen i ubijen u Jastrebarskom 1944. No na istom mjestu upisan je i JOSIP RUDMAN, pripadnik 5. ustaške bojne Karlovac, poginuo u borbi s partizanima 1945. kod Donje Kupčine. Za mnoge pokojnike navedene na vivodinskom spomeniku navodi se da su nestali na križnom putu 1945. godine.

■ Anja Kožul

Spomenik u Vivodini

Možemo! pred sudom

Priča kaže da je JOSIP BROZ TITO jednom prilikom poručio sucima 'da se ne trebaju držati zakona kao pijan plota'. Premda je povod bio potpuno različit, ovaj Titov savjet hladno bi se mogao primijeniti na suca/sutkinju koji vodi spor što ga je Državno odvjetništvo pokrenulo protiv platforme Možemo! Možemovci su se, naime, našli pred osječkim sudom zbog prevelike zastupljenosti žena, odnosno podzastupljenosti muškaraca na svojoj kandidacijskoj listi za osječko Gradsko vijeće.

Da cijela priča bude apsurdnija i nevjerojatnija, DORH nije pogriješio kad je podigao prijavu i zatražio kaznu od 40.000 kuna. Platforma Možemo! uistinu nije imala ravnopravnu zastupljenost, koja po Zakonu o ravnopravnosti spolova predviđa da na kandidacijskoj listi mora biti minimalno 40 posto osoba podzastupljenog spola, a oni su od 31 osobe imali 23 žene. Apsurd je, međutim, kako je to objasnila saborska zastupnica SANDRA BENČIĆ, da je kvota postavljena s ciljem da inače podzastupljene žene više participiraju u politici, a ne muškarci. Benčić je također kazala da se radi o 'klasičnom apsurdu našeg pravosudnog sustava', gdje se norma koristi u potpuno suprotnom smjeru od predviđene svrhe, te je izrazila nadu da će osječki Općinski sud uvidjeti da bi takva primjena zakona dovela do potpune suprotnosti onome zbog čega je taj zakon pisan. 'Dok se protiv drugih stranaka, poput HDZ-a, podižu optužnice zbog korupcije, moram reći da sam ponosna što su protiv nas podigli optužnicu upravo radi ovog razloga, i moram reći koliko je to apsurdno', istaknula je Benčić i najavila da će zbog ovog pitanja Možemo!, ako treba, ići i do Ustavnog suda, pa i do Europskog suda za ljudska prava.

Zakonom je definiran i konkretan cilj, a to je da u tri izborna ciklusa bude 52 posto žena u tijelima političke reprezentacije, onoliko koliko ih ima i u stanovništvu Hrvatske. Koliko se u tome uspjelo najbolje ilustrira podatak da je u Saboru tek nešto više od 20 posto žena, a u osječkom Gradskom vijeću nema ih ni toliko.

■ Goran Borković

FRAGMENTI GRADA

Poruke prijatelja

Poštovane gledateljice, poštovani gledatelji, slijedi kratki blok poruka naših prijatelja, pa se potom vraćamo u studio. Ostanite uz program naše televizije'; izgovorio je bespri-jekorno konvencionalno utegnut, blazirano nasmiješen lutak u ulozi voditelja na jednoj od ovdašnjih televizijskih franšiza globalne medijske korporacije. 'Poruke naših prijatelja', zazvonilo mi je u ušima, što je sad to? Već tipično, osjetno se pojačao ton iz televizijskog aparata i uslijedilo je petominutno marketinško-oglašivačko zagađenje etera, nizanje sladunjavo-patetičnih reklamnih slika proizvoda i usluga koji religiozno, prozelitski obećavaju rješenja ovih i onih životnih poteškoća, zadovoljenja naših raznoraznih potreba i želja.

Dakle, to se sada zovu 'poruke naših prijatelja'. Ono što je nekad bio – za vrijeme sistema koji je još kako-tako njegovao model kritike političke ekonomije – ekonomsko-propagandni program, pa je kroz tranziciju preimenovano u reklamni program, s tzv. posttranzicijom je, evo, evoluiralo do statusa prijateljskih poruka. Nema tu više antagonizama, nema klasičnih dihotomija: tržište i društvo; prodavač i kupac; medijske institucije i njihovi poslovni partneri; reklamni tekst i kritička čitanja istog... ostao je samo čisti emocionalni, prijateljski odnos. Idila društvene harmonije. Imaš problem koji treba riješiti ili potrebu koju treba zadovoljiti? Prijatelj je tu da ti pomogne, uvijek spreman da uskoči. Naravno, za odgovarajuću cijenu.

Logičan je to slijed u razvoju marketinške industrije. Zastarjeli su oglašivački koncepti kojim se bukvalno, denotativno, reklamira neki proizvod ili usluga. Narativi kojima nas ponuditelji, pozicionirani s druge strane društvenog spektra, doslovno nagovaraju na konzumaciju njihovih roba. Kreiranjem reklamnih pejzaža u idiomima tzv. izvornog oglašavanja (*native advertising*), čemu je prethodio plasman proizvoda putem srodnog tzv. uklopljenog marketinga (*embedded marketing*), postalo je sve teže razlikovati medijske sadržaje, pa tako i oglašivačke, od njihovog okruženja, platformi preko kojih se takvi sadržaji distribuiraju. Rezultat je iskustveno-emocionalna potopljenost recipijenata marketinškog diskursa. Reklama se plasira spontano, kao bajkovita priča. Sponzorirani sadržaji i njihovi protagonisti obavijeni su plaštem nesputane prijateljske blizine. Ozračje takvog uratka protkano je toplinom i ugodnošću.

Tokom cijele povijesti marketinga, pa tako i u ovim trendovima, prednjače velike, stare korporacije. Recimo kompanija čiji je glavni proizvod čudnovata crna gazirana tekućina – ona za koju nam se obećava da će utažiti našu žeđ – a koja ovih tjedana preko televizija distribuira reklamnu poruku u kojoj njihova bočica i njen sadržaj spontano zauzimaju vidno mjesto za božićnom trpezom doma. Jer, to je naprosto obiteljski prijatelj.

■ Hajrudin Hromadžić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

PIŠE Igor Lasić
FOTO Boris Ščitar/PIXSELL

Priprema, pozor, glad

Maloprodajne cijene pojedinih namirnica već su krajem ljeta porasle duplo u odnosu na prošlu godinu, a moguća svjetska prehrambena kriza Hrvatsku će zateći nespremnu – ne razvijamo vlastitu poljoprivrednu politiku u okviru Europske unije, podređeni smo interesima trgovačkih lanaca, izvozimo jeftine sirovine, uvozimo skupe prerađevine

Dok se ne osvjedočimo što će se na terenu zbiti s adventskom ponudom *fine dining* proizvodnje upakirane u *street food*, a čime se zaokuplja domaća tzv. medijska javnost u interesu naših *chefova* i vlasnika restorana, hrana globalno i lokalno postaje sve skuplja i teže dostupna najširim slojevima. Zagovarani profitni ishodi na toj višoj ugostiteljskoj razini ne bilježe rastuću dramu pri socijalnoj bazi. A dolje, u slabo reklamiranoj i tumačenoj depresiji od graha i kupusa, cijene danomice skaču izvan dohvata prosječnog hrvatskog, svakako i globalnog trbuha, i sve više se čuje zapravo samo kruljenje.

Matematički, situacija izgleda tako da su maloprodajne cijene pojedinih namirnica već krajem ljeta porasle duplo u odnosu na prošlu godinu, kako je upozorila Hrvatska poljoprivredna komora. Razmotrimo kretanje uzroka: proizvođačke cijene npr. biljnih proizvoda porasle su za sedam do osam posto, što baš i ne zvuči tako grozno, ako imamo u vidu da je na rast najviše utjecao viši trošak energije i maziva od 32 posto, te povišeni ukupni ulazni trošak proizvodnje od 16 i pol posto, i naročito ako se uzme u obzir da mnogim proizvodima uopće nije rasla ukupna cijena u samoj proizvodnji, nego tek u maloprodaji.

Sami su poljoprivrednici ove godine plaćali gnojivo 22 posto više, stočnu hranu 31 posto, sredstva za zaštitu bilja 11 posto, a sadni materijal i sjeme četiri i pol posto. Tumačenja jasno ukazuju na to da je sav preostali skok nastao u finalnoj trgovini prema krajnjem konzumentu, na čemu možemo zahvaliti kriznim previranjima u distribuciji, kreditorskim odnosima, stanju na burzama i u bilancama korporacija koje upravljaju tržištem, s tim da su veliki uvozнички lanci u toj igri i dalje povlašteni. Ono što lijepo nazivamo međunarodnom politikom njih još nije regulatorski dotaknulo, pa se gro pandemijskog stresa prelio na male proizvođače i potrošače. Ujedno se deficit vanjskotrgovinske razmjene u sektoru vratio na gotovo istu razinu od 33 posto, gdje je bio 2019. godine.

Hrvatska u svemu tome posjeduje i agrar koji stagnira već nekoliko desetljeća, što će reći da nakon kratkotrajne reanimacije lani, izazvane zatvaranjem granica, preživljavanje danas možemo zahvaliti kriznoj EU-pomoći, premda je veliko pitanje koliko se ona kvalitetno usmjerava.

— Glavni je problem to što je poljoprivredna proizvodnja kod nas u konstantnom padu, od mesa do neprimarnih proizvoda, mlijeka i drugog. I dok proizvodimo više žitarica i uljarica, to sve ide van. Postali smo sirovinci, drugi ostvaruju dodanu vrijednost na nama. Imali smo sve te prerađivačke kapacitete, danas više ne. Možemo postati gladni zbog poskupljenja hrane, jer prerada nije tu. Izvozimo svoju pšenicu, uvozimo produkte od nje koji su do 20 puta skuplji – rekao nam je poljoprivrednik MATO BRLOŠIĆ, član upravnog odbora HPK-a.

— Veliki trgovci vladaju situacijom, oni uvoze i izvoze. Svaka država ima strategiju mimo ograničenja EU-a, da zaštiti svoju

prehrambenu samodostatnost. Znači, sve od primarne proizvodnje bismo morali preraditi sami. Također, propisati sadržaj polica trgovačkih lanaca, tj. znatno veći minimalni udio domaće hrane u prodaji. Ne smijemo dopustiti slobodno tržište kad je hrana u pitanju. Ima dosta mehanizama koje svi drugi koriste, npr. kad sezonski imate puno svojih jabuka, da obustavite jeftiniji uvoz. Tržište je u redu dok možete kupovati, ali je pogubno kad nastupi kriza. Dovoljno bi bilo da se svima u lancu prometa robom osigura profitabilnost, ali ne i bogaćenje nekima na račun ostalih, kao što je slučaj s trgovcima, posebno u ovoj godini – smatra Brlošić.

On uočava da hrvatska agrarna politika danas ipak ostvaruje pomak nabolje, ali i dalje prejednostavno slijedi neke briselske direktive koje gotovo nitko drugi ne trpi toliko bespogovorno. Za primjer navodi neiskorištenu mogućnost da se propiše dozvoljena starost svinjskog mesa u prodaji. U nas ona nije jasno propisana, zadovoljavamo se garancijom da je bilo zdravo do pakiranja, dok u Njemačkoj ni u kojem slučaju ne smije ostati u opticaju duže od pola godine. Drugi primjer su već spomenute jabuke, gdje i dalje nismo osigurali skladišne hladnjače u vlasništvu proizvođača ili županija, kao što čine jače proizvodne države.

— Ukoliko ih nemate, osuđeni ste na najnižu otkupnu cijenu u sezoni, jer ih u Hrvatskoj posjeduju samo veliki trgovci – kaže Mato Brlošić.

Slični p(r)opusti u korist velikih mogu se sresti na takoreći svakom koraku u ovdašnjoj agrarnoj politici. Primjerice, unutarsektorske relacije su poremećene u korist većih ratarskih špekulanata, a na štetu stočara i mljekara, s obzirom na to da prvi lakše dobivaju državnu zemlju u najam pa potonji moraju skupo plaćati dodatne parcele za ispašu.

Pozicija strateške industrije mineralnih gnojiva je ostavljena na nemilost tržištu, čemu je glavni pokazatelj Petrokemija u Kutini koja već sutra može biti ugašena, ako tako bude pasalo globalnim igračima. Sezonski rad u poljoprivredi, naročito kad je riječ o stranim državljanima, ostavljen je velikim dijelom u sivoj zoni i na volju poslodavaca. Sustavi navodnjavanja i obrane od elementarnih nepogoda su zapušteni, tema klimatskih promjena i skore neizbježne prilagodbe sortimenta jedva imalo načeta. Politika raspolaganja sjemenom i dalje presudno ovisi o interesu globalnih monopolista, korporacija s izdašnim lobističkim kapacitetima. Razvojni hod ukorak s modernim tehnologijama koje iziskuju značajna ulaganja radi bolje produkcije i konkurentnosti nama je sanak pusti, a ne uspijevamo se suočiti ni s političkim te upravnim imperativom komasacije iliti okrupnjavanja zemljišta.

Nešto ilustrativniji slučaj ispričao je proljetos u medijima MIROSLAV KOVAČ, poljoprivrednik i publicist čija je mljekarska zadruga s 13 okupljenih stočara propala uslijed enormnog hrvatskog uvoza, dampinških cijena i nelojalne konkurencije, kao i državne nebrige za taj podsektor. Opisao je položaj McDonald'sa u Austriji koji godišnje uprihoduje oko 550 milijuna eura, desetak posto više od iznosa svih izravnih javnih potpora i nacionalnih plaćanja u našoj poljoprivredi. A taj podatak dobiva na punom značaju kad se ima u vidu da je sva prodana govedina u austrijskom McDonald'su proizvedena u cijelosti tamo, baš kao i u hrvatskim lokalima tog lanca brze hrane – opet austrijska, dakle. Iza takvog odnosa, jasno, stoji primarno država koja omogućuje stabilnu kvalitetu i kvantitetu tamošnje mesne industrije.

Mogli bismo tako primjere nizati unedogled, ali dajmo riječ poljoprivrednom analitičaru MIROSLAVU BOŽIĆU, nekadašnjem pomoćniku ministra poljoprivrede, danas savjetniku u Hrvatskoj industriji šećera koji sadašnje stanje u najkraćem opisuje kao uzrok koncentracije i sve manjeg broja dionika u lancu opskrbe što pandemija dodatno pospješuje.

— Industrija šećera, na primjer, dva je desetljeća bila vodeća izvozna grana unutar našeg agroprehrambenog sektora. Sad smo oaza s tek nekoliko manjih proizvođača, jer najvećih osam kompanija u EU-u drži skoro 95 posto tržišta – govori Božić, a zanimljivo je i njegovo tumačenje česte tvrdnje da je Hrvatska bogomdana zemlja koja bi mogla hraniti tri-četiri puta više stanovnika nego što ih sama ima.

— Ne može i ne treba! Svijet u kojemu 15-ak megatvrtki vuče sve konce u proizvodnji i trgovini hranom sustavno zatire ideju samodostatnosti. Zato stvari treba postaviti tako da s usporedivim resursima kojima raspolažemo stvorimo više dodane vrijednosti nego drugdje u svijetu. To se ne postiže rekordima u izvozu stočnih i krušnih žita, dok istodobno rušimo rekorde u uvozu prerađevina od tih proizvoda – naglasio je Božić za Novosti, a na pitanje o politici aktualne Vlade RH, njezina pristupu strukturnim te strateškim mjerama, dodao kako je preglednost toga sektora bolja nego ikad ranije.

— Doduše, okvir je postavljen u Bruxellesu pa je naivno misliti da vlast može imati odriješene ruke u kreiranju mjera. Međutim, zabrinjavaju i tuđi i domaći tobožnji čuvari jedinstva Zajedničke poljoprivredne politike, dogmatici koji će vam hladno reći da u EU-u nema mjesta nacionalnoj poljoprivrednoj politici. To nije istina. Ne postoje dvije članice EU-a koje imaju iste mjere politike! Upravo je odabir optimalnog omjera mogućeg i dopuštenog u EU-u, najveći izazov nacionalne politike. Eurostat pritom potvrđuje da smo najbolji u EU-u u pogledu smanjenja emisije ugljik-dioksida u poljoprivredi, pada potrošnje mineralnih gnojiva i pesticida, da smo pri vrhu po zaštićenim područjima i bioraznolikosti. Nisu li to ključni argumenti u prilog boljoj poziciji u pogledu očuvanja domaće poljoprivrede i industrije u pregovorima oko provedbe Zelene agende EU-a? No čemu služi ta agenda ako ostanemo bez proizvodnje – pita se Miroslav Božić.

Mato Brlošić (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Postali smo sirovinci, drugi ostvaruju dodanu vrijednost na nama. Imali smo sve te prerađivačke kapacitete, danas više ne. Možemo postati gladni zbog poskupljenja hrane, jer prerada nije tu – upozorava Mato Brlošić

Toni Prug (Foto: Tomislav Miletić/PIXSELL)

Od 40 do 50 posto hrane u svijetu propada prije konzumacije, najveći dio u kućanstvima i trgovačkim lancima. Razlozi loše efikasnosti sektora su, između ostaloga, i prevelika podređenost individualnoj nabavi i pripremi obroka – kaže Toni Prug

Konačno, kad su na redu prognoze razvoja daljnje situacije, po dostupnim spoznajama, on ističe da to ipak nitko ne zna, ali i da je od zagovornika najboljih poljoprivrednih, napose ekoloških praksi, postao jedan od skeptika koji ozbiljno propitkuje tempo promjena koji EU pokušava nametnuti globalno, i evidentno bez uspjeha.

— Farmeri nisu prijetnja opstojnosti planeta, nego jamac opstojnosti i okoliša i očuvanja ljudske vrste. Europa ne smije biti naivna i pretvoriti svoja plodna tla u bare i trstike jer vezuju najviše ugljika, dok će drugi za nas proizvoditi hranu – zaključuje ovaj agroanalitičar.

No vratimo se za kraj ovog teksta na globalni plan, gdje se npr. DAVID BEASLEY, direktor programa za hranu pri Ujedinjenim narodima, nedavno izrazio više nego direktno: 'Svijet je u plamenu. Upozoravao sam na oluju koja se sprema zbog Covida, ratova, klimatskih šokova i, sada, rastućih troškova u lancu opskrbe. Ova kriza traži hitna rješenja, nema presedana, a moguće ju je izbjeći.'

Mi smo se pak o tome obratili TONIJU PRUGU, socioekonomistu i postdoktorandu na Odsjeku za kulturalne studije na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

— Promjene cijena ulaznih sirovina i slabljenje globalnih lanaca opskrbe jesu uvjeti koji se sad prelijevaju i na cijene hrane, pogađajući najviše stanovništvo država poput naše, gdje na hranu otpada ogroman dio budžeta kućanstava. Oligopoli trgovinskih lanaca u svim zemljama EU-a, nepoštenim i zlostavljačkim trgovačkim praksama, kako njihovo djelovanje nazivaju mnogobrojne EU-studije, stvaraju dodatne probleme koji posebno pogađaju zemlje s ranjivom domaćom proizvodnjom poput Hrvatske. No sagledavajući sektor prehrane u cjelini, trenutni je sustav izuzetno neefikasan – napomenuo je on.

Prug je dodao da globalno oko 820 milijuna ljudi gladuje, dok po najblažim procjenama raznih studija glad u najbogatijim zemljama svijeta pogađa između pet i 12 posto populacije.

— Istovremeno, od 40 do 50 posto hrane u svijetu propada prije konzumacije, najveći dio u kućanstvima i trgovačkim lancima. Razlozi loše efikasnosti sektora su, između ostaloga, i prevelika podređenost individualnoj nabavi i pripremi obroka. Dostavom restorana zbog pandemijskih uvjeta dio tih problema se adresirao, no velik dio kućanstava i dalje je osuđen na oskudicu financijske dostupnosti hrane, kao i oskudicu vremena i energije za nabavu i pripremu obroka – ističe Prug.

Na ovoj točki ukupne problematike prisjetili smo se da je Beasley prije par tjedana u istom kontekstu uputio svojevrsni izazov bogatunu ELONU MUSKU, čiji se imetak udvostručio tokom pandemije, kazavši da bi s dva postotka svog novca mogao riješiti problem svjetske gladi. Musk mu je uzvratio pitanjem kako je to moguće, a UN-ov direktor, pritom inače američki republikanac, na to mu je javno poslao skicu spasonosnog plana. Dok čekamo na Muskov finalni odgovor, priupitali smo Tonija Pruga o jednoj ranijoj njegovoj ideji na sličnom tragu.

— Umjesto da kućanstva individualno procjenjuju potrebe, nabavljaju, skladište i spremaju obroke, te bi se potrebe mogle adresirati sustavom porezno financirane javne prehrane koji bi uključio proizvođače hrane i restorane. Obrok ili dva dnevno, koliko već sustav pokrije, bio bi tako dostupan svima. Poboljšanja bi bila mnogobrojna, od drastičnog smanjenja gladi, povećane potražnje restoranima, smanjenja ovisnosti proizvođača hrane i kupaca o trgovinskim lancima, sve do povećanja vremena dostupnog za druge aktivnosti kućanstava. Sustav bi, naravno, posebno pogodovao ženama. Jasno je da zazivanje ovakvih rješenja zvuči utopijski, no javno zdravstvo i školstvo pokazuju da su drugačija rješenja, za društvo efikasnija, moguća – zaključio je ovaj naš sugovornik.

Naravno je još ponešto, međutim, jer govorimo o zamislima socijalizacije prehrane u okolnostima razgoropađenog krupnog kapitala. Nema tome dugo da smo iz slične matrice u Hrvatskoj ispustili visoko obrazovanje, a prije toga i stambeni sektor, pa ovakvi projekti zvuče kudikamo manje realnima negoli npr. čovjekova kolonizacija s teraformiranjem Marsa i tamošnjom agrarnom reformom u režiji Elona Muska, kamoli UN-ov *charity*-refleks s jednokratnim parafiskalnim žicanjem. Ipak, ono što je samo naizgled paradoksalno, činjenica je da sve to izgleda politički nemoguće više nama ovdje negoli u razvijenijem svijetu, očito već svjesnom da ga sažiže plamena oluja gladi. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Kolektiv koji prikuplja, priprema i besplatno dijeli hranu

PIŠE **Dragan Grozdanić**

Vodimo kuhinju, a ne rat

Solidarnost, a ne jednokratna humanitarnost geslo je kolektiva 'Hrana, a ne oružje' koji već dva desetljeća u Hrvatskoj u raznim prilikama kuha besplatne obroke i ohrabruje ljude da recikliraju hranu s tržnica, osnivaju komunalne vrtove i uključe se u cirkularnu ekonomiju

NA zagrebačkim tržnicama odavno ih znaju jer su razvili bliske odnose s prodavačima. Ponekad im oni i ostave hranu jer podržavaju njihove ciljeve. Za boljih dana prikupe desetak i više kašeta voća i povrća. Hranu skladište i sortiraju, uglavnom u prostorijama Zelene akcije. Zatim, ovisno o događaju, kuhaju i obroke dijele na javnim površinama kako bi, kažu, na taj način ujedinili sve društvene slojeve oko zajedničke potrebe – hrane. Solidarnost, a ne jednokratna humanitarnost geslo je kolektiva 'Hrana, a ne oružje', koji je u Hrvatskoj prisutan puna dva desetljeća i čija su ciljana populacija uglavnom siromašni građani i beskućnici. Premda im nerijetko prilaze građani zainteresirani prvenstveno za njihove besplatne obroke, članovi kolektiva u interakciji s njima nastoje osvijestiti koliko je kapitalistički sistem bešćutan i ohrabriti ih da pokrenu svoju lokalnu zajednicu, da recikliraju hranu s tržnica, osnivaju komunalne vrtove, razmjenjuju umjesto da kupuju (cirkularna ekonomija) i probude vlastitu i ljudskost u svojoj zajednici.

Hrana koju dijele isključivo je veganska jer smatraju i da je specizam, odnosno androcentrična opresija drugih oblika života, sličan diskriminaciji, rasizmu, mizoginiji i sličnim pojavama. S obzirom na poticanje samoorganiziranja, podržavanje i umrežavanje malih i domaćih proizvođača, članovi tog u osnovi anarhističkog kolektiva već su prepoznati u nizu situacija i akcija. Kao protuteža vlasti kuhali su i dijelili hranu povodom maksimirskog obilježavanja Prvog maja, aktivni su bili i 2010. godine, kada se protestiralo u Varšavskoj ulici protiv otvaranja garaže na Cvjetnom trgu, dijelili su hranu i u sklopu inicijative Okupirajmo Wall Street koja je ukazivala na centre korporativne moći i načine na koje korporacije i banke produbljuju društvene nejednakosti. Hranu su kuhali i dijelili i kako bi izrazili protivljenje uvođenju obaveznog vojnog roka u zemlji. Redovito su prisutni i na proslavama Dana antifašističke borbe, a zadnjih godina kolektiv je sudjelovao i u noćnim marševima u povodu Dana žena u organizaciji FAKTIV-a.

Iz iskustva mogu reći da se mnogo hrane u Zagrebu baca. Na tržnicama je npr. gomila bačenog povrća, da ne govorim o supermarketima koji po završetku radnog vremena u kontejnere odlažu hrpe hrane koja je većinom dobra za konzumaciju – kaže Maša Borović

Navedene akcije opisala je u svom diplomskom radu o kolektivu 'Hrana, a ne oružje' njegova dugogodišnja članica, sociologinja i etnologinja MAŠA BOROVIĆ, koja uvodno ističe da je aktualna pandemija koronavirusa znatno usporila njihov rad. Brojni njihovi članovi, posebno na početku pandemije, otišli su iz Zagreba, trajno se ili privremeno preselivši obiteljima jer kolektiv čine različiti ljudi, odsvakuda. Većinom su to studentice i studenti, nezaposleni, članovi drugih organizacija, prije svega ekoloških udruga poput spomenute Zelene akcije, a ujedno su to i pojedinci s anarho-punk scene, ali i skvoteri...

— Iz iskustva mogu reći da se mnogo hrane u Zagrebu baca. I dalje odlazim na tržnicu i za vlastite potrebe skupljam hranu. Da je toliko kupujem, nisam sigurna da bi mi ostalo novca za druge potrebe i troškove. Nakon radnog vremena na tržnicama je, na primjer, gomila bačenog povrća, da ne govorim o supermarketima koji po završetku radnog vremena u kontejnere odlažu hrpe hrane koja je većinom dobra za konzumaciju – govori za Novosti Maša Borović.

Prema nekim procjenama, u Hrvatskoj se godišnje baci čak 400 hiljada tona hrane. I dok su tržnice otvorene tezge pa je koliko-toliko moguće doći do hrane, veliki trgovački centri skladište vlastite viškove hrane, one koju vjerojatno više neće staviti u prodaju. No da bi se došlo do nje, ponešto je složenija procedura, ističe naša sugovornica: trebalo bi, vjerojatno u ime organizacije, odaslati dopis upravama trgovačkih giganata poput Interspara, Konzuma i Kauflanda i navesti razloge zbog kojih netko treba takve otpisane, a iskoristive namirnice.

Našu sugovornicu pitamo kako komentira aktualna poskupljenja hrane.

— Vjerojatno će hrana još poskupjeti. U Hrvatskoj ona nikada nije bila skuplja, posebno u odnosu na neke razvijenije europske zemlje. Nužno se stoga aktivirati i zapitati zašto hrana toliko košta. Pogotovo uza sve resurse koji postoje – zemlju, vodu i sunce. Ta činjenica traži sustavnu promjenu u smislu da je hrana ljudsko pravo, nešto što bi trebalo biti dostupno ljudima bez obzira na to što živimo u društvu s puno širim ekonomskim problemima. Društvo u kojem

Besplatni obroci i odjeća uz demonstraciju odvajanja biootpada i kompostiranja – akcija kolektiva u Zagrebu 2014. (Foto: Nina Đurđević/PIXSELL)

NOVOSTI HOBOĆIN
Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Zima steže, pomoći nema

U proljeće su ovamo stigli neki ljudi iz Općine, koji su popisivali što kome treba popraviti, pa otišli. Od tada od njih ni traga ni glasa, a nova zima sve jače steže, kaže Željko Velemir iz Bovića

Kako se mora osjećati čovjek koji je u stanju zaplakati čak i pred neznancem koji će ga onako u prolazu, tek kurtoazno, zapitati kako je? ŽELJKA VELEMIRA susreli smo posve slučajno, dok smo tumarali Kordunom u potrazi za zanimljivim novinarskim temama i pričama. Ugledali smo ga u Boviću, opustjelom selu desetak kilometara sjeverno od Vrginmosta, dok je cijepao drva u svom dvorištu tik uz cestu. Čim smo ga pozdravili, širom nam je rastvorio dvorišna vrata i srdačno pružio ruku, da bi mu lice odjednom poprimilo izraz tuge i žalosti, praćenima suzama. Kolikogod se trudio zaustaviti tu bujicu osjećaja, prekrivajući oči rukama, nije je uspio obuzdati; nije to bio onaj plač koji ti može olakšati srce i dušu, više tih i bolan jecaj što se ugnijezdi u nekim ljudima, poput neodvojivog dijela njihove teške sudbine i gorkih emocija.

Zatečeni i zbunjeni, obojica se prisilismo malo pribrati, a onda naš sugovornik započe svoju životnu priču pretakati u riječi.

— Rođen sam ovdje u Boviću i sve do početka devedesetih i svoje 25. godine pomagao sam roditeljima održavati imanje. Bavili smo se poljoprivredom, pa i nije bilo puno vremena da se zagledavam u cure. A kad sam počeo pomalo ašikovati s njima, dođe odjednom onaj prokleti rat i sve se iz temelja promijeni: otac ĐURO umro je 1994., godinu poslije dohvati nas Oluja, pa majka DRAGICA i ja pobjegosmo u Srbiju. Vrijeme je tako letjelo i proletjelo, a ja ostadoh neoženjen. Mama je umrla 2016. i od tada živim sam samcat. Imam dvije sestre, no one su zasnovale svoje porodice i otišle svojim putem, pa sada vjerojatno jedva imaju vremena za sebe, a kamoli za mene – sažima nam Željko što mu se događalo proteklih desetljeća.

Željko Velemir

Mjesečno prima osamsto kuna socijalne pomoći, pa nije teško izračunati koliko mu preostaje za život kad poplaća sve obaveze. Prije dvije godine prijavio se u Zavodu za zapošljavanje u Topuskom, no od posla zasad ni traga. Najviše ga muči što nije zdravstveno osiguran, pa ne može liječniku koji bi mu mogao pomoći kad ga bolovi u leđima i po par dana prikuju uz krevet.

— Možda bih preko Zavoda i dobio to osiguranje, ali ne mogu svako malo do Topuskoga raspitivati se što mi je činiti, jer novca za put jednostavno nemam. Lani sam se jednom u ranu zoru bio uputio onamo pješice: hodao sam cestom 25 kilometara u nadi da će neko naići i prevesti me, ali nitko da prođe i stane. Pa sam se okrenuo i opet pod noge istu kilometražu, dođoh kući uništenih cipela i krvavih tabana kad se već dobrano smrknulo. A ništa postigao nisam. Zato više ići neću i što bude, bit će – rezigniran je Željko.

Pokušavamo ga nekako obodriti, pa ga podupiremo zaključkom da barem gladan nije. No uzalud nam pokušaj, odgovara tek mučnom šutnjom, koju opet prate tihe suze. Nakon par dubokih uzdaha, nastavlja nam se ipak ispovijedati, makar šaptom.

— Teško mi je, prijatelju: od novca koji preostane kad poplaćam režije, kupim malo kruha i soli, da barem toga bude u kući. Nerijetko tek taj kruh natopim u vodi, pa u tu juhu ubacim posoljeni krumpir ako ga nađem i onda ručam. Ne pitaj dalje, dobro je i to da imam – kaže čovjek na kojeg se lani punom snagom sručila još jedna katastrofa.

Potres mu je dobrano uzdrmao kuću, razbacujući pritom krovne crijepove, pa se dva zimska mjeseca smrzavao u štali. Statičari su zaključili da krov kuće mora što prije popraviti ne želi li da mu se stropošta na glavu. Naravno, kako će i s kojim novcem to učiniti, nije bio njihov problem, pa se morao sam snaći. Uspio je promijeniti par crijepova, no nedovoljno da i dalje ne bi prokišnjavalo. Zato je posvuda postavio lonce i lavore, kako bi se barem donekle zaštitio pred kišom dok vlaga navire kroz derutne zidove.

— U proljeće su ovamo stigli neki ljudi iz Općine, koji su popisivali što kome treba popraviti, pa otišli. Od tada od njih ni traga ni glasa, a nova zima sve jače steže. Bojim se i ja sve jače, jer ne znam kako će ovo završiti: čim padne prva snježina, krov će se sigurno stropoštati na mene! Ništa mi ne ide kako treba, pa ni ovaj štednjak u raspadu: trebao bih novi, ali ne znam kako i čime ga nabaviti. Ako se ne budem mogao bar malo ugrijati i krušnu juhu napraviti, skroz ću propasti! Kad sam bježao u Srbiju, jedva sam čekao da se vratim: nisam požalio što sam to učinio, doista nisam. Ovo je ipak moja zemlja, tu su grobovi mojih djedova, pradjedova, svih koji su u ovoj kući živjeli i ja ih ne mogu samo tako ostaviti. Ali ova me država baš nije nešto dočekala i sada mi se čini da se poigrava sa mnom, jer se od povratka nevolje samo redaju, sve jedna gora od druge! Istina, neke se nije moglo izbjeći, ali da ja, brate, nemam novca da ishodim zdravstveno osiguranje, to stvarno nisam zaslužio kakogod da se okrene... Nego, smije li se u tim vašim novinama psovati? Ako smije, samo lijepo napiši da j...m ovakav život – zaključuje naš sugovornik, prije ponovnog uranjanja u svoju turobnu sadašnjost. I sami konsternirani, pružamo mu koju kunu: novac isprva odbija, ali ga naposlijetku uzima bolno svjestan da mu je svaka financijska pomoć nužna, makar za nekoga to bila neznatna svotica. Kad mu rekosmo da ćemo nastojati opet svratiti do njega, i što prije, oči mu se napokon ozariše vedrinom.

— Čekat ću vas – kazao nam je na rastanku Željko Velemir.

■ Vladimir Jurišić

Obećanje iz Topuskog

Kako bismo pomogli našem sugovorniku u ostvarivanju osnovnih prava, pri povratku iz njegovih Bovića posjetili smo podružnicu glinskog Centra za socijalnu skrb u Topuskom.

— Željko Velemir je naš korisnik koji prima 800 kuna socijalne pomoći mjesečno, a mi mu podmirujemo i troškove za struju. Prvi put čujem da nema zdravstveno osiguranje, pa ću odmah ispitati u čemu je stvar. Jer, to što nema dovoljno novca da bi došao do Topuskog, ne smije biti razlog da ne ostvari svoje pravo. Sve ću pomno ispitati i sigurno ćemo naći nekakvo rješenje, a o tome ćemo i vas obavijestiti – obećala je socijalna radnica DUBRAVKA MILIČIĆ.

Smeće nitko neće

Publikacija dvoje autora donosi argumente protiv gradnje Centra za gospodarenje otpadom Babina gora

OVIH dana iz štampe je izišla publikacija pod naslovom 'Tko to neće smeće na vrhu Babine gore'. Autori su bračni partneri, aktivisti RADE LJUBIŠIĆ i JADRANKA RADATOVIĆ koji žive u Tušiloviću, na samim obroncima Babine gore. Ova publikacija ustvari je sažetak istoimene knjige koja bi uskoro trebala ugledati svjetlo dana. U publikaciji su sadržani glavni argumenti protiv izgradnje Centra za gospodarenje otpadom (CGO) Babina gora, kojem su svoje veliko 'ne' kazali lokalni Srbi i Hrvati. Kao prvo, politička odluka o izboru mikrolokacije usvojena je na netransparentan način prije više od petnaest godina. Minimalni geološki istraživački radovi koji se u Studiji izvedivosti lažno prikazuju kao bušenja terena, izvršeni su prije nego je utvrđena konačna mikrolokacija, samo na pristupnim putevima i na mjestima gdje se moglo prići rovokopačem. Zbog toga se pozitivan zaključak o pogodnosti terena uopće ne odnosi na katastarsku česticu na kojoj je planirana izgradnja RCGO-a. Izmjene i dopune Prostornog plana Karlovačke županije, u koje je unesena mikrolokacija predviđena za izgradnju RCGO-a, usvojene su uz brojne propuste, što je utvrdila i karlovačka Policijska uprava. One su rezultat samovolje pojedinaca iz Karlovačke županije i usvojene su bez obzira na protivljenje većine mještana koji stanuju pored Babine gore.

Gradnja pristupne prometnice 2019. (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

Zatim, po pisanoj informaciji bivšeg direktora karlovačkog Vodovoda i kanalizacije IVICE HORVATA, a kasnije i župana Karlovačke županije, te potvrde hidrogeoloških stručnjaka, ova zona predstavlja bazen u kojem se prikupljaju podzemne vode iz kojih se napaja izvorište Jurkovića mlin u Vukmaniću. To je izvor vrlo kvalitetne vode iz ekološki čistog područja koji osigurava pitku vodu za 2.500 stanovnika u naseljima uz sjeverna rubna područja Babine gore. Po studijama za izgradnju RCGO-a predviđeno je da dio voda s prostora Centra bude ispušten u sliv rječice Trebinje pa zbog toga RCGO predstavlja potencijalno preveliku opasnost od zagađenja ne samo podzemnih nego i površinskih voda. Gradnja RCGO-a na Babinoj gori, uzvodno od Karlovca u neposrednoj blizini pritoka rijeke Korane – potoka Budim i Sedra te rijeke Radonje – predstavlja veliki rizik od mogućeg zagađenja Korane koja u Karlovcu puni vodocrpilišta. Osim toga, nije razmatrana niti jedna druga opcija koja bi uključivala korištenje najmodernijih tehnologija obrade otpada.

Zatim, rezultati upotrebe MBO tehnologije u do sada jedina dva izgrađena CGO-a u RH, Kaštjun i Viškovo-Mariščina, su poražavajući te pokazuju da su to ekološki i ekonomski neodrživi projekti. Smrad se širi od nekvalitetnog proizvoda MBO tehnologije koji nije moguće spaljivati i jednostavno se odlaže na deponij za neka 'bolja vremena' ili neke nove tehnologije.

Nerealno određivanje kapaciteta za preradu budućeg RCGO-a najbolje pokazuje neozbiljnost ovog projekta. Prije deset godina, kada je pisana i usvajana Studija utjecaja na okoliš i kada je trebalo prikazati što više tona smeća, jer je trebalo pokazati ekonomsku isplativost, projektiran je RCGO za obradu 100.000 tona smeća godišnje. Da bi se to moglo planirati, radile su se projekcije uz povećanje broja stanovništva u Karlovačkoj županiji, a već je tada demografski trend bio negativan.

Povjerenstvo Ministarstva za zaštitu okoliša i samog Ministarstva, je na osnovu te Studije donijelo Rješenje o objedinjenim uvjetima zaštite okoliša (2011.). Sada, deset godina kasnije, uz evropsku orijentaciju prema što većem postotku odvojeno prikupljenog i recikliranog otpada, da bi se dobila sredstva iz EU fondova, smanjuje se kapacitet sa 100.000. na 30.000. tona smeća godišnje. Hoće li onda i cijena obrade smeća po toni porasti za tri puta, pitaju autori publikacije? Međutim, sada se, kao i prije deset godina, na nerealan način predviđa minimalni rast odvojeno prikupljenog otpada, samo da se ne bi dovelo u pitanje svrsishodnost izgradnje Centra i s ovako smanjenim kapacitetom.

Sredinom ove godine, neke državne institucije poništile su konkurse za daljnje aktivnosti na izgradnji RCGO-a i to zbog nezakonitih aktivnosti i odluka. Čini se da u cijelom ovom slučaju ipak ne smrdi samo smeće.

■ Milan Cimeša

Uklonjeni grafiti mržnje

Na obljetnicu pada Vukovara osvanuli su natpisi s porukama mržnje poput 'Zagreb mrzi Srbe'

GRAD Zagreb uklonio je početkom ovog tjedna antisrpske grafite kod Osnovne škole Savski Gaj i rotora Remetinec. Prošlog četvrtka, upravo na obljetnicu pada Vukovara, kod OŠ Savski Gaj osvanuli su natpisi s porukama mržnje poput 'Ubi Srbina', 'Zagreb mrzi Srbe' i slično.

'Nadležni komunalni redar je prilikom nadzora predmetne lokacije utvrdio postojanje većeg broja grafita neprimjerenog sadržaja, shodno čemu je izdan nalog za sanaciju nepravilnosti ugovorenom izvođaču za uklanjanje grafita te su grafiti uklonjeni', priopćeno je iz Grada Zagreba.

Poruke su bile također usmjerene prema predsjedniku SDSS-a MILORADU PUPOVCU te su sadržavale ustaške i nacističke znakove. 'Zagreb mrzi Srbe' i 'Srbe na vrbe', uz nacrtano drvo s povješanim ljudima samo su neke od njih. Vrlo sličan grafit s vrbama uz natpis 'Serbian Family tree' (Srpsko obiteljsko stablo) nacrtan je i prošle godine u obližnjoj Svetoj Klari. I zidovi pothodnika kod škole išarani su ustaškim i nacističkim znakovljem, simbolima Dinama i neprimjerenim tekstom. 'Dan polako sviće bljedi ova noć jedna srpska majka na groblje mora poć', pisalo je na jednoj strani zida uz 'Ubi Srbina'.

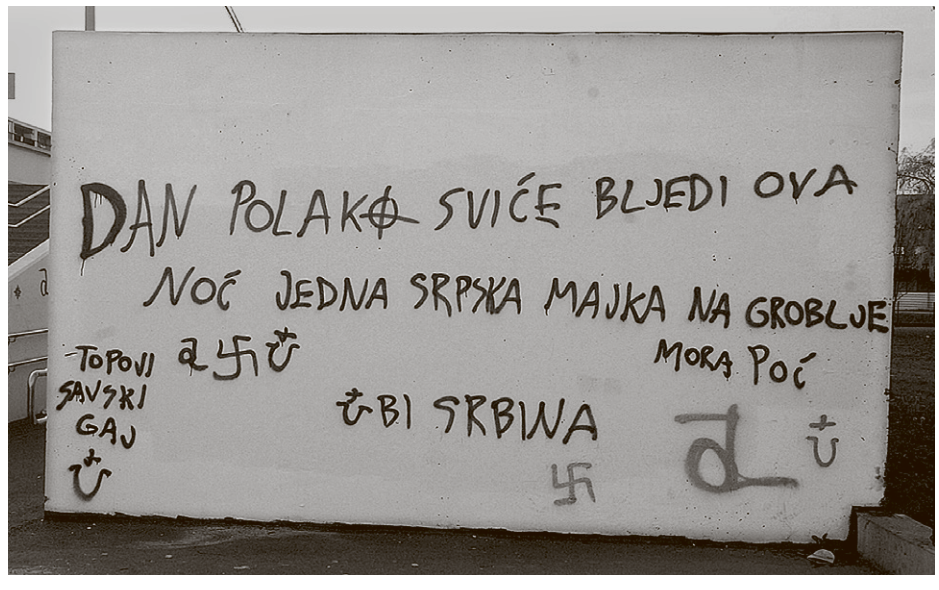

Jedan od sramotnih natpisa (Foto: Jovica Drobnjak)

Na drugoj je ispisano 'Za dom spremni' te '18.11.1991. Vukovar'. Također, netko je ispisao i križ u krugu uz slova WPWW, što je simbol bijelog nacionalizma. Na zidu kod ulaza u pothodnik ispisano je 'Ubi Srbina' s ustaškim 'u' i 'potjerajte Pupovca', kao i 'Pupovac, četnik, krepaj'.

Savski Gaj je inače susjedni kvart Laništu gdje se nalazi trafostanica s muralima posvećenima Vukovaru i ratnom zločincu Slobodanu Praljku koji su obrisani prije mjesec dana da bi onaj s Vukovarom bio ponovo nacrtan.

■ Novosti

Rješenje je razgovor

Rješavamo eventualne probleme između naše zajednice i lokalnih samouprava

U kojoj mjeri politička i ostala natezanja oko Vukovara utječu na opću atmosferu i odnose među ljudima u Splitsko-dalmatinskoj županiji?

Sa sigurnošću mogu reći da nema nikakvih međunacionalnih tenzija ili pritisaka na srpsku zajednicu: nedavno je jedan sinjski lokalni portal netočne podatke o tome kako je kod jefnog mještanina oružje nađeno u Otišiću, umjesto u Satriću, ali ih je Vijeće demantiralo putem svog Facebook profila. Ta je objava bila prilično popraćena, a na nju su se osvrnule i Novosti. O istoj sam temi razgovarao s predsjednikom vrličkog VSNM-a, koji živi u Otišiću a na kojeg se upućivalo u naslovu predmetne vijesti, no nije oko svega toga, na naše zadovoljstvo, bilo nekih većih napetosti i uznemiravanja.

Jesu li se već uhodali odnosi predstavnika zajednice i vijećnika mjesnih samouprava i vlasti izabranih na nedavnim izborima?

Nakon oktobarskih izbora za pripadnike manjina, naša je zajednica u Vrlici dobila jednog predstavnika, no do sada nije bilo sjednice Gradskog vijeća čiji je član. No, uz potporu VSNM-a on će intenzivno raditi na rješavanju socijalnih i infrastrukturnih pitanja vezanih uz zajednicu i cijeli taj kraj, jer je riječ o čovjeku dobro upućenom u ovdašnje probleme; uvjeren sam da će u svom radu biti vrlo kooperativan prema manjinskom i prema Gradskom vijeću.

Koliko uopće ljudi srpske nacionalnosti surađuju s lokalnim vlastima?

Članovi našeg Vijeća redovito obilaze teren. Razgovaraju s pripadnicima zajednice i lokalnih vlasti o rješavanju uočenih problema. Zahvaljujući tome, nedavno su tri zaselka Otišića po prvi put dobila asfalt, a i inače se u cijelom kraju povećava kilometraža asfaltiranih cesta – naravno, u skladu s financijskim mogućnostima mjesnih samouprava. Tako se namjerava asfaltirati četiri kilometra od manastira Dragovića do Dabra, a u planu je i spajanje državne ceste Sinj -Vrlika sa središtem Otišića, za što je već raspisan natječaj za izvođača radova. Na naš zahtjev, prije par tjedana asfaltiran je dio prometnice kod groblja u Vrlici. U Suščima kraj Dicma su upravo započeli radovi na vodopskrbnoj mreži, pa će dio tog selo u dogledno vrijeme dobiti vodu nakon godina čekanja. To je relativno dugotrajan, kompleksan i financijski zahtjevan zadatak, jer 1,2 kilometra cijevi valja ukopati u krško tlo, no za sada se sve odvija po planu. Asfaltiranje putova planirano je i za Podbablje kod Sinja, u čemu lokalna zajednica participira iako sama ne može prikupiti sva potrebna sredstva. Također, u završnoj je fazi opremanje društvenog doma u Glavini Donjoj kod Imotskog: taj će prostor služiti potrebama tamošnjih ljudi, ali i SPC-a. Dakle, dosta se radi, ali i razgovara. To daje rezultate: mi smo spona između pripadnika naše zajednice i lokalnih samouprava, pa kroz razgovore rješavamo probleme. Jasno, ako uspijemo osigurati sredstva.

Kako stojite s projektima koje sami organizirate?

Ove smo godine organizirali nekoliko kulturnih događaja, uz ostalo i predstavljanje knjige o Srbima u Imotskoj krajini. Ta je promocija održana u Imotskom i bila je, s obzirom na epidemiološke mjere, relativno dobro posjećena. Osim toga, svoju smo krsnu slavu obilježili bogatim kulturnim programom, u sklopu kojeg su održane dvije književne večeri na kojima su nastupili pisac Renato Baretić i beogradski novinar Branko Rosić.

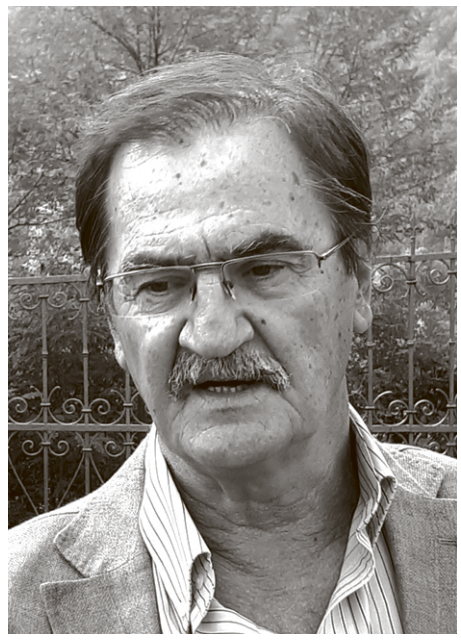

Kako se Županija nosi s koronom i aktualnim epidemiološkim mjerama?

Dobar dio starijih pripadnika naše zajednice je cijepljen, no neki mlađi ljudi ne žele se cijepiti, čime ugrožavaju sebe i druge. Što se mjera koje donosi Stožer tiče, one su obavezne, pa vjerujem da će ih se većina i dalje pridržavati.

Kako je prošlo popisivanje stanovništva?

Obilazilo se teren u skladu s preporukama i seminarima koje smo organizirali, ponajprije vrličko, splitsko i imotsko područje: ondje smo imali i svoje popisivače, a prema njihovim iskustvima nije bilo odbijanja ili sugeriranja nekih odgovora. Dakle, sam popis je protekao bez problema, a kakve će rezultate pokazati za našu zajednicu, tek ćemo vidjeti.

■ Nenad Jovanović

Roditelji-odgajatelji uzburkali duhove

Tribina je povremeno ličila na debatnu emisiju RTS-a, ali je zaključena koncilijantno

Da se živahna diskusija može postići i bez ustaša, četnika i partizana, odnosno svih sudionika prijepora u hrvatskoj novijoj historiji, pokazala je tribina 'Ukidanje mjere roditelj/odgajatelj – za i protiv', održana u Privredniku. U debati su svoje stavove sučelili IVANA KEKIN, saborska zastupnica Nove ljevice i IGOR PETERNEL, zastupnik Domovinskog pokreta u zagrebačkoj Gradskoj skupštini. Ivana Kekin navela je tri razloga zašto su se nove gradske vlasti odlučile za ukidanje te mjere koju je 'iz populističkih razloga uveo pokojni gradonačelnik MILAN BANDIĆ', a čime bi se 'uštedjelo 320 miliona kuna'.

— Ta je mjera fiskalno neodrživa jer su troškovi za 5.000 korisnika, od početnih 20 miliona porasli na 500 miliona kuna s tendencijom rasta i do 700 miliona. Za ukupno, od 2016. do danas utrošenih 1,8 milijardi kuna, moglo se sagraditi 27 vrtića koji bi bili namijenjeni mnogo većem broju djece – rekla je Kekin i podsjetila da je Bandić za vrtiće godišnje izdvajao tek 20 miliona kuna.

Po njenim riječima, druga loša strana te mjere bila je uklanjanje žena s tržišta rada što je moglo trajati i do 15 godina. Po njenim navodima, četvrtina korisnica je dalo otkaz kako bi mogle koristiti tu mjeru kojom se, kako se pokazalo, destimulira zapošljavanje. Konačno, ideja da majke čuvaju djecu protivi se koncepcijama u EU kojima je predviđeno da do 90 posto djece ide u vrtiće kako bi razvijala socijalne odnose, ustanovila je Kekin. Osim toga, njome nisu obuhvaćene obitelji s jednim ili dvoje djece koje su također u riziku od siromaštva i kojima je također potrebna pomoć.

Sudionici tribine u Privredniku

— Iako se koalicija Možemo u Zagrebu suočava s naslijeđenih osam milijardi kuna duga, ipak je za vrtiće izdvojila mnogo više sredstava, pa će tako u proračunu za 2022. za izgradnju četiri nova vrtića biti predviđeno 50 miliona kuna, dok će s 15 miliona kuna vrtići moći širiti svoje postojeće kapacitete, navela je Kekin i podsjetila da se po stupanju odluke na snagu, korisnicima kojima je dijete mlađe od sedam godina, od 1. maja 2022. mjesečna naknada smanjuje na 1.000 s dosadašnjih 4.850 kuna, ali im se također otvara takoreći momentalna mogućnost zaposlenja, kao i mogućnost upisa djece u dobi od tri do šest godina u vrtić.

Na Peternelovu konstataciju da je broj trećerođene djece u obiteljima u Zagrebu, nakon uvođenje ove mjere povećan za 30 posto, Kekin je odgovorila da je ukupni broj novorođene djece u padu, čime ta mjera nije ispunila svoj cilj.

Odgovarajući na pitanja prisutnih korisnica, Kekin je ustanovila da svi oni kojima će zbog ukidanja te mjere pasti dohodak, mogu aplicirati za druge mjere pomoći, kao sve druge žene i majke te ostali građani Zagreba, uključujući njegu u kući ili dodatke za invalidnost. Naglasila je da će se nastaviti razgovori gradskih vlasti s korisnicima te mjere.

Peternel je ocijenio da su ukidanjem te mjere prekršena predizborna obećanja koalicije što dovodi do gubljenja povjerenja u državu, a zapitao se što će biti ako korisnice podnesu tužbe sudovima zbog ukidanja svojih prava. Ocijenio je da je to prvi put da nova vlast naprečac ukida ranije stečena prava nekih kategorija građana. Prozvao je i vladajuću koaliciju Možemo da mjeru ukida, jer smatra da korisnice mjere nisu njihovi glasači, no ostaje činjenica da je Bandić sredstvima svih građana, pojedinim kategorijama davao olakšice i privilegije, stvarajući od njih glasačku mašinu.

Tribina koju je moderirao SAŠA KOSANOVIĆ povremeno je zbog polifonične diskusije učesnika i njihovih podržavatelja s obje strane, sličila na neku od debatnih emisija RTS-a, ali je zaključena (naizgled) koncilijantno uz rukovanje dvoje gostiju. Do naredne prilike.

■ N. J.

Вијенац Зборнаје команде

Вијенац испод споменика у Батини положен је и у име руске ногометне репрезентације

Прошле суботе, у организацији предсједника УАБА Бели Манастир Николе Опачића, у Барањи је свечано обиљежена 77. годишњица Батинске битке те ослобађања Барање и Белог Манастира од фашизма. Доласком на споменик у Батини, учесници обиљежавања затекли су један вијенац с посветом исписаном руским језиком. На изненађење свих, па и делегације руске амбасаде, испоставило се да је то вијенац руске ногометне репрезентације која је 14. новембра на сплитском Пољуду одиграла утакмицу против Хрватске у квалификацијама за Свјетско првенство 2022. у Катару.

Вијенац руске фудбалске репрезентације

Тим поводом положени су вијенци и цвијеће на Болмански споменик те на партизанске споменике у Шећерани и Брањином Врху, а потом и на Споменик палим борцима Црвене армије (ЦА) у центру Белог Манастира, споменик на беломанастирском Партизанском гробљу те на Споменик 'Побједа' у Батини.

На обиљежавању у Батини били су између осталих нови генерални конзул Србије у Вуковару Александар Накић, предсједник ЗВО Дејан Дракулић, предсједник СУБНОР-а АП Војводине Јово Барошевчић, предсједник СУБНОР-а Дистрикта Брчко Јанко Вуковић, потпредсједник САБА РХ Лазо Ђокић те руски амбасадор у Хрватској Андреј Нестеренко, у пратњи војног изасланика генерал-мајора Геннадија Можајева. У Белом Манастиру окупљенима су се обратили Никола Опачић и Генадиј Можајев, а у Батини Андреј Нестеренко, Јово Барошевчић и Лазо Ђокић, посебно истакнувши захвалност борцима ЦА и НОВЈ који су погинули у Батинској бици.

У овогодишњем обиљежавању учествовало је и петнаестак руских држављана који живе у Хрватској, али и пун аутобус, педесетак чланова УАБА Борово у склопу делегације ЗУАБА ВСЖ, коју су предводили Лазо Ђокић и Славко Недић. Боровчани су прво посјетили Болман, гдје су их уиме Опћине Јагодњак домаћински дочекали претходни начелник Стево Млинаревић и садашња начелница Данијела Млинаревић и гдје су обишли споменик у селу те спомен-собу и споменик Болманској бици, на коме су полагањем цвијећа одали почаст погинулим борцима.

■ Јован Недић

80 година од подвига

У Карловцу су антифашисти обиљежили обљетницу чувене акције

Оно што је направио Вељеслав Вецо Хољевац са 24 кордунашка партизана 17. новембра 1941. године када су њих двадесетпеторица прерушених у домобранске униформе ушли у окупирани Карловац у којем је тада било више од 30.000 непријатељских војника, ни најбољи холивудски сценаристи не би могли осмислити. Циљ им је био да уђу у карловачку болницу и из ње спасе илегалца Маријана Чавића Ргу, којег су усташе ухапсили и ранили. Чавић је покушао самоубојство па су га из усташког затвора премјестили у болницу. Потом су га опет одвели у усташку полицију гдје је након 'испитивања' умро, али никога није одао. Акцију су уз Вецу и Наду Димић планирали остали комунисти и скојевци.

Крај бисте Веце Хољевца у Карловцу

Партизани су ушли у болницу, али Чавића нису нашли и преко дрвеног моста на Корани планирали су се вратити. На мосту је дошло до пушкарања када је тешко рањен гимназијалац Ивица Гојак. Другови су га носили до шуме Штрековац гдје је преминуо.

Ова величанствена акција скромно је обиљежена у Карловцу. Двадесетак антифашиста положили су вијенце и упалили свијеће на дрвеном мосту гдје је страдао Ивица Гојак те на бисту Веце Хољевца у центру града. Предсједник удружења карловачких антифашиста Мирослав Делић говорио је о самој акцији и Веци Хољевцу. Први пут присуствовао је и нетко из жупанијске власти – дожупан Дејан Михајловић.

— Акција је понајприје остварена са циљем да се подигне морал у граду и на ширем карловачком подручју. Но, након тога је ухапшено преко 250 људи који су завршили у Јасеновцу – додао је Михајловић. По његовим ријечима, Вецом би се требао поносити цијели град но садашњи режим не види оно што је добро урадио.

— Трудит ћу се да буде исправљена неправда која се наноси тим повијесним личностима као и да млађе генерације сазнају праву истину – закључио је дожупан Михајловић.

■ М. Ц.

Едукација о бризи за старије

У сурадњи с Градом Глином, у Хрватском дому у Глини, одржана је друга од три едукације о планирању социјалних услуга и потребама старијих особа. Едукација се проводи у склопу европског пројекта 'Од врата до врата' – доступне услуге за достојанствену трећу доб и намијењена је јачању капацитета стручњака који раде са старијим особама.

На едукацију се одазвало тринаест стручњакиња из различитих институција Сисачко-мославачке и Карловачке жупаније – Центра за социјалну скрб из Глине, Карловца, Дуге Ресе и Војнића, Црвеног крижа из Сиска, Глине и Гвозда те Сисачко-мославачке жупаније. Едукацији је присуствовала и Мирјана Олујић, сисачко-мославачка дожупаница из реда српске националне мањине.

Судионицама едукације пројект је представила Татјана Драгичевић, водитељица пројекта и Одјела за социјална и хуманитарна питања СНВ-а. Предавања су одржале Романа Галић, прочелница Градског уреда за социјалну заштиту и особе с инвалидитетом, заједно с Андрејом Нинић из Града Загреба те Сандра Касунић из Центра за мировне студије. Пројектни партнери су Вијећа српске националне мањине Задарске, Личко-сењске и Сисачко-мославачке жупаније, Градови Глина и Бенковац, као и опћина Доњи Лапац. Наредна, уједно и задња едукација, биће одржана у Кореници. Након тога слиједе тренинзи комуникацијских вјештина у Задру, Сиску и Кореници у сурадњи с академском заједницом. Едукација и пројект финанцирани су из Европског социјалног фонда кроз Оперативни програм Учинковити људски потенцијали 2014. – 2020. у вриједности од 1,5 милијуна куна, а у склопу Јавног позива 'Ширење мреже социјалних услуга у заједници – фаза 1'.

■ Н. Ј.

nada

Društveni magazin Srpskog demokratskog foruma

NOVOSTI NOBOCIN

#1145, Petak 26/11/2021

IVAN ERGIĆ

Bolest me naučila hrabrosti

Hrabrost je ništa drugo do stid pred kukavičlukom. Onda moraš da napraviš taj iskorak. Bolest me naučila hrabrosti. Tada mi se relativizirao odnos prema karijeri, novcu i popularnosti

Pjesnik i bivši nogometaš govori o izbjeglištvu, profesionalnoj karijeri i književnom radu

RAZGOVARAO Dragan Grozdanić
FOTO Nika Petković

KADA je sa svojim Baselom onomad igrao protiv Wisle u Krakovu, 'izvukao' se iz hotela i požurio fotografirati ispod kipa velikog pjesnika poljskog romantizma ADAMA MICKIEWICZA. Premda je njegova nogometna karijera obećavala, istovremeno je razvijao – još odmalena –umjetnički poriv za poezijom. Ali, iako je treća zbirka poezije IVANA ERGIĆA već u tisku, i dalje se ne izjašnjava – pjesnikom. O tome poslije, nakon što na visokoj zagrebačkoj terasi, gdje se krovovi lijeno rastežu jedni preko drugih, završimo dijalog o francuskim nadrealistima i UJEVIĆU, potom BRANKU MILJKOVIĆU, jednom od, kako kaže, najvećih europskih pjesnika. Dotičemo se i pjesničkih crtica 'bandita' RADETA DRAINCA, ali i pripadajuće boemštine spomenutih pjesnika, koja je – ulazimo načas u kožu čitatelja – očito dobra dok se (ipak) događa nekome drugome. Ergićeve pjesničke preokupacije dotiču se iskustva rata i izbjeglištva, djetinjstva, uz pripadajuću filozofsku nit egzistencijalizma: ništa ne idealizira, ali ni ne prepušta zaboravu. I još kao uvod: ispočetka se dugo trsio pronaći izdavača. Činilo mu se da bi lakše bilo zaigrati za madridski Real. 'Moraš u toj priči biti dio ekipe, što podrazumeva i neslužbene ručkove, susrete po kafanama, ali tako je drugde', konstatira. Dogodilo se ipak da je njegovu poeziju, među brojnim rukopisima i na preporuku dobronamjernih ljudi, zapazio beogradski izdavač Kontrast i objavio mu, nakon prvog samizdata 'Bajronovski junak', zbirku 'Priručnik za čekanje'. Ivan Ergić rođen je 1981. u Šibeniku. Početkom rata 1991. s obitelji je izbjegao prvo u Srbiju, potom se odselio u Australiju. Njegove je vještine ubrzo honorirao torinski Juventus. Igrao je u Baselu i turskom Bursasporu. Kao reprezentativac Srbije i Crne Gore 2006. godine sudjelovao je na Svjetskom prvenstvu u Njemačkoj.

Sve više navraćam u Gaćeleze

Kako, dakle, osobno doživljavate imenicu pjesnik? Jesu li ispočetka postojali stereotipi u smislu – on je nogometaš, što će on pisati poeziju?
Meni to zvuči pretenciozno. Mora da se drži do integriteta tog imena, prvenstveno jer na ovim prostorima imamo zavidnu pjesničku kulturu, panteon poezije na evropskom nivou. I kad objaviš prvu zbirku, da li si već pjesnik? Ne bih rekao. Da li si pjesnik kada si prihvaćen od publike i kritike: od koje tačke možeš sebe da zoveš pjesnikom? Instagram pjesnici sebe također zovu pjesnicima. Kao, ja sam pjesnik i Branko Miljković isto. Nije to isto, treba napraviti kvalitativnu razliku. Upravo zbog te jake pjesničke tradicije na nekadašnjim zajedničkim prostorima, moraš biti oprezan u nazivanju sebe pjesnikom. Bilo je tih spomenutih stereotipova. Ali nikad nisam želeo koristiti kulturni kapital relativne poznatosti da bih izgurao vlastito pjesništvo. Naravno, ako ideš iz ničega, to je daleko teži put. Ipak, pomoglo mi je i to što sam već prije pisao tekstove i eseje za različite novine u regiji i ne samo o zavisnosti sporta, društva, filozofije, pa su valjda uvideli da nije reč o nekom površnom fudbaleru koji je eto počeo pisati poeziju iz hira ili šminkanja u javnosti.

Zbog jake pjesničke tradicije na zajedničkim prostorima, moraš biti oprezan u nazivanju sebe pjesnikom. Bilo je tih stereotipova, ali nikad nisam želeo koristiti kapital relativne poznatosti da bih izgurao vlastito pjesništvo

U zadnje je vrijeme, kad već spominjete bivšu zajedničku kulturu, film o Tomi Zdravkoviću, tom, uopćeno pjesniku kafane, proizveo određeni val jugonostalgije. Kako osobno poimate taj pojam?
Posedujem taj deo jugonostalgije, ne možeš da se izlečiš od toga iako sam svega deset godina živeo u toj zemlji. No jugonostalgija je također i infantilna. Želim reći da, ako Jugoslaviju svedeš samo na neku emociju, u smislu kako je ranije sve bilo bolje i kako su ljudi bili bolji, kako smo letovali po odmarališima, onda je banalizuješ i prazniš od političkog sadržaja. I tako s tom sintagmom 'nekad je sve bilo bolje' novim generacijama namećeš osećaj nedostatnosti. A bilo je bolje jer si bio mlad, svakako.

Koliko često se vraćate u zavičajne Gaćeleze, selo nadomak Šibenika, u kojem ste živjeli do 1991. godine. Kakav je danas, nakon tri desetljeća, vaš odnos prema rodnom kraju, obitelji, naposljetku odlasku?
Prvi put sam se vratio u vrijeme prvog 'Fališa' u Šibeniku 2013. godine, kao jedan od učesnika tog festivala. Nisam

Početkom 1990-ih nisam razumeo rat. Moja izbeglička priča nije ništa drugačija od mnogih sličnih. Izbegli smo isprva u Srbiju, boravili u njoj šest godina. Trenirao sam fudbal, dakako, potom odlazim u Australiju

tada imao neka intenzivna osećanja prema selu iako je najveći deo mog detinjstva bio vezan uz Gaćeleze. Pamtim jasno slike odlaska na trening u Šibenik i povratka u selo radničkim autobusom, pošten vonj znoja radnika u autobusu koji se vraćaju s posla. Moj otac je, na primer, voleo slušati ARSENA DEDIĆA i zapravo me on uveo u tu vrstu poetike koja me izvukla od folklorističko-seoske tradicije u kojoj odzvanjaju ojkače. Iako naravno poštujem taj deo folklornog nasleđa, muzikološki se ne mogu s tim poistovetiti. Ali danas sve više navraćam u selo. Početkom 1990-ih nisam razumeo rat, jer odrastao sam u jugoslavenskom duhu. Ali bio sam svestan da započinje, da postoje dve suprotstavljene strane. No moja izbeglička priča nije ništa drugačija od mnogih sličnih. Izbegli smo isprva u Srbiju, boravili u njoj šest godina. Trenirao sam fudbal, dakako, potom odlazim u Australiju. Najviše sam nepravedan ispao prema Australiji. Oni su me primili, dali stipendiju u Canberri, dakle uložili u mene, čitavu familiju su primili. Ipak, moj klub Perth Glory je dosta zaradio od mog transfera u Juventus. Kasnije, 2010. u kvalifikacijama za Svetsko prvenstvo u Južnoj Africi, gledajući spisak igrača, shvatio sam da imam više prijatelja u australijskoj nego srpskoj reprezentaciji. I ako me pitate da li Srbija, Hrvatska ili Australija, pošto postoji priča da sport ujedinjuje, kazat ću da samo u ratu i sportu moraš da biraš strane i nužno igraš protiv druge strane. To je ono što je ORWELL rekao: da je sport rat minus pucanje. I doista, sport ima tu dimenziju.

Fudbaleri nemaju šta politički da kažu

Vaš sportski put obilježila je prvo povreda, potom i borba s depresijom. Već tada ste kritizirali surovi svijet profesionalnog sporta, uočivši izbliza njegove mračne strane?
Svega je tu bilo. Pritisak oko velikog transfera, vrlo mogućeg povratka u Juventus, nakon što sam odigrao odličnu Ligu šampiona s Baselom u kojoj smo izbacili Liverpool i Celtic, zatim autoritativan trener, usamljenost u Švajcarskoj, dok su moji ostali u Australiji, povreda, kako ste već kazali. Imao sam operaciju prepona koja nije dobro prošla. Onda, uvideo sam kakvi su to ljudi u Juventusu. Sve se završilo u poznatoj aferi 'Calciopoli' 2006. u kojoj su se nameštale utakmice i ugovori, od mnogih timova koji su sudelovali Juventus je prednjačio. Javno sam govorio o tome. Intimno sam tada spoznao da ne pripadam toj vrsti posla, sveta i tog nehumanog odnosa prema igračima, korupciji... Razvijao sam otpor prema tom svetu. Kad sam se, međutim, razboleo, Basel je bio taj koji me je podržao. Ali i navijači. Sve to mi je dalo snagu kad sam pao, bio na lečenju na psihijatriji i dve godine nisam igrao. Moj psihijatar Nemac više je voleo, a to ima u jednoj od mojih pesama, fudbal nego GOETHEA, i dok sam ja gotovo odustao od fudbala, ma čak i od života, bio je taj koji me je ubedio da moram da se vratim zato što, kako je govorio, ako sad pokleknem, ispast će da me je ta fudbalska industrija samlela, a moj povratak je upravo čin otpora.

O tom iskustvu u pjesmi 'Her Kajzer' pišete: 'A ja sam na lečenju dobio pseudonim Kajzer / car, na nemačkom / očigledno, treba dobro da patiš / da bi dobio moćan nadimak.' Što je još bio okidač za vašu bolest? To što ste bili u pravom smislu *enfant terrible* nogometnog svijeta?
Dakle, kao što rekoh, osim fudbala, svakako iskustvo rata, selidbe, neimaštine, patrijarhalan obrazac vaspitanja, samoća, sve to. U osetljivim životnim godinama težak je bio period emancipacije od roditelja, ali i pritisak od vlastitih očekivanja, pritisak na nekog tko je kao Juventusov igrač došao u Basel koji je tada bio u stasavanju da bude neki relevantan europski klub; konflikt s trenerom koji je i na meni hteo da se dokaže, taj ***pater familias***, čega sam se želeo osloboditi kao osetljiv i plah momak, sve je to bio okidač. Iskustvo na psihijatriji je stoga najbolje životno iskustvo koje mi se desilo.

U kojem smislu najbolje?
Najbolje je to što je totalno promenilo moje obrasce ponašanja i razmišljanja. Profesor doktor me je toliko ohrabrio, što pokazuje socijalnu dimenziju hrabrosti. Ipak, dakle, trebaju ti drugi, sama reč ohrabriti ukazuje na to. Jer hrabrost nije nešto što je urođeno, ona se uči. Nakon toga nisam imao problem da kažem da je Juventus korumpiran klub, da ne želim da idem u javnu kuću s kolegama fudbalerima, jer to nije deo mog karaktera. Taj novi Ivan je učio hrabrost. Hrabrost je ništa drugo do stid pred kukavičlukom. Onda moraš da napraviš taj iskorak. Bolest me naučila hrabrosti. Tada mi se relativizirao odnos prema karijeri, novcu i popularnosti. Ostao sam u klubu koji me je podržao za bolesti i više nisam pregovarao oko ugovora, dali su mi to što su mi dali. A oni su me nagradili; postao sam kapiten u Baselu. Čak me i taj grad i sve ostalo odredilo u iskustvu onoga što KARL JASPERS, koji je i sam živeo u Baselu, bukvalno na sto metara od mog stana, što je možda kuriozitet, naziva 'granične situacije'. To je iskustvo koje te prodrma, ono je to što te veže mnogo više za neko mesto, ljude, vreme, nego neka druga, površna iskustva.

Karijeru ste prije deset godina završili u Turskoj?

Imao sam, kako su neki napisali, imidž fudbalskog disidenta. Ne bih tako rekao: sportski disidenti su postojali 1960-ih i 1970-ih godina, oni, primerice, koji su istupali protiv hunte ili imali druge političke probleme i boravili u dugotrajnim zatvorima, poput jednog turskog intelektualca kojeg sam upoznao i koji je kao politički disident u zatvoru proveo čak 28 godina. Dakle, ne možemo se na taj način uspoređivati. Verovatno sam, da sam držao jezik za zubima, mogao imati mnogo bolju karijeru. Fudbal više nije političan u tom užem već u širem društvenom smislu. Fudbaleri upravo nemaju šta politički da kažu, zato ih se dade eksploatisati, bukvalno za bilo koju političku ili ekonomsku propagandnu poruku, koje ni sami nisu svesni. Zadnje dvije-tri decenije u tom smislu ne postoje više pravi pobunjenici. Igrač se pobuni iz sujete ako je u nemilosti trenera, a ne jer je video neko nepočinstvo.

Zašto su nogometaši plaćeni hiljadu puta više od običnog radnika, zanatlije, intelektualca, liječnika, pilota? Premda u nogometnoj industriji ima i korupcije i nepotizma, utaje poreza (bilo je u toj priči i hrvatskih igrača) i druge vrste kriminala, fanovi te igre olako prelaze preko svega toga. Stvaraju se lažni idoli, višestruko preplaćeni nogometaši i njihove mecene?
Slažem se. Idol je proizvod masovne kulture, a uzor je proizvod humanističkog nasleđa. Ne želim da ekskulpiram kolege, ali znam kako to izgleda. Nogometaše zastupaju čitave agencije; u njima imaš menadžera za sponzore, potom za financijsko planiranje i mnoge druge. I ne radi se tu samo o novcu: prestiž igra još već ulogu. Recimo ako RONALDO ima 20 miliona godišnje, MESSI će da traži 21 milion, ne zato šta mu treba nego zato što hoće više od ovoga, kao prestiž. To znači da mu taj financijski savetnik i sufler dođe i kaže: vidi taj i taj je sklonio novac negde of šor, zašto bi ti bio glup... I onda se pojavi u nekakvim 'papers' aferama. Vidim da su tu i Messi, i Ronaldo, i MOURINHO, i MODRIĆ, zato kažem, sistem nije mogao da nađe idealniju figuru za manipulaciju. I to sve prolazi, njihov imidž i imidž fudbala ne opada, jer je i prevara deo spektakla. Fudbleri nisu svesni svega toga, i kao takvi su intelektualno nevini. Međutim, postavlja se pitanje koliko ti je dosta.

Čuli smo da su vam čak i mural napravili u Baselu?
Preterana mi je ta vrsta idolopoklonstva, jer uvek sam se trudio da budem antiidol, da budem blizak ljudima, ali verovatno to baš moje specifično iskustvo autori murala očigledno su znali da uvaže. I danas u tom gradu imam neki svoj mali život, imamo tu zajedničku povezanost, osim sportske i kulturnu poveznicu preko nemačkog jezika s kojim sam stigao do, recimo, MARXA, Frankfurtske škole, nemačke klasične filozofije.

Ja nisam radnička klasa

Odavno ste zainteresirani za marksističku filozofiju. Kako je to zanimanje krenulo?
Odgovor je, opet – od oca, premda sam u vreme odrastanja bio lišen bilo kakvog kulturnog kapitala, u smislu knjiga i literature, odnosno u smislu u kojem su urbana deca, u smislu BADIOUOVOG kulturnog kapitala, imala više od nas, jer kod nas je jedina knjiga u kući bila bakin crkveni kalendar. Ali otac je bio politički osvešćen. Sećam se kako je kazao da je Marx pre stotinu godina prorekao da će kapitalizam da uništi svet. Bila je to službena ideologija u Jugoslaviji, ali marksizam je, kao i sve što postane službena ideologija, okoštao. Premda je marksistička literatura kao prva krenula s mojom punoletnošću, intenzivirala se u vreme kada sam tražio političke orijentire u životu. Možda sam se više poistovećivao s mladim Marxom. Takva literatura bila mi je bliska po senzibilitetu i njegovom prometejskom entuzijazmu i teoriji otuđenja. I onoga što je SARTRE govorio: 'Dok god imamo ovakve odnose u društvu, marksizam će biti aktualan'. Zato Sartrea, od svih egzistencijalista, držim za najvitalnijeg, jer je uspeo da sve sintetiše u progresivnu ideju. Jer egzistencijalizam kao takav, koji se oseti u mom iskustvu i u pisanju, zna imati turoban štimung i turobnu sliku čoveka.

Smatrate li se u tom smislu ljevičarom? Posebno u okolnostima u kojima ljevica već dugo koketira s desnicom, u kojima su izdana mnoga načela socijaldemokracije koju je ta ista ljevica, posebno na ovim našim prostorima morala braniti i obraniti, ali, avaj?
Iako me svrstaju u kategoriju levice, ponovno ću se vratiti na ono što sam već kazao za pjesnike: hajde da očuvamo integritet i dostojanstvo tog pojma, dakle levice u ovom slučaju. Kad se sve kači na levicu, sve, dakle, ono što je klasičan liberalni spektar, sve što je malo levije od krajnje desnice i sve što ne dotiče na prvom mestu pitanje političke ekonomije, bojim se da to ne može biti levica. Upravo je to dovelo do njenog kompromitovanja. Tako da u odnosu na moj životni put, u smislu posla kojim sam se bavio i koliko sam zarađivao, ne mogu da budem deo te levice. Mogu samo da budem simpatizer. Šta je levica? Ja nisam radnička klasa. Recimo da sam kao nogometaš bio neka radnička aristokratija, to je pojam koji sam pomalo i osobno uveo u upotrebu jer ti kao takav, visoko plaćeni radnik, stvaraš višak vrednosti za svog poslodavca. Ustvari, sve je jako perverzno.

Spomenuli ste mi i dramske aspiracije: možemo li ih ovdje učiniti javno dostupima?
Osećam da imam afinitet prema dramskim komadima. Napisao sam komediju čija su tema nogometaši; njeno dramsko tkivo su anegdote koje sam kao igrač doživljavao u svlačionicama. To je mesto gde se sve čuje i sve zna, sve ono o čemu gledatelj utakmice ništa ne zna. Rekao bih da je svlačionica jedno felinijevsko mesto: barem po tim karikaturalnim likovima koje sam upoznavao i spoznavao, a koji su, premda su nogometaši površni, dovoljno ipak inspirativni za dramatski tok i napetost. Radnja je smeštena u treću nemačku ligu gdje igraju Srbin, Hrvat i Bosanac, ali oni su umišljeni i misle da trebaju da igraju za Barselonu. To je već satira po sebi. Fenomen nogometa je toliko masovan i neverovatno je da ne postoji filmska ili serijska obrada, komedija ili drama tog fenomena, a da ne zapadne u puku romantizaciju. No i tu sam tek na početku. Također, napisao sam i dva filozofska komada: u jednom, alegoriji savremenog društva, spajaju se savremenici – DOSTOJEVSKI i Marx. I dok sat otkucava, redaju se njihovi filozofski dijalozi.

Пандемију коронавируса прати пандемија психичких потешкоћа

пише Ивана Перић

Графит у Даблину настао у склопу кампање 'Пази на своје ментално здравље' (Фото: Brian Lawless/PA Images/PIXSELL)

Тешко до помоћи

У пандемијском периоду с психичким тешкоћама најчешће се носе жене с малом дјецом, самци, млади, особе које су већ имале сличне проблеме, незапослени и сиромашнији. До бесплатне помоћи многи не могу доћи, а најнижа цијена приватне индивидуалне терапије износи 300 куна по сату

Изолација, економска несигурност, кућанска преоптерећења, изостанак друштвених догађања, страх од вируса и потреса, брига за себе и вољене – за већину људи живот се драстично промијенио од лањског пролећа. То са собом носи различите посљедице, а једна од већих и изазовнијих свакако је она по психичко здравље. У два вала истраживања тиме су се бавиле психологиње из истраживачке групе Ковидових 13, коју чини 12 чланица Одсјека за психологију са загребачког Филозофског факултета и једна са Здравственог велеучилишта Загреб. Први вал истраживања 'Како смо: живот у доба пандемије коронавируса' проведен је лани у свибњу, а други у студеном и просинцу. У истраживању је судјеловало више од 6100 особа у доби између 18 и 95 година.

— Тијеком првог великог затварања те након загребачког потреса добили смо податке да су промијењени увјети живота замјетно утјецали на психичко здравље, а још лошије показатеље психичког здравља забиљежили смо у другом валу истраживања прије точно годину дана – говори нам чланица Ковидових 13, доценткиња Тања Јурин, предстојница Катедре за здравствену и клиничку психологију Одсјека за психологију ФФЗГ-а.

Јурин истиче како основа психичког погоршања лежи у стресорима којима смо били дуготрајно изложени. Код сваког од нас то је нека друга комбинација стресора, но најистакнутији су били потрес, промијењени увјети живота, слабије доступна здравствена скрб и одвојеност од чланова обитељи. Осјећаји страха, неизвјесности и мањка контроле појачали су симптоме анксиозности. Доживљај губитка старог начина живота, мањак социјалних контаката, брига око егзистенцијалних проблема и осјећај беспомоћности око неповољних посљедица пандемије манифестирају се пак кроз симптоме депресивности.

— Посебна пажња посвећује се осјећају усамљености која је за Европљане и прије пандемије била проблем, а који се сада у пандемији додатно продубио. Прикупили смо податке и о навикама спавања те се показује да готово 40 посто особа доживљава такве тешкоће. На темељу наших података можемо потврдити да и у Хрватској имамо оно што се замјећује у већини земаља, а то је тиха пандемија психичких проблема уз пандемију коронавируса – каже Јурин.

Истраживање Ковидових 13 у првом валу је забиљежило 55 до 60 посто испитаника без психичких тешкоћа, док је у другом валу број особа без икаквих сметњи био тек 33 посто. У првом валу истраживања 40 до 45 посто испитаника имало је изражене разине анксиозности, стреса или депресивности.

— Свака пета особа се тијеком кризе носила с јаком или изразито јаком депресивношћу. Свака трећа особа која је већ имала сметње доживјела је погоршање психичког здравља у пандемији, док међу онима који прије нису имали сметње сваки четврти спомиње појаву психичких сметњи. Појединци које смо пратили и у другом валу испитивања пока-

зали су додатно погоршање свих симптома – наводи Јурин.

Из истраживања је јасно да нисмо сви једнако погођени пандемијом, јер су нам различите почетне позиције. Показало се да су посебно рањиве жене, и то оне с малом дјецом, људи који живе сами, млади, особе које су већ имале психичких тешкоћа, ризични за ковид–19, они које се још увијек боје потреса, незапослени и сиромашнији грађани и грађанке. Социоекономски фактори су одувијек били важни за разумијевање здравља и болести, како код обољења, тако и код могућности лијечења. И ранија су психолошка истраживања, и у Хрватској и у свијету, показала да постоји јасна повезница између лошијег социоекономског статуса и нарушеног психичког здравља.

— Ту се ради о сиромаштву, о губитку посла, о егзистенцијалној неизвјесности, што су одувијек чимбеници који могу угрозити психичко здравље. Како су сиромашнима мање доступни лијечење и подршка, то је један зачарани круг који онда одржава све те тешкоће. Пандемија је на том плану донијела додатне проблеме јер је велик број људи завршио у лошијим финанцијским увјетима. Притом се повећао и осјећај страха, доживљај да нам тек предстоји економска криза, наслућивање катастрофе. Имамо већ искуства озбиљне економске кризе из не тако давног периода и ишчекујемо да ће нам пандемија тек доћи на наплату. Било да се ради о неизвјесности око посла или стварном губитку посла, то су значајни окидачи стрепње за бројне људе – објашњава Јурин.

Занимљиво је у овом контексту споменути и једно друго истраживање о психичком здрављу, које је у рујну провела Агенција за знаност и високо образовање (азво), а у којем је судјеловало готово 4300 студената и студентица. Истраживање је показало да 52 посто њих доживљава своје психичко здравље лошијим у односу на живот прије пандемије. Педесет посто испитаника навело је осјећај социјалне изолације и осамљености, а исти постотак проблеме с позорношћу и концентрацијом.

Када је у питању економска несигурност, индикативна је категорија студентских послова, гдје 43 посто студената и студентица сматра да је пандемија негативно утјецала на понуду таквих послова, што је допринијело психичким потешкоћама, поготово оних који се у већој мјери сами финанцирају. Међу судионицима истраживања њих 22 посто навело је да се финанцирају у потпуности самостално, а због смањене су понуде послова остали без извора зараде. Због страха од друштвене стигме, 12 посто испитаника рекло је да не би затражило стручну психолошку помоћ, док је 15 посто њих рекло да би се неадекватно осјећали када би примали такву помоћ. Осим стигме која кочи људе у тражењу помоћи, битан је отеготни фактор и приуштивост те доступност услуга психолошке помоћи и лијечења. До бесплатне помоћи многи не могу доћи, а најнижа цијена приватне индивидуалне терапијске сеансе износи 300 куна по сату.

— Барем што се Загреба тиче, што је било понајвише потакнуто потресом, струка је у пандемији препознала потребу грађана и нудила различите облике помоћи, од телефонских и онлајн пружања подршке, савјетовања у кризним ситуацијама, покретања онлајн платформи које су нудиле едукативне садржаје и сл. Но сматрамо да такви облици помоћи нису достатни. Међутим, увјети су били такви и, насрећу, дигитално доба је омогућило брзу прилагодбу на нов начин пружања подршке. Проблем је што то није било суставно организирано и вођено. Психолошку струку се није озбиљно слушало, а у мјерама за спрјечавање пандемије коронавируса нису се разматрале мјере за очување и унапређење психичког стања људи. Систем здравства био је, те је и даље преокупиран пандемијом на другој разини, а овом се тихом пандемијом психичког погоршања не бави – прича Јурин.

Наши капацитети у оквиру система јавног здравства су и прије пандемије били недовољни, а сада су листе чекања дугачке и у приватним праксама – каже психологиња Тања Јурин

Тања Јурин

Наводи како је забиљежен пораст тражења услуга психолошке подршке и лијечења. У истраживању Ковидових 13 на студентима добили су податак како је тијеком пандемије 12 посто студената затражило и користило стручну психолошку помоћ једном или више пута, а још седам посто је имало потребу за таквом услугом, али је нису успјели добити.

— Додатну забринутост изазивају подаци о значајно већем броју студената који исказују да ће можда (43 посто), вјеројатно (17 посто) или сигурно (девет посто) у будућности требати стручну психолошку помоћ, у односу на постотке ових одговора (27, осам и три посто) добивене на узорку студената лани у свибњу. Од свих облика стручне помоћи највећи постотак (77 посто) преферира разговор са стручњаком тј. психолошко савјетовање – каже Јурин.

О порасту тражења услуга лијечења говори нам и психијатрица и психотерапеуткиња Тихана Јендрички, прочелница Завода за психотерапију при Клиници за психијатрију Врапче.

— Од почетка пандемије у свом клиничком раду биљежимо одређено повећање појаве психичких поремећаја у односу на раније године, кроз пораст броја услуга за око 20 посто. Како смо жељели бити доступни свим потребитима, наша је болница већ тједан дана након увођења мјера, крајем ожујка лањске године, започела с организирањем помоћи путем удаљених веза утемељењем телепсихијатријске скрби. У ту смо сврху израдили низ програма у којима подучавамо људе како се адекватно носити са стресом, ситуацијама кризе, развијамо програме за синдром сагоријевања код здравствених дјелатника, уз различите друге дневно болничке и амбуланте програме за лијечење специфичних психичких поремећаја – каже Јендричко.

Јурин указује и да треба пажљиво размотрити утјецај стигме и неинформираности, који је евидентан у чињеници да људи имају тешкоћа с тражењем помоћи те да је многи тек годинама након појаве сметњи први пута и потраже.

— Наши капацитети у оквиру система јавног здравства су и прије пандемије били недовољни и постојале су листе чекања, а сада су листе чекања дугачке и у приватним праксама. Кад би заиста укалкулирали све оне којима је помоћ потребна, односно, када би је сви којима је потребна заиста и тражили, имали бисмо листе којих би се истински згрозили. У нашем Савјетовалишту за студенте, које је потпуно бесплатно, такођер имамо листе чекања. Нису само болнице мјеста на којима људи могу бесплатно добити помоћ, али свугдје су таква мјеста преоптерећена – објашњава она.

И у Клиници за психијатрију Врапче замијетили су да су психичке сметње везане уз пандемију бројне, а најприсутније су депресивне и анксиозне сметње, поремећаји спавања и прилагодбе, а нешто рјеђе и посттрауматски стресни поремећај.

— У почецима пандемије као рањиве скупине истицале су се особе са психичким поремећајима, обољели од ковид–19 вируса, кронични болесници и здравствени дјелатници. Ту су такођер особе старије животне доби, адолесценти. Међутим, мислим да с протеком времена можемо рећи како су заправо сви чланови друштва постали погођени. Важни чимбеници који додатно дјелују као чимбеници ризика су сиромаштво, неадекватни животни увјети, недостатак обитељске и социјалне подршке, егзистенцијална угроженост или несигурност – наводи Јендричко.

Све ово јасно даје до знања да не смијемо занемарити тешке и дуготрајне учинке које ће пандемија тек имати у погледу психичког здравља. Дуготрајна изложеност стресу умара, троши ресурсе за ношење са свакодневним изазовима, из чега може произаћи низ разарајућих психичких исхода. У увјетима пролонгиране неизвјесности људима напросто понестаје снаге да се на бољи начин носе с неугодним емоцијама.

— Ако су сметње у зачетку, онда би и краткотрајна психолошка помоћ могла бити довољна, али с временом се сметње могу кронифицирати и постати теже, а онда је потребно и дуготрајније лијечење, за које су капацитети озбиљно лимитирани. Питање психичког здравља је и иначе увијек више по страни него што би требало бити. Када говоримо о најрањивијима тј. дјеци, онда су подаци јако забрињавајући. Шездесет и пет посто дјеце исказује да им се живот промијенио на горе. У укупном узорку су сваки пети дјечак (21,6 посто) и свака трећа дјевојчица (37 посто) извијестили о тешкоћама психичког здравља у пандемијско доба. Познато је да од 20 посто дјеце која имају психичке сметње тек свако пето добива помоћ – говори Јурин.

Истиче како би у тренутним увјетима било важно препознати улогу најбрже и најлакше доступне стручне особе сваком дјетету, а то би требао бити школски психолог.

— Нажалост, тренутно ни ова криза нити подаци нису још увијек довољно добар аргумент да свака школа има психолога који ће помоћи у препознавању, тријажирању и усмјеравању дјеце даље у систем здравства када је то потребно. Нема бољег примјера колико се психичко здравље у овој кризи подцјењује – закључује Јурин.

Иако је евидентно да ћемо тешка времена тешко моћи избјећи, Јурин нас оставља са зрном наде које би требало чим прије и чим шире засијати. Не као површне ријечи утјехе и краткорочни слоган охрабрења, већ као инфраструктуру и материју, праксу и политику.

— Треба запамтити да смо сви скупа у неизвјесној ситуацији, то не треба порицати. Треба отворено разговарати о психичким сметњама, подучавати о тешкоћама које нас све могу снаћи. Бити усмјерени на оне појединце у нашој околини који су у појачаном ризику. Никако не стигматизирати нити умањивати психичке тешкоће. Помогнимо себи и свима око себе прихватити да је у реду ако нисмо добро, да можемо и требамо тражити помоћ. То је оно што ће људе охрабрити да можемо скупа пролазити кроз неизвјесно пандемијско доба - поручује она. ●

Nova kampanja Centra za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

PIŠE Anja Vladisavljević

Nije u redu u uredu

Ususret izmjenama Zakona o radu, CESI je pokrenuo kampanju za bolju zaštitu radnica i radnika koji koriste roditeljski dopust. Diskriminacija se na tom polju najčešće manifestira kroz otkazivanje ili neobnavljanje ugovora o radu te nemogućnost napredovanja

'Dobila sam otkaz čim sam šefu rekla da sam trudna.'

'Kad sam išla na bolovanje zbog bolesti djeteta, dobila sam prigovor da bi već bilo dosta tih bolovanja. Neka dam djeci nešto za jačanje imuniteta!'

'Odjednom te maknu s popisa za povišicu jer ideš na porodiljni. Kad se vratiš na posao počinješ s dna, kao da si tek počela raditi.'

Ovo su samo neka od iskustava koje su žene podijelile s Centrom za edukaciju, savjetovanje i istraživanje (CESI), nevladinom organizacijom koja stoji iza tekuće kampanje o neravnopravnom položaju žena u svijetu rada. Kampanja dolazi ususret dugoočekivanim izmjenama Zakona o radu, koji se zadnji put mijenjao 2014. godine.

ANAMARIJA TKALČEC, voditeljica programa Socijalna pravda i jednake mogućnosti pri CESI-ju, i LANA KUČER, suradnica na istom programu, zajednički su nam objasnile da su unutar kampanje pod nazivom 'Nije u redu u uredu!' pokrenule i peticiju za bolju zaštitu trudnica i osoba koje koriste rodiljni ili roditeljski dopust jer ih postojeći Zakon o radu od otkaza štiti samo 15 dana nakon prestanka tih uvjeta.

— Kako prema dostupnim istraživanjima oko 55 posto trudnica i rodilja ostaje bez posla, pokazalo se da se postojeća odredba i rok od 15 dana nisu adekvatni. Ona se u praksi krši, ali i zbog kratkog roka zaštite, ne ostvaruje svoju svrhu zaštite ove specifične i ranjive skupine. Zato tražimo da se navedeni rok produlji na minimalno godinu dana kako bi se osigurala veća pravna i financijska sigurnost roditelja – ističu Tkalčec i Kučer, a dodaju i da će se u nastavku projekta nastaviti zalagati za poboljšanje svih odredbi Zakona koje utječu na ostvarenje rodne ravnopravnosti na radnom mjestu.

CESI već deset godina ima besplatno pravno savjetovalište koje pomaže ženama u ostvarenju radnih i socijalnih prava te vodi internetski portal Radnica.org. Diskriminacija se na tom polju, kažu naše sugovornice, najčešće manifestira kroz otkazivanje ili neobnavljanje ugovora o radu zbog trudnoće ili majčinstva, premještanje na radna mjesta s nepovoljnijim uvjetima rada, nemogućnost napredovanja pri povratku s rodiljnog ili roditeljskog dopusta, kao i nerazumijevanje pitanja usklađivanja privatnog i poslovnog života.

— Poseban aspekt ove diskriminacije žena čine uznemiravanje i spolno uznemiravanje -nastavljaju one.

Česta pojava su i negativni i neprimjereni komentari o majčinstvu te ‹nezakonita pitanja o planiraju obitelji› pri zapošljavanju. Slične pritužbe kao udruga CESI zaprima i pravobraniteljica za ravnopravnost spolova. Prema njenom posljednjem godišnjem izvještaju, najviše prijava, čak 48,5 posto, vezano je uz područje rada, zapošljavanja i socijalne sigurnosti. Između ostalih, pravobraniteljici se obratila žena koja smatra da je diskriminirana temeljem spola i dobi na svom radnom mjestu u medijskoj kući kao javnom servisu, odnosno da je premještena s radnog mjesta voditeljice u emisiji i zamijenjena sa ženskom osobom mlađe životne dobi, 'za razliku od muških voditelja koji su s obzirom na svoju dob i spol zadržani na istim radnim mjestima'.

Tu je i medicinska sestra zaposlena u jednoj kaznionici koja se požalila da je žrtva višegodišnjeg spolnog uznemiravanja i nametljivog ponašanja jednog zatvorenika, a da joj pri tom ustanova u kojoj je zaposlena nije osigurala učinkovitu i pravodobnu zaštitu. Zbog spolnog uznemiravanja policijskih službenica pravobraniteljica je zaprimila anonimnu pritužbu na postupanje načelnika jedne postaje granične policije. No kada je radi detaljnih provjera navoda i poduzimanja mjera nadležnoj policijskoj upravi uz zahtjev za istragom dostavljena kopija anonimne prijave, iz dostavljenog očitovanja nadležne policijske uprave, izvijestila je pravobraniteljica, 'proizlazilo je da isti nisu izvršili provjere niti jednog navoda iz anonimne pritužbe, već da su samo načelniku omogućili kompletan uvid u prijavu, te njegovo opovrgavanje svih optužbi uzeli kao dovoljan dokaz'.

Anamarija Tkalčec i Lana Kučer tvrde da, bez obzira o koliko niskoj ili visokoj radnoj poziciji se radilo, ako se osoba nađe u diskriminatornom položaju, to je 'jednako teško i mučno'. Pritom je dokazivanje diskriminacije izuzetno težak proces.

— U našem radu primjećujemo da iako radnice odmah prepoznaju diskriminaciju, i dalje ih manji broj to prijavljuje nadležnim tijelima. Razlozi koje navode za to su nepovjerenje u pravosudni sustav i institucije, strah od otkaza i mobinga, nepoznavanje vlastitih prava. Često navode i kako žele izbjeći dodatan stres koji će im time biti prouzročen – objašnjavaju one.

Poslodavci koji bi, smatraju naše sugovornice, trebali kreirati 'politike i sustave koji će biti rodno osviješteni i okruženje u kojem će diskriminacija biti neprihvatljiva', često ne pokazuju spremnost za rješavanje ovih problema te je uočeno da u kompanijama najčešće ne postoje ili se ne provode politike i postupci koji bi detaljnije uređivali pitanje zaštite od diskriminacije. Stoga smatraju da je potrebno kontinuirano osvještavati poslodavce o ovim problemima te im ponuditi alate kako bi se spriječilo da do ovakvih situacija dolazi, ali i da je isto tako važno 'adekvatno sankcionirati one koji krše zakone'. Dodaju i da država također u svemu ima veliku odgovornost jer 'na nacionalnoj razini nema politike koje bi se sustavno bavile pitanjem usklađivanja privatnog i poslovnog života, a kojima bi se dao jasan smjer poslodavcima kako smanjiti diskriminatorne prakse koje pogađaju prvenstveno žene'. Do sada je peticijom koju je pokrenuo CESI skupljeno više od 16.000 potpisa. Po završetku kampanje uručit će prikupljene potpise Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike kako bi se u predstojećim izmjenama Zakona o radu provele 'nužne izmjene koje će doprinijeti tome da naše društvo postane ravnopravnije i pravednije'.

Da bi se unaprijedio položaj žena na tržištu rada, važno im je da s time upoznaju javnost i uključe 'što više različitih aktera poput radnika i radnica, poslodavaca, nevladinih organizacija, sindikata, političkih stranaka, ali i sve građane i građanke'. Kampanji CESI-ja su se pridružili i neki poslodavci ,'koji su prepoznali rodnu ravnopravnost kao vrijednost koju provode i žele promicati u svojim kompanijama'.

— Samo kontinuiranim radom u ovom području kroz edukacije, pružanje podrške radnicima i radnicama te poboljšanje zakonodavnog okvira možemo unaprijediti ostvarenje načela rodne ravnopravnosti – zaključuju naše sugovornice. ●

Jumbo plakati koji su se ovih dana pojavili na ulicama većih gradova (Foto: CESI)

Čeka je prazno postolje pred ulazom u studentski dom 'Cvjetno naselje'

PIŠE Anja Kožul

Bista za Ljubicu

Ime narodne heroine Ljubice Gerovac, koja je u svojoj 22. godini poginula u borbi s ustašama, početkom 1990-ih uklonjeno je iz javnosti. Mjesni odbor Savski kuti na zagrebačkom Trnju, koji je nekada nosio Ljubičino ime, pokrenuo je inicijativu za vraćanje njene biste

Partizanka, studentkinja, narodna heriona, Ličanka. Sve to je bila, a sasvim sigurno još mnogo toga je mogla biti LJUBICA GEROVAC iz Jezerana, da njen život nije 1942. tragično okončan u 22. godini u borbi s ustašama. Ime Ljubica Gerovac bilo je posađeno u nazivima ulica, škola, vrtića i kulturno-umjetničkih društava širom Hrvatske. Ratnica i svestrana studentkinja doživjela je drugu smrt početkom 1990-ih kada su joj ime izbrisali, a biste s njenim likom obezglavili. Primjerice, statua u zagrebačkom Cvjetnom naselju, rad kipara IVANA SABOLIĆA, naprosto je nestala prije 30-ak godina. Ulica Ljubice Gerovac na istom mjestu postala je Odranska, a nekadašnja mjesna zajednica nazvana po njenom imenu danas se zove Mjesni odbor Savski kuti. Istu sudbinu doživjele su sve njezine slavne drugarice, kao i antifašisti srpskog porijekla čija su imena preko noći prestala biti sastavni dio ulične onomastike i kolektivnog identiteta.

U oktobru ove godine, u Mjesnom odboru koji je nekad nosio Ljubičino ime, pokrenuta je ohrabrujuća inicijativa. Predsjednica TATJANA GRGAS govori da je namjera i zadatak njenog MO-a vratiti bistu Ljubice Gerovac na mjesto gdje je nekad bila.

Ukradena bista u Vodoteču
(Foto: Antifašistički vjesnik)

— Na sjednici smo donijeli zaključak o vraćanju uklonjene biste, na postolje koje je i dalje tamo, uz sam ulaz u Studentski dom 'Cvjetno naselje'. Tražili smo da se utvrdi lokacija biste, odnosno je li ona negdje propisno pohranjena. Ukoliko nema mogućnosti pronalaska biste ili originalnog kalupa, naša ideja je da predložimo raspisivanje natječaja za izradu biste ili nekog idejnog rješenja za studente Akademije likovnih umjetnosti. To je zasad obustavljeno jer nema nikakve javne nabave. Predložili smo da mjesna samouprava provjeri podatke s Gradskom upravom, ali u odgovoru je navedeno da oni ništa ne znaju – otkrila je Grgas početne korake.

Dodaje da je njoj dobro poznato tko je bila Ljubica Gerovac, no da mlađi ljudi nisu upućeni. Zato nije loše prisjetiti se. Rođena 1919. podno Velike Kapele, kao najstarija od šestero djece težaka ANKE i MILE GEROVCA, Ljubica je svoje obrazovanje započela sa šest godina. Već u drugom razredu Trgovačke akademije u Zagrebu dobiva prvu nagradu za temu 'Kriza kapitalizma', koja je iznosila 300 tadašnjih dinara. Za toliku svotu mogla se kupiti krava, piše njena najmlađa sestra VERA GEROVAC-BLAŽEVIĆ u monografiji 'Narodni heroj Ljubica Gerovac' iz 1983. U srednjoj školi počinje njen politički, revolucionarni rad i opširno usvajanje marksističke literature. Prvi slučaj političke represije Ljubica je doživjela vrlo rano, s nepunih 16 godina. Godine 1935. žandari su upali u kuću Gerovaca i pronašli 'zabranjenu literaturu' u njenim osobnim stvarima. Bio je to početak progonstva koji nije prestao do njene smrti.

Zagrebačka policija je bila obavještena o njenom pritvoru, pa je odmah zabranila Ljubici pravo upisa trećeg razreda u Zagrebu. Školovanje je nastavila u Banja Luci, a u hrvatski glavni grad se vratila 1938. kada je upisala Ekonomsko-komercijalnu visoku školu, današnji Ekonomski fakultet. U tom periodu intenzivno se bavila partijskim radom te se zaposlila u redakciji lista Seljačka misao. Dostupni podaci govore da se posebno zbližila s glavnim urednikom MARTINOM FRANEKIĆEM, robijašem i komunistom iz Slavonije.

Ljubica Gerovac

Inače, Franekić počiva u nekoj od velebitskih jama. Ustaše su ga deportirali iz Lepoglave u logor Jadovno u ljeto 1941.

Proljeće te zloglasne godine Ljubica dočekuje u Lici. Ustaški režim preuzeo je od bivšeg sve što je imalo veze s komunistima. Svirepi lički ustaše, isti oni koji su organizirali masovna krvoprolića po srpskim selima, u gospićkom zatvoru i u Jadovnu, odmah su krenuli u lov na Ljubicu. Njena kuća im je stalno bila na meti, pa se ubrzo morala preseliti duboko u šumu. Iščitavajući njenu biografiju i pisma koja je razmjenjivala s roditeljima prije rata, primjetna je snažna obiteljska povezanost, privrženost ideji antifašizma i prezir vladajuće klase.

'Znaju dobro gospoda koliko je štete po njih da seljak nešto zna, da je on obrazovan! Zbog toga i nastoje da djeca siromašnih seljaka i radnika ostanu bez svijesti i znanja. Oni su licemjerni, učiniće nešto samo malo da bi time mnogo svoga zla prikrili. Oni će se napraviti prijateljima sirotinje, pa će pomoći jednog ili dva čovjeka, i odmah sutradan trubiće njihove novine (a sve su njihove) kako je sirotinji dobro dok ima ovakvih ljudi', pisala je Ljubica 1937.

Ohrabrivala je roditelje, trudila se u tom dopisivanju popraviti čak i njihove međusobne odnose. Kudila je oca zbog grubog ponašanja prema majci i braći. Posebno je dirljivo i moćno kako je Ljubica komunicirala zrelo i ravnopravno s roditeljima, prije svega s ocem, kritikujući njihovo ponašanje, prenoseći im političke ideje i poruke da će, primjerice, od prve plaće odvojiti novac za očevu pušku. Braći i sestrama je poručivala da se igraju, bacaju na karte, ali i da pročitaju štogod.

Stoga ne treba čuditi što je Ljubica bila predvodnica oružanog otpora, a ostali ukućani su u to također bili involvirani. Braća VLADO i JOSO bili su joj glavni obavještajci. Joso je u borbi ostao bez desne ruke, Vlado je poginuo u 16. godini života, a oca Milu ubili su sakriveni ustaše u ljeto 1946. Ankica je cijeli rat provela u Dvanaestoj slavonskoj brigadi, kasnije je postala oficir OZNE. Majka Anka bila je predsjednica ličkog AFŽ-a.

Ljubičina Brinjska četa je ojačala u prvih nekoliko mjeseci rata. Brinjski kotar je krajem 1941. imao 76 SKOJ-evaca, a Brinjska četa još 13. Od ukupnog broja u SKOJ-u je bila 41 omladinka. 'Ljubica je stekla glas narodnog junaka čudesnih sposobnosti. Pričalo se da ima oklop od čelika. To je bio narod po selima koji ju je volio i čuvao', piše sestra Vera.

'Treba razbiti kod naroda uvjerenje da pred Talijanima ne treba bježati, da oni nikome ništa neće učiniti', govorila je Ljubica na redovnim sastancima u Vodoteču. 'Narodu, a posebno omladini, mora biti jasno tko je okupator i što hoće. Robovi nećemo biti', dodala je. O popisu Srba u NDH i pokrštavanju je kazala: 'To je najveća obmana koju oružjem treba razbiti. Jedinstvo naroda nam je najvažnije i taj zadatak stalno moramo imati na umu.' Drugovima je govorila o formiranju vojničkih jedinica, o rukovanju oružjem, a sve to je podupirala teorijom, naglašavajući da se mora poznavati historija KPJ.

Umrla je tragičnom smrću u borbi s ustašama 16. aprila 1942. u zaseoku Holjevci u Jezeranima. Nekoliko metaka ispalila je prema svojim protivnicama, a onaj zadnji sačuvala je za sebe, odlučna da ne padne u ruke ustaša koji su je htjeli živu. Dostojanstveno je sahranjena u Jezeranima tek 1947. zajedno s ocem i bratom. U članku o njenoj pogibiji, u listu Žene u borbi, navodi se da je Ljubica bila 'divan primjer ženske borbenosti i svijesti'. Ulica Ljubice Gerovac postoji još samo na dvije lokacije, i to izvan Hrvatske. Jedna se nalazi u Banja Luci i vodi na Partizansko groblje. Bački Brestovac, malo mjesto u općini Odžaci u Vojvodini, kada se gleda na Google mapi izgleda bajkovito. Pored LENJINOVE i TITOVE, tu su i ulice s imenima Ljubice Gerovac, SRĐANA UZELCA, IVICE LOVINČIĆA, RADE KONČARA i PERE GRUBORA. Stvar je u tome da je ovo mjestašce naseljeno Ličanima iz brinjskog i koreničkog kraja.

Nekoliko stotina kilometara dalje situacija je skroz suprotna. Prije četiri godine iz spomen-parka u Vodoteču ukradene su biste Ljubice Gerovac, Srđana Uzelca i Ivice Lovinčića. Saznajemo da one nikad nisu vraćene te da nadležne službe park nisu pokosile i očistile dvije godine. A sugovornik iz Jezerana kazao je da je spomenik Ljubici Gerovac 'odselio'.

— Gdje? – pitali smo.

— A što znam – čulo se s druge strane.

DVOKORAK NAPRIJED

‘Kokošarke’ košarke

PIŠE Ivana Perić

SENDA BERENSON ABBOTT bila je, uz izumitelja košarke JAMESA NAISMITHA, najveća pionirka tog sporta i autorica prvog košarkaškog vodiča za žene. Prva je osoba koja je uvela i prilagodila pravila za žensku košarku na Smith Collegeu u SAD-u 1899. godine. Potaknula je svoje učenice da predlože alternativna pravila i različite metode igranja kako bi poboljšale igru. Na tom su se koledžu još 1892. igrale prve ženske košarkaške utakmice i to su zapravo bili počeci košarke kakvu danas poznajemo. Nije poznat točan datum prve utakmice, ali jedna je studentica u pismu majci u ožujku 1892. opisala novu igru, u kojoj je cilj ubaciti loptu u koš protivnika, kao ‘sjajnu zabavu’. U prvoj utakmici kao koševi su poslužile košare za smeće. Na prijelazu stoljeća košarka je među američkim ženama postala najpopularnija sportska igra, a iz SAD-a se širila diljem svijeta.

S ove strane Atlantika, košarka je zaživjela par desetljeća kasnije. Početkom 1929. godine u Zagrebu je odigrana prva javna košarkaška utakmica zabilježena na području Hrvatske. U paviljonu Zagrebačkog zbora u Martićevoj ulici utakmicu su tada odigrale hazenašice Građanskog i Akademskoga športskog kluba. Malo kasnije te iste godine i u Zadru je odigrana prva službena košarkaška utakmica, a 1930. ondje je osnovana i prva košarkaška organizacija. Ponuđeni su tečajevi za suce i zapisničare, a košarkaške su se utakmice igrale na vanjskim, betonskim igralištima. Od samih početaka u Zadru su košarku igrale i žene i muškarci, a Ženski košarkaški klub Zadar osnovan je 1936. godine.

Upravo su Zadranke pred Božić 1945. otišle u Split igrati protiv sportašica koje su se ondje spremale odigrati prvu javnu košarkašku utakmicu, i to na nogometnom igralištu. Prve lopte koje su košarkašice Splita koristile bile su nogometne, a prvi koš bila je gurla u dvorištu Hajduka. Košarkašice su uglavnom trenirale bose, a zabilježeno je i da su im neki dežurni navirivači dobacivali da su ‘kokošarke’.

Košarka se, inače, i drugdje u svijetu prvo igrala s nogometnom loptom, a lopte izrađene isključivo za košarku bile su smeđe boje. To je bila uobičajena boja sve do 1950-ih kada je američki košarkaš i trener PAUL TONY HINKLE, u potrazi za loptom koja bi bila uočljivija (kako igračicama, tako i publici), u optjecaj uveo narančastu loptu, koja je i danas standardna.

Na starom Hajdukovom igralištu košarkašice Splita 1945. godine su zaigrale protiv Zadranki u predigri nogometne utakmice između Hajduka i moskovskoga CDK-a, pred tisućama gledatelja i gledateljica. Splićanke su nastupile u sastavu: ZAVAGNI (kapetanica), CARBONINI, KOVAČIĆ, GIZDAVČIĆ, LUČIĆ, BAKIĆ, MATULIĆ i PRKIĆ. Za Zadar

Prva košarkaša utakmica odigrana u Ogulinu (Foto: Privatna arhiva Zorice Rukavine)

su igrale: KALMETA (kapetanica), SOVITTI, BUBLE, BAJLO, COCETTI, ŠIMUNOVIĆ, ĆURKOVIĆ i SAKARA. Pobjeda je na kraju otišla u Zadar, a Splitu je ostao probuđeni interes za novu igru, koju su malo kasnije organizirano počeli igrati i muškarci.

Krajem 1940-ih odigrana je i prva košarkaška utakmica u Ogulinu. Na igralištu koje se nalazilo na ulazu do tribina sadašnjeg stadiona NK Ogulin, košarkašice Ogulina zaigrale su protiv onih iz Delnica. Zabilježeno je da su se prije utakmice djevojke presvukle u obližnjoj drvarnici, a s te utakmice postoje i dvije fotografije, koje su ujedno i prvi sačuvani foto materijal o košarci u Ogulinu. Tijekom 1949. godine odigrano je više košarkaških utakmica i u ženskoj i u muškoj konkurenciji u Karlovcu, Duga Resi, Rijeci i Gospiću. ‘Kokošarke’ su košarku pronijele po čitavoj zemlji. ●

GORSKI KOTAO

PIŠE Valentina Vukadinović

Goranska maneštra

MANEŠTRA je autohtono, jušno istarsko jelo od povrća koje u svom sastavu ima kukuruz. U ovoj goranskoj varijanti se priprema s ječmom, porilukom i domaćim, suhim kobasicama. Ovo jelo će vas doista okrijepiti čak i ako, poput mene, ne volite poriluk. Moja ‘ljubav’ prema poriluku seže još u djetinjstvo kada to povrće nisam mogla vidjeti ni nacrtano. Kako to s godinama biva, dajem mu priliku da me oduševi pa se sve češće nađe i u mom tanjuru. U ovom jelu mi baš prija pa probajte i vi. Krepko varivo sam obogatila s malo poprženog špeka i prepečenim kruhom.

Ječam, ričet ili kako se kod nas kaže, kaša, vrlo je zahvalna i zdrava žitarica. Koristi se u proizvodnji piva, a mnoga jela iz bakine kuhinje sadrže baš ječam. Odrasla sam na ličkom grahu s ječmom pa me uvijek uhvati nostalgija kada u svojoj kuhinji pripremam tu žitaricu. Ječam sadrži mnoge minerale i vitamine (A, D, E i veće količine B12 vitamina), lako je probavljiv te pogoduje održavanju crijevne mikroflore. Ječam možete dodavati u razna povrtna variva, ali i hladne salate.

Sastojci za goransku maneštru (za 2 do 3 osobe)
1 žlica masti (ili ulja)
1 mladi luk
1 krumpir
1 mrkva
1 mala konzerva kukuruza
1 poriluk (ako je veći, dovoljno je pola)
80 g ječma
2–3 suhe kobasice (koristila sam domaće, dimljene)
temeljac ili voda (cca 30–400 ml)
sol i papar
30 g špeka

Priprema
U posudi rastopite i zagrijte masnoću pa popržite kobasice narezane na kolutiće. Dodajte nasjeckan mladi luk i poriluk pa popržite sve zajedno par minuta. Dodajte ječam i pirjajte da se ječam potpuno obloži masnoćom i upije okuse. Za ovo vam je dovoljno par minuta. Dodajte nasjeckanu mrkvu i krumpir pa podlijte temeljcem ili vodom. Poklopljeno kuhajte na laganoj vatri povremeno miješajući i po potrebi dodajte još tekućine. Ja sam tekućinu dolijevala postupno jer sam željela gušće jelo.

Ječmu je potrebno nekih 30–40 minuta kuhanja. Pred kraj kuhanja dodajte kukuruz te začinite po ukusu. Prokuhajte još pet minuta. Za to vrijeme možete popržiti kockice špeka na suhoj tavi dok ne budu hrskave. Na toj masnoći popržite šnite kruha. Jelo poslužite uz poprženi špek i prepečeni kruh.
Dobar tek! ●

IMPRESSUM
Godina 1 / Zagreb | Petak, 26/11/2021
Nada #008

Društveni magazin
SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum
ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović
GLAVNA UREDNICA NOVOSTI
Andrea Radak
UREDNICA NADE
Tamara Opačić
REDAKCIJA
Nina Čolović, Anja Kožul, Ivana Perić, Anja Vladisavljević i Valentina Vukadinović
GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
ured@sdf.hr
www.sdf.hr

Od folklora do avangarde

Od 12. novembra pa sve do 18. decembra manifestacije se odvijaju na različitim lokacijama

Od folklornih igara do avangardnog dokumentarnog filma. Od DOSITEJA OBRADOVIĆA do antifašističkog vodiča. Tako, ukratko, izgleda ovogodišnja manifestacija Dani srpske kulture u Rijeci. Za svakog ima ponešto, u različitim terminima, na različitim lokacijama, od 12. novembra pa sve do 18. decembra. Prilagođeni pandemijskoj organizaciji kulturnih događanja, organizatori iz SKD Prosvjeta Pododbora Rijeka osmislili su 14 malih događanja za maksimalno 50 gledalaca.

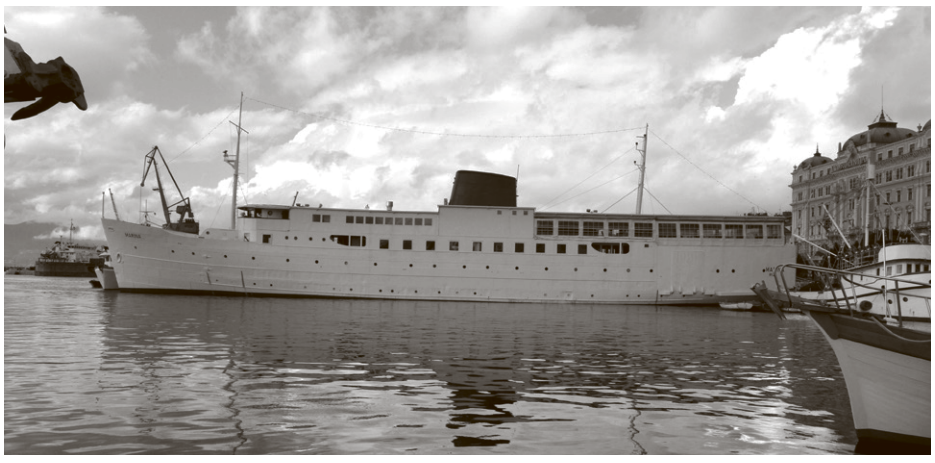

Antifašistički vodič bit će predstavljen na Botelu Marina (Foto: Goran Kovačić/ PIXSELL)

Manifestacija je otvorena projekcijom dokumentarnog filma 'Četiri godine u deset minuta' redatelja MLADENA KOVAČEVIĆA. Nastavlja se poetskim večerima, historijskim predavanjima, promocijama knjiga, a uključuje i tematsku šetnju. Za vikend 11. i 12. decembra, uz predavanje i vodstvo profesora THEODORA DE CANZIANNIJA, zamišljen je obilazak mjesta i toponima od značaja za riječke Srbe. DAMIR RADOVIĆ iz Pododbora Rijeka govori da ovogodišnju manifestaciju čini pregršt malih programa. Izdvaja, i od cjelokupnog programa selektira – filmove s festivala Beldox koji se prikazuju u prostorima Pododbora u Demeterovoj ulici.

— Izdvojio bih filmove Mladena Kovačevića, on je zaista vrhunski dokumentarist. Njegovi filmovi su sam vrh dokumentarne produkcije u europskim razmjerima. Zanimljiva je i izložba fotografija 'Zamrznuti trenutak' oca i kćeri, ĐORĐA i NATALIJE DOKMANOVIĆ iz Gorskog kotara. Važna je ta izložba jer ćemo pokazati da imamo nešto pokazati na domaćem terenu, da nije svaki program 'uvezen' iz Srbije – govori Radović i dodaje da je bitno povezati Rijeku i zaleđe. Od noviteta iz riječkog Pododbora ističe renovaciju prostora na Trgu svete Barbare.

— Prostor je obnovljen u potpunosti nakon 30 godina. Sad je puno ugodniji za boravak. Naš fokus je na privlačenju novih, mlađih članova. Okrećemo se mlađoj populaciji, edukaciji, obrazovanju i novim tehnologijama. S druge strane, folklor drži tu tradicijsku liniju, on postoji koliko i sam Pododbor. Pored toga, sredili smo našu biblioteku i imamo u planu da se povežemo s katalogom Gradske knjižnice Rijeka, da se na istu iskaznicu ulazi i kod nas. Tamo će biti cijeli fond knjiga, uz 1.500 katalogiziranih naslova koje ćemo ponuditi ljudima na korištenje. Želimo da prostor zaživi kao čitaonica – otkriva Radović.

U petak 26. novembra, publiku u Prosvjetinom bioskopu očekuje posljednja projekcija Kovačevićevog filma 'Unplugged', egzistencijalistička alegorija o duvanju u lišće, koja leluja između najprimitivnijeg instrumenta i najuniverzalnijeg eskapizma kroz muziku.

Na bivši Dan Republike, u ponedjeljak 29. novembra na Botelu Marina, promovirat će se udžbenik 'Antifašistički vodič za ljepši svijet', u izdanju Rosa-Luxemburg – Stiftung Southeast Europe. O vodiču će govoriti Luka Matić, Jana Šarić i Jelena Krivokapić Nikolić, dok će u ulozi moderatora biti Stefan Gužvica. Kako je navedeno, zadatak ovog udžbenika je da olakša pristup historiji i praksi antifašizma. 'Nastojimo antifašizam izvući iz njegove okoštale sadašnjosti, kako bismo ga osvježili i prilagodili budućnosti. Ne nastojimo da ga ponovo izmislimo, već težimo da ga radikalno i savremeno promišljamo, kako bi postao izvodiv', stoji u objašnjenju udžbenika.

Trećeg dana decembra, u Vili Ružić će se održati tematski skup i predavanje 'Izvori za povijest Srba hrvatskog primorja u Arhivu Vojvodine' kada će govoriti direktor istoimenog Arhiva NEBOJŠA KUZMANOVIĆ.

Zadnjeg vikenda manifestacije, 17. i 18. decembra, slijedi folklorni koncert. Folklorni ansambl Sveti Nikola iz Rijeke i narodni orkestar iz Moravica nastupit će u petak 17. decembra na Botelu Marina. Zatvaranje Dana srpske kulture znači i otvaranje Prosvjetine biblioteke Dositej.

Ulaz na sve događaje je besplatan, samo je potrebno prethodno rezervirati mjesto pozivom na broj 095/ 9080 581 ili javljanjem putem e-maila prosvjetarijeka@gmail.com. Ulaznice se preuzimaju u prostorijama SKD Prosvjeta Rijeka, na adresi Trg Sv. Barbare 1, svakog radnog dana od 9 do 12 sati. Detaljan program dostupan je na stranicama Pododbora.

■ Anja Kožul

'Erdabovo' ide kući

Organizatori su objavili da će se sledeće godine manifestacija preseliti u rodnu kuću Đorđa Ocića

U ORGANIZACIJI Kulturno-naučnog centra Milutin Milanković, i Udruženja Đorđe Ocić, 19. novembra u Dalju održana je sedma kulturna manifestacija 'Jesen u Erdabovu'. Delom je bila posvećena poznatom srpskom književniku ĐORĐU OCIĆU (1934. – 2008.) a delom književnosti i kulturi uopšte.

U okviru ovogodišnjeg programa 'Erdabovske jeseni' prvo je promovisana knjiga SRĐANA ORSIĆA 'Ulica Milutina Milankovića', a o knjizi je govorio ALEKSANDAR ILINČIĆ koji je prisutne zainteresovao za čitanje, i to ne samo Orsićeve već i autobiografske knjige slavnog srpskog naučnika. Autor je, istakao koliko je Milanković cenio svoj zavičaj i voleo svoje Daljce. Nakon promocije knjige usledilo je prikazivanje kratkog filma čiji je autor novinar SLAVKO BUBALO. Kratki film nastao je prošlogodišnje virtuelne 6. 'Jeseni u Erdabovu' predstavlja prikaz Ocićevog doma, porodice i ocrtavanje puta kojim Udruženje koje nosi njegovo ime i prezime namerava da ide. Iako je reč o kratkom filmu, u njemu je autor otvorio i neke značajne teme poput veze seljaštva i intelektualaca, važnosti nasleđa i zavičajnosti, očuvanju kuća i ognjišta, porodice, tradicije i kulture uopšte.

Čitanje iz Ocićevih knjiga

Nakon projekcije filma učesnici su čitali tekstove iz raznovrsnih odlomaka različitih dela Đorđa Ocića kao što su 'Erdabovske zbirke', 'Smrt u Erdabovu', 'Suveniri' i druga. Na zadovoljstvo svih poštovalaca književnika, na kraju programa organizatori su svečano objavili da će se od sledeće godine manifestacija preseliti u rodnu kuću Đorđa Ocića što je bila želja od samog početka osnivanja Udruženja.

Poznatom srpskom književniku ĐORĐU NEŠIĆU i ravnatelju Kulturno-naučnog centra Milutin Milanković, na dosadašnjem predanom radu u ime Udruženja Đorđe Ocić koje je preuzelo manifestaciju, zahvalila se predsednica DEJANA OCIĆ, kćerka Đorđa Ocića.

'Jesen u Erdabovu' prvi je put održano 2015. godine kada je promovisan i zbornik tekstova s međunarodnog skupa 'Povratak u Erdabovo', a nju je inicirao, osmislio i svih ovih godina vodio Đorđe Nešić koji je ne samo odličan poznavalac lika i dela Đorđa Ocića nego i njegov blizak prijatelj.

■ Zoran Popović

Obitelj mu je porijeklom iz Krbavice – Đorđe Rapajić

Rapajić dobio ulicu

Ulica u Korenici nosit će ime po glumcu Đorđu Rapajiću, preminulom 2000. godine

PO glumcu ĐORĐU RAPAJIĆU (1952. – 2000.), najpoznatijem po ulozi Nosonje u televizijskoj seriji 'Smogovci', imenovana je jedna od ulica u Korenici.

— Jako sam dirnuta što je Đorđe dobio ulicu u Korenici koju je toliko volio od djetinjstva – kaže kratko njegova sestra Vesna Rapajić za Novosti. Obitelj Rapajić potječe iz Krbavice, sela smještenog nedaleko od Korenice.

Objašnjavajući razlog imenovanja ulice po Rapajiću, načelnik Općine Plitvička Jezera ANTE KOVAČ kaže da je on glumio brojne popularne likove kao i da potječe iz tog ličkog kraja.

— Riječ je o ulici u novoj građevinskoj zoni blizu centra Korenice. Imena ulica određuje povjerenstvo sastavljeno od članova mjesnih odbora, općinskih vijećnika i kompetentnih građana. Rapajić je porijeklom iz naše općine, bio je omiljen među odraslima, a pogotovo djeci i vjerojatno je baš zbog toga odnio je prevagu među drugim prijedlozima – rekao je Kovač za Novosti. Na konstataciju da je Đorđe Rapajić vjerojatno prije zaslužio ulicu u rodnom Zagrebu nego u Korenici, Kovač kaže da ne bi komentirao situaciju u drugim gradovima, ali mišljenja je da svi glumci iz 'Smogovaca' zaslužuju ulice u Zagrebu. Također obećava da će nenamjerna gramatička greška na ploči na kojoj piše: 'Ulica Đorđe Rapajića' umjesto 'Ulica Đorđa Rapajića' biti što brže ispravljena.

Odluka o imenovanju izglasana je prije više od godinu dana, ali do javnosti došla je tek nedavno nakon što je na društvenim mrežama objavljena fotografija Rapajićeve sestre Vesne uz ploču s imenom glumca koji je umro prije 21 godinu.

Đorđe Rapajić rođen je u Zagrebu 1952. godine. Glumio je u niz televizijskih i filmskih uloga, a nedugo nakon proglašenja samostalne Hrvatske ostao je bez posla u kazalištu Trešnja. O njegovom životu možda je najljepše stranice napisao ĐORĐE MATIĆ na P-portalu.

— Na isteku ove očajne godine, da ga se makar ovako sjetim, a znam kako ću ga pamtiti: kao milo lice iz najljepše ere, doba kad još nije bilo Srba ni Hrvata, ili možda naprotiv, jedinog doba kad ih nije bilo, kad smo pauzirali od jednih i drugih. Kao glumca koji je sa scene zračio i značio nešto neplativo nježno i toplo za naša zagrebačka djetinjstva. Kao ličnost koja je malo kasnije, kad se počelo odrastati, utjelovljavala i jedno uzbudljivo pripadništvo, najbliže vlastitom osjećaju pripadništva – onom zagrebačkom, gradskom, rokerskom, pjesničkom i boemskom, bratstvu po 'umijeću življenja grada'... U vremenu kad nisi mislio o tome zašto obojica imate isto ime.'

■ Goran Borković

Zajedničkim snagama

PRIJE nekoliko dana održana je radna akcija uređenja Društvenog doma u selu Laze kod Požege u što su uključeni VSNM Požeško-slavonske županije i Grada Požege te mještani sela Laze i Komušine u suradnji sa Srpskim narodnim vijećem. Prepokriven je krov društvenog doma čija je površina 400 kvadratnih metara, očišćen tavan i unutrašnjost doma te uređen okoliš oko objekta, dok će se u narednim fazama raditi na daljnjem uređenju doma koji bi postao mjesto okupljanja i aktivnosti za preko 150 mještana sela Laza i Komušine.

Radovi na krovu

— S gradskim vlastima dogovorili smo da će one postaviti stolariju i električne instalacije, dok će srpska zajednica i njeni predstavnici raditi na unutrašnjem uređenju u što spadaju radovi na spuštenom stropu, žbukanje i opremanje prostora – rekao je požeško-slavonski dožupan NIKOLA IVANOVIĆ.

— Pored uređenja velike sale u domu, želimo pomoći starijem bračnom paru koji živi u nekadašnjem učiteljskom stanu u drugom dijelu doma, pa nam se mogu obratiti svi koji žele pomoći – rekao je Ivanović, naglasivši da tim ljudima između ostalog treba i namještaj.

— Ima ih koji kažu da u ovim selima nema ljudi. Radove su izveli mještani, mahom mlađi ljudi, tako da nas ima – istaknuo je Ivanović. Radnoj akciji su i predsjednik VSNM Požega BORIVOJ MILJEVIĆ, kao i predsjednik SDSS-a Požeštine DALIBOR GRABUSIN, a okupljene je došao pozdraviti i novi paroh požeški NIKOLA PETROVIĆ.

■ N. J.

INFO

Stranke zbunjene

NA inicijativu Vijeća srpske nacionalne manjine Karlovca, održana je tribina pod naslovom 'Stambeno zbrinjavanje'. Zamjenica državnog tajnika u Središnjem državnom uredu za obnovu i stambeno zbrinjavanje TATJANA VUKOBRATOVIĆ SPASOJEVIĆ, govorila je o zakonskom okviru za stambeno zbrinjavanje, a sudjelovali su iz istog ureda također BOŽENA BARIŠIĆ i MARKO BRAJKO te ANDREJA MARADIN, viša referentica za stambeno zbrinjavanje Karlovačke županije.

Tribina je pokazala nedoumice stranaka, birokratiziranost programa i preopširnost dokumentacije koju podnosioci zahtjeva za stambeno zbrinjavanje moraju prikupiti. Kako se vrše bodovanja, kako se prave liste prvenstva, zašto kvadrati stana u Vukovaru koštaju 150 eura, a u Karlovcu 700 eura i slično bila su pitanja koje su ljudi postavljali.

Zanimljiv je slučaj čovjeka iz Krnjaka koji gotovo šest godina čeka da mu se izgradi nova kuća, ali mu nitko nije rekao od dviju parcela mora formirati jednu pa tek onda tražiti građevinsku dozvolu. Stekao se dojam da ljudi nisu bili zadovoljni onim što su čuli jer im uvjeti djeluju prekomplicirano.

■ M. C.

Sećanje na Pavla

OVE godine, 15. novembra u Kućancima, rodnom mestu patrijarha PAVLA, obeležen dan upokojenja 44. i jednog od najcenjenijih patrijarha Srpske pravoslavne crkve. Svečanu arhijerejsku liturgiju predvodili su episkop slavonski JOVAN i episkop budimski LUKIJAN sa sveštenstvom, a liturgiju je

pratilo Vukovarsko srpsko pevačko društvo Javor. Celokupnu parohiju, koja broji tek 560 domova sa oko 1.500 vernika, opslužuje mladi paroh DRAGAN GAĆEŠA, a otkad je na čelu eparhije pakračko-slavonske episkop Jovan, stvari su krenule nabolje jer se parohija obnavlja duhovno i fizički pa su mnogi hramovi dobili obnovljeni izgled.

Da su Kućanci sveto mesto za pravoslavce govori i podatak da je baš u njemu, prilikom posvećenja hrama, obeležen jubilej 800. godina autokefalnosti Srpske pravoslavne crkve.

■ Z. Popović

Остаци древног манастира Драговић још једном због суше изронили из језера Перуча

Манастир најхудије среће

Због новембарских киша језеро Перуча поново се пуни, док остаци древног Драговића у дубинама поново налазе изгубљени мир

Протеклих мјесеци, на стотине посјетилаца обишло је остатке зидина потопљеног православног манастира Драговић, које су се поново нашле изнад површине, услијед ниског водостаја акумулационог језера Перуча. Због обилних новембарских киша и растућег водостаја набујале ријеке Цетине, сада се језеро Перуча поново пуни док ће остаци древног манастира ускоро у дубинама језера поново пронаћи свој изгубљени мир.

Камени зидови старог православног манастира, протеклих мјесеци изазивали су велику медијску пажњу, након што су се појавили из тамних дубина вјештачког језера. Као тихо свједочанство некадашњег живота у такође потопљеном селу Кољане, свједоче олтарска апсида некадашњег манастирског храма и дио манастирског конака. Мјештани цетинског краја истичу да је појава манастира Драговић доказ вјековне присутности једног народа и заборављеног времена.

Драговић је спадао у ред три најзначајнија далматинска манастира. Поред Крупе и Крке, сграђених нешто раније, хисторија Драговића такође започиње у 14. вијеку. Непуних стотину година након изградње, Турци су га напали 1480. године, што је у извјесној мјери предодредило његову судбину. Након турског пустошења, манастир је био пуст двадесет година. Потом је обновљен, да би 1590. године поново остао празан пуних седамдесет година, јер су га монаси напустили због глади, али и непрестаних турских упада.

— Хисторичари су говорили да је 'манастир Драговић најхудије среће'. Зидан је шест година након Косовске битке, 1395. године. Прво здање било је мало и скромно. Послије тог страдања служило је као збјег, како нам је у предању остављено, на извору рјечице Драговић по којој је добио име. Како се налазио на лијевој обали ријеке, уз сам манастир налазили су се млиница, природан резерват језера и манастирски рибњак. Како се временом братство умножило, јавила се потреба за већим манастиром. Народ Врличке и Цетинске крајине био је благонаклон према цркви. У прилог томе говори податак да су јој, иако у овим кршним и штурим предјелима, даровали 500 хектара земље – прича монах Јован, један од двојице калуђера у данашњем здању манастира Драговић.

Гоњени гладном годином, његови монаси, 1590. обрели су се у манастиру Грабовац у данашњој Мађарској, који су 35 година раније основала њихова манастирска браћа, такође гоњена тешким приликама. Након тог периода био је пуст седамдесет година, а онда га је 1694. обновио епископ Никодим Бусовић. Четири године касније, пред турском најездом монаси су поново напустили манастир. Док је већина манастира духовно и материјално израстала тамо гдје су им ударени темељи, Драговић је имао другачију судбину. Због лошег терена, а по дозволи млетачке владе, премјештање манастира започело је 1777. године.

— Те године почиње изградња другог здања манастира гдје се запошљава велики број људи овог краја. За своје дневнице и допринос градњи они најсиромашнији узимали су само минимум да би преживјели. Они који су имали најосновније услове за живот, нису узимали ништа. У потпуности је завршен и освештан 1867. године, и чинило се тада да ће на том мјесту, званом Виногради, манастир и остати. Калуђери Драговића опслуживали су бројне парохије од Имотског до данашњег Плавна. Ипак, власти су одлучиле да ће, умјесто ове плодне земље, бити исплативије направити перучку акумулацију и низводно низ Цетину 1960. године сазидати хидроцентрале за производњу електричне енергије. Народ је сматрао да је држава напредна, прогресивна и да тежи свјетским стандардима па је та одлука прихваћена – прича монах Јован, истичући како је та одлука најтеже пала онима чије су куће, имања, гробови и манастир завршили испод воде.

Идеја о изградњи хидроцентрале на Цетини је реализована и готово читаво село нестало је у најкраћем року. Испод самог језера остали су гробови које манастирско братство и сродници нису успјели ексхумирати. Само је дио монашких костију похрањен у манастирску, заједничку гробницу. Око 1.500 људи расељено је. Језеро је прогутало куће и плодна земљишта, манастир је потопљен, али његова хисторија и значај нису. У прилог томе свједоче и данашње прилике када су, значајним повлачењем разине воде у језеру Перуча, осим олтарске апсиде, поново постали видљиви зидови некадашњег манастирског конака, чији је један дио тренутно изнад воде, а други јасно видљив под водом. Стога не чуди што остаци манастира Драговић изазивају велику пажњу посјетилаца, од којих многи нису православне вјере. Након потапања, изграђен је нови, трећи манастир на узвишењу изнад језера. За вријеме протеклог рата 1995. године, девастиран је и до реновирања почетком двије хиљадитих, његове просторије су служиле као штала за краве. Драговић је данас обновљен, осликан иконама, поред њега је изграђен манастирски конак, а литургијски живот у њему служе двојица монаха.

Остаци некадашњег гробља

— У читавом врличком крају некада је живјело око 16.000 становника, док у данашње вријеме нема ни десет посто од тог броја – појашњава монах Јован.

Епископ далматински Никодим недавно је, заједно са монахом Јованом, обишао манастир и старо гробље на другом крају језера, чији су остаци још увијек одлично видљиви. До гробља се може једино чамцем, али камени крстови опет су подсјетили на оне који ту деценијама почивају заборављени, оне који су неправедно, рекло би се, два пута сахрањени.

Народ је сматрао да је држава прогресивна и да тежи свјетским стандардима па је одлука о градњи језера прихваћена, прича монах Јован

— Упркос томе што је манастир Драговић три пута мијењао своје мјесто, молитва на далматинском камену никада није утихнула, већ нас, захваљујући нашим светињама, и даље спаја са Господом који, често од нас самих, чува храмове и манастире које су жуљевитим рукама градили наши преци. Истина је требала бити изнад интереса, а такав животни образац у прошлости је красио и наше претке. Томе свједочимо и данас, када својим очима јасно можемо видјети све оно што о чему смо слушали, оно што су нам овдашњи људи приповиједали, а што је деценијама уназад вода прекривала. Ми се тим знаковима враћамо хисторијски унатраг, да свједочимо о постојању и поријеклу – поручује монах Јован.

■ Васка Радуловић

Због ниске разине воде остаци Драговића појавили су се на видјелу

Град финалиста у категорији ‘Шампион ЕУ фондова’ прославио рођендан

ЗУАБА ВСЖ веома је активна у обиљежавању значајних датума из НОБ-а

Мађари граде центар

У плану је изградња новог средишта Белог Манастира коју ће финанцирати мађарска Влада

У склопу обележавања Дана Града Белог Манастира, од 6. до 20. новембра, средишњи догађај збио се на благдан Светог Мартина, заштитника града на свечаној седници Градског већа. Беломанастирски градоначелник Томислав Роб је рекао да је приоритет завршетак коридора 5Ц и даљњи развој подузетништва. Осим тога план је и наставак проведбе урбане агломерације, изградња потпуно новог Градског спортског парка те инфраструктуре за младе.

Свечаност у Беломе Манастиру

У плану је изградња новог средишта града коју ће финанцирати мађарска Влада те изградња и опремање дечијег вртића. Посебно је истакнуто да је Бели Манастир изабран за финалисту у категорији ‘Шампион ЕУ фондова’ јер је у протекле четири године остварио приход по становнику из фондова ЕУ-а у износу 6.519 куна, што је један од пет најбољих досега међу нашим градовима.

Од 2017. године до данас уговорени су ЕУ пројекти у укупној вредности од 167 милиона куна, од чега је 148 милиона куна неповратних средстава. На Свечаној седници Градског већа традиционално су додељене повеље истакнутим појединцима који су у протеклих годину дана, или током целе своје каријере, допринели бољитку заједнице. За изузетан допринос у одбрани суверенитета и независности Републике Хрватске, Златне плакете Града Белог Манастира Свети Мартин додељене су 135. ратној бригади Хрватске војске и ратној јединици ив. Полицијске станице Белл Манастир чији је правни следник Полицијско удружење бранилаца Барање из Биља, а за заслуге у подручју спорта, друштвених делатности и активности додељене су Повеље Града Белог Манастира Бариши Борасу, Николи Арцу, Драгану Бертоку и саборском заступнику Вељку Кајтазију.

После Свечане седнице у дворишту Демократске заједнице Мађара Хрватске одржани су представа и пригодан програм Приказ легенде о Светом Мартину. Град Бели Манастир свој дан обележио је од 6. до 20. новембра различитим програмима који су прилагођени прописаним епидемиолошким мерама.

■ Зоран Поповић

Од Вировитице до Сомбора

Заједница удруга антифашистичких бораца и антифашиста (ЗУАБА) Вуковарско-сријемске жупаније (ВСЖ), под водством предсједника Лазе Ђокића (који је и потпредсједник САБА РХ), веома је активна у обиљежавању значајних датума из Народноослободилачке борбе на подручју Славоније и Барање, Бачке и Срема те у сјевероисточној Босни.

Само у посљедњих мјесец дана делегација ЗУАБА ВСЖ била је 20. октобра на обиљежавању 77. годишњице ослобођења Београда од фашизма, 22. октобра на обиљежавању ослобођења Инђије, 24. октобра на обиљежавању ослобођења Апатина, 27. октобра на обиљежавању ослобођења Руме те првог новембра на обиљежавању ослобођења Сремске Митровице и Лаћарка. Прије тога, 9. октобра, Лазо Ђокић је у делегацији САБА РХ био на обиљежавању 77. годишњице ослобођења Вировитице, а 19. октобра водио је 50-члану делегацију ЗУАБА ВСЖ и Града Вуковара у Нови Сад, Сремске Карловце и Петроварадин. Поред обиласка културних и хисторијских знаменитости, том приликом положено је цвијеће на Споменик породици на новосадском Кеју жртава рације те на споменик на петроварадинском гробљу родољубима из тог краја стрijељаним за вријеме Другог свјетског рата у вуковарском Дудику.

На концу, у четвртак, 11. новембра, делегација ЗУАБА ВСЖ присуствовала је обиљежавању Дана ослобођења Сомбора и почетка Батинске битке, једне од највећих битака за окончање Другог свјетског рата, коју су од 11. до 29. новембра 1944. године успјешно извеле јединице НОВЈ и Црвене армије. Том приликом бројне делегације положиле су вијенце на спомен-обиљежје на бачкој страни Дунава код Музеја Батинске битке у близини Бездана.

■ Јован Недић

Лазо Ђокић код обиљежја Батинској битки на бачкој страни

Stogodnjak (609)

26. 11. – 3. 12. 1921: nastavlja se trakavica oko Karla IV. Habsburškog. On je već prognan s kontinenta i nalazi se, zajedno s porodicom, u internaciji na portugalskom otoku Madeira, u Atlantskom oceanu. Na pitanja nekih novinara, upućena francuskom ministarstvu vanjskih poslova, koliko je istine u vijestima da im je na konferenciji predstavnika Velika antante određena godišnja apanaža u iznosu od 15.000 funti sterlinga, stigao je odgovor samog ministra: ‘Konferencija poklisara nije uopće odredila nikakvu stalnu brojku i uopće nije razmatrala pitanje kako se ima trošak za habsburšku porodicu podijeliti na nasljedne države srednje Evrope. U načelu je ipak konferencija uvjerena u to da su ove države dužne nadoknaditi troškove za boravak Habsburga na Madeiri. Međutim, neće se donijeti nikakav zaključak dok se ne obavi razgovor sa spomenutim državama.’ Sve to neke novine i ovako komentiraju: ‘Očito je dakle da velevlasti doista kane trošak za udoban život Habsburga na Madeiri svaliti na male srednjoevropske države. Petnaest hiljada funti sterlinga! Godišnja plaća sveučilišnog profesora u Engleskoj iznosi između 800 i 900 funti. Kakovu plaću, pokraj ovih predanih znanstvenih radnika, zaslužuje bigotna figurica jednog fizički i duševno degeneriranog i posve beskorisnog čovjeka kakav je Karlo Habsburg?’

* kakva je naša država? Na to pitanje odgovara u Novostima Dušan Nikolajević, predsjednik Jugoslavenskog novinarskog društva, pa uz ostalo kaže: ‘Umjesto da se jave nove, prave demokratske struje, rehabilitiraju se one koje su završile svoju karijeru... Ništa se nije uradilo na reformisanju zemlje. ..Odnos države i crkve, čovjeka i žene, poreski sistem, invalidsko pitanje – sve to stoji nedovršeno. Mi smo danas u moralnoj i materijalnoj krizi... Sva politika, vođena od ujedinjenja, danas bi, ako bude nastavljena bila više nego li zločin – bila bi izdajstvo historije...’ kazao je uz ostalo Nikolajević.

* beogradska Politika donosi ‘senzacionalno otkriće o tajnom dopisivanju komunista Koste Novakovića, Triše Kaclerovića i Milana Pupića koji se nalaze u zatvoru u Požarevcu.’ Policiji je, naime, upalo u oči da zatvoreni komunistički trojac dobiva i razmjenjuje neuobičajeno mnogo knjiga, pa su te knjige detaljno pregledane. U njima je otkriveno više desetaka podvučenih riječi, što je odmah izazvalo sumnju da je riječ o tajnom dopisivanju. Kad su riječi logički spojene ispostavilo se da se doista radi o šifriranim porukama, kao što su, primjerice, ‘naša stvar stoji sjajno’, pa ‘naši su omladinci na poslu’, ili ‘Sima (Marković) i Pavle (Pavlović) rade neumorno’ i sl.

■ Đorđe Ličina

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Novosti s proizvođačicom poljoprivrednih proizvoda s ekološkim certifikatom

PIŠE / FOTO
Paulina Arbutina

Muke eko-struke

Ekološka proizvodnja je teška i nije isplativa. I klimatske promjene u zadnjih 15 godina jako utječu na naše povećane troškove proizvodnje, kaže Zdenka Dodig

hrana nije dostupna ne bi trebalo ni postojati – smatra Maša Borović.

Da je puno starijih ljudi koji skupljaju hranu ostavljenu po tržnicama, osobno smo se uvjerili. Zajedno kopaju po kutijama gdje je ostavljena, ponekad razmijene proizvode, nekome treba luk, nekome na primjer cvjetača. Maša Borović ističe da će 'Hrana, a ne oružje' svoj cilj postići onda kada više neće morati postojati: to će se dogoditi u trenutku kada više ne budu morali biti na ulici i dijeliti hranu, nego će tu hranu čovjek ili moći proizvesti ili će mu ona na neki drugi način biti dostupna.

— Rješenje je da država uloži u ljude, zemlju, resurse, znanje i proizvodnju. Problem je u neravnomjernom razvoju: većina ljudi živi u gradu, a grad treba hraniti. Zato i vraćamo tu priču na lokalnu razinu. Ali i na selu se sve manje proizvodi, postaje sve teže, i baš na tim mikrorazinama osjećaju se klimatske promjene: velike su suše, iseljavanja ljudi – zaključuje Borović.

— Svojim direktnim pacifističkim akcijama pokazujemo kako manjak hrane znači nasilje, odnosno opresiju nad radničkom klasom – ističe pak ZORANA UNKOVIĆ, likovna umjetnica i jednako tako dugogodišnja članica kolektiva.

Ona smatra da novac nikada ne smije biti ispred ljudske dobrobiti. Pa ipak, danas jedan posto populacije kontrolira ostalih 99 posto.

— Što se tiče produbljivanja jaza između društvenih slojeva, sustav u kojem živimo taj jaz i održava kontrolirajući radničku

Maša Borović na Noćnom maršu za Osmi mart 2019. godine

klasu perfidnim, suptilnim mehanizmima kojima nas uvjerava kako se osnovna prava za život moraju zaslužiti. Pritom je žalosna razina do koje se navikavamo na sve što nam se servira kao gotova stvar, ne uviđajući potencijal promjene – govori Zorana Unković.

I dok cijene (hrane) rastu, a penzije i plaće stagniraju, i dok javno zdravstvo propada, a javnih vrtića nema dovoljno, ističe Unković, i dalje nema odjeka u javnosti da se tome stane na kraj. Inercija je, smatra ona, grozna. Ističe zato zdravo nasljeđe socijalizma, poput kvalitetne socijalne skrbi, dostupnosti javnog zdravstva i školstva.

— Privatizacijom elitiziramo zdravlje i obrazovanje, ali i dostupnost kvalitetne hrane i namirnica i onda se usput pitamo zašto nam se događa odljev mozgova, zašto je većinsko stanovništvo staračko i zašto je skupo održavati sustav koji se urušava zbog kratkoročnih ulaganja i zbog toga što hrani nove ratne avione umjesto svoje ljude – ističe Zorana Unković.

Ili kao što je svojevremeno izjavio prosvjetitelj, književnik i filozof JEAN-JACQUES ROUSSEAU: 'Kada narod više neće imati što jesti, pojest će bogate!'

Članice kolektiva 'Hrana, a ne oružje' pozivaju sve zainteresirane da im se pridruže jer uviđaju da se u ovom alarmantnom društvenom trenutku osnovne ljudske potrebe i prava, poput hrane, pretvaraju doslovno u privilegije. ■

PODIVLJALE cijene hrane težak su udar ne samo na potrošače nego i na proizvođače, osobito one male poljoprivrednike koji su na dnu surovog tržišnog lanca. Borba za svaku kunu, ali i za svaki cvat voćke i plod u vrtu traje bez prekida i košta vremena, rada i novca. Na kraju mjeseca, kada mali poljoprivredni proizvođač podvuče crtu, uglavnom je u minusu. Jedna od njih je i ZDENKA DODIG koja na svom OPG-u u Gradićima kraj Velike Gorice uzgaja voće i povrće. Davnih je dana odlučila napustiti posao prevoditeljice i kancelariju te sjedenje zamijeniti vrtom i kretanjem. Orijentirajući svoj život prema ratarstvu i voćarstvu, odlučila je proizvoditi samo zdravu hranu. Ponosna vlasnica poljoprivrednih proizvoda s ekološkim certifikatom godinama je dostupna na zagrebačkim tržnicama i u radnjama zdrave hrane. Trenutno svoje proizvode prodaje u dućanu na zagrebačkoj Knežiji, gdje smo je i posjetili.

Bitka za zdravu hranu po starim cijenama – Zdenka Dodig u svom dućanu

Iako su cijene hrane skočile u nebo, Zdenka ističe da njeni proizvodi godinama nisu poskupjeli. No u takvim okolnostima, po njenim riječima, nema isplativosti. Svako dizanje cijena značilo bi i manje kupaca, kojih je i ovako nedovoljno da se pokriju osnovni mjesečni troškovi. Jedini izlaz bio bi odustajanje, no kako ono nikada nije bilo Zdenkin izbor, ona opstaje u svojoj bici za zdravu hranu po starim cijenama.

— Moje cijene su iste godinama, a sve ostale su otišle gore. Naši troškovi su jako povećani. Kilu paprika krajem devedesetih prodavala sam za 20 kuna, danas ih prodajem za 15. Znači, cijene su otišle čak i dolje. A koliko je puta otada poskupio benzin pa lančano i sve drugo. Da bih proizvela 200 kuna, što je recimo jedan kratak posjet frizeru, stomatologu, pedikeru, veterinaru, moram prodati deset kila mrkve koju uzgajam od proljeća do jeseni. Tu mrkvu, naravno, ručno vadim iz zemlje, što je dva-tri sata posla, zatim je moram oprati, spakirati. Sve to radim ručno – opisuje Zdenka Dodig za Novosti svoj rad u poljoprivredi.

— Moj radni dan počinje u šest ujutro i završava negdje oko ponoći. Nemam praznika, nemam godišnjeg odmora, nemam subota i nedjelja. To je mašinerija u kojoj se ne smije stati ni pet minuta. Troškovi su uvijek veći od prihoda. Nikada nisam bila u debelom plusu. Uvijek na granici ili u minusu. Na kraju mjeseca jako sam sretna ako mogu podmiriti režije. Evo, danas na kraju dana u blagajni imam 500 kuna prometa, ali to nije moja današnja dobit. Kada oduzmem troškove goriva, najma ovog prostora, struju.... – objašnjava Zdenka svoju poslovno-financijsku konstrukciju i napominje da je nemoguće ne primijetiti da je skoro dvogodišnja korona-kriza kumovala padu prometa.

— Da je normalno vrijeme, možda bih dnevnog prometa imala oko hiljadu kuna. Ljudi sve češće jedu *fast food* preko dostavnih servisa, umjesto da skuhaju zdravo jelo. Pitanje je koliko će takav način ishrane ostaviti traga na zdravlje. Znamo da je u ovoj borbi s Covidom glavno čovjekovo oružje imunitet koji dolazi s voćem i povrćem koje nije tretirano umjetnim gnojivom i kemijskom zaštitom, ali prodaja mojih ekoloških, zdravih proizvoda je pala. Radije će ljudi prošetati i do tržnice nego doći u moj dućan, jer su cijene kod mene kao nešto veće. Ovdje ih čeka zdrava jabuka koja nije tretirana kemijom, a na tržnici ih čeka prskana, ali navodno jeftinija jabuka. Jako dobro znamo da je konvencionalna proizvodnja jeftinija zbog same tehnologije i procesa uzgoja – govori Zdenka koja je prošle godine posegnula i za uslugama dostavnih službi, ali u konačnici bez većeg rezultata.

— Prošle godine, kada je korona bila na vrhuncu, nitko nije dolazio u dućan i zato sam kontaktirala jednu od dostavnih službi za njihove usluge. Sklopili smo ugovor, ali situacija je i dalje neizvjesna, ovisi kako kad. Recimo, u zadnjih tjedan dana nije stigla nijedna narudžba za dostavu – kaže Zdenka i ističe da se na globalnom nivou radi o umjetno izazvanom poskupljenju, stvaranju nestašice hrane i osiromašenju stanovništva.

– Vidimo kolike su cijene šećera, a znamo da se seljak koji prodaje šećernu repu već početkom godine obavezuje s fiksnom cijenom svog proizvoda, i ako je on taj ugovor ispoštovao, a morao je jer nema drugog izbora, jasno je zašto su tokom ljeta i jeseni ovako skočile cijene šećera. Zaista nema nikakvog razloga za podizanje cijena – smatra Zdenka i dodaje da pred poljoprivrednikom stoje brojni izazovi da bi njegov plod rada stigao od vrta do stola.

— Klimatske promjene u zadnjih 15 godina jako utječu na naše povećane troškove proizvodnje. Svake godine temperatura se u rano proljeće digne do 20 stupnjeva, priroda se probudi, sve cvjeta, a zatim temperatura naglo padne u minus i mraz sve uništi. Jednostavno, poljoprivrednik je osuđen na plastenike kako bi uspio proizvesti hranu. Primjera radi, moj voćnjak s kruškama trebao bi godišnje uprihoditi 100.000 kuna, ali taj prihod svake godine izgubim. Samo jedan plastenik koštao me 80.000 kuna – govori Zdenka i napominje da je na popisu problema poljoprivrednika i radna snaga.

— Radna snaga je rak-rana svih radno intenzivnih grana privrede u Hrvatskoj, ali s jednom bitnom razlikom što mi mali poljoprivrednici nismo visoko profitabilni i ne možemo platiti tu radnu snagu onoliko koliko ona zaista vrijedi i zato nam radna snaga iz poljoprivrede bježi na građevinu. Kada bi nekom srećom narudžbe za moje proizvode bile intenzivnije, ne bih stigla sve sama, od rada u plastenicima i pripreme do prodaje i distribucije. U situaciji kada nema kupaca stižem sve – kaže nam Zdenka Dodig.

Unatoč svemu, ne kaje se što je izabrala put ekološkog proizvođača u vrijeme podivljalih cijena i neravnopravnog tržišta.

— Ekološka proizvodnja je teška i nije isplativa. U ovaj posao morate uložiti mnogo ljubavi. Zemlja je živa tvar i ta ljubav i interakcija između zemlje, čovjeka i biljaka važan je sastojak u uzgoju, da nam naše zelenilo bolje raste – govori Zdenka Dodig dok gleda prema vratima dućana hoće li koji kupac zdrave hrane navratiti po njezine proizvode. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

PIŠE/FOTO
Dragan Grozdanić

Sve ide prema gore

‘Svaka stvar koju pogledam je skuplja. Po kunu, dvije, tri ili pet. Pola penzije mi otpada na hranu. A dobila sam povišicu od stotinu kuna. Što da s tim napravim, recite?’ pita gospođa Vanja koja na trešnjevačkom placu kupuje po brižljivo sastavljenom popisu. Ni prodavačice nisu zadovoljne. ‘Osjeti se slabija prodaja, čak jako. Prepolovila se’, kaže nam jedna

Trešnjevački plac, sivo jutro prošarano parama iz kvartovskih dimnjaka, radni dan. Za jedan gradski trbuh, kako se tržnice uobičavaju nazivati, premda je to već odavno upitno s obzirom na nametljivu protutežu trgovačkih centara, neuobičajeno je tiho, gotovo misno. Možda zato što je triput više prodavača nego kupaca. Obilazimo, slušamo, promatramo – evo i prvih dojmova: čini se da ljudi lakše prihvaćaju najavljena poskupljenja hrane, kojima već i svjedočimo, nego repetitivne upute sveprisutne zdravstvene struke o važnosti cijepljenja protiv Covida–19. Ovako teče jedan od redovitih jutarnjih razgovora na tu temu:

— Jesi li se ti cijepila? – pita gospođa kupac prodavačicu.

— Nisam – odgovara ona s druge stane banka. – A ti?

— Nisam ni ja. I neću! – odlučna je gospođa kupac.

Ne čujemo dakle ništa o inflaciji; skrila se očito među robom na bancima. Statistika kaže da ubrzava, zato nam valjda oku izmiče, ali sa svakim višim postotnim bodom sjeda za vrat onima s nedostatnim plaćama i mirovinama, koje poslovično ne prate opće povećanje cijena hrane: na ribarnici se tako kovač razmeće po 230 kuna, orada divlja cijenom od 140 do 180 kuna, male lignje su 120, koliko košta i samo naizgled neugledna grdobina, a hobotnica se cijeni po 110 kuna; tko još pamti vrijeme kada se kilogram tog inteligentnog glavonošca mogao kupiti za upola manje. Zagledani smo u kašetu srdela, to nam je i domet i ukus, i one su već duže vrijeme pet kuna skuplje pa za kilogram treba izdvojiti 25 kuna: tanke poput malog prsta na ruci izgledaju kao da su bile na dijeti.

— Prije su u konzervama znale biti tri-četiri srdele, a sada ih je i osam – daje nam do znanja ribarica.

Usukao se svijet, nema dvojbe: s rukama u džepovima, tankih novčanika. Bistrimo u prolazu problematiku s jednim novinarskim doajenom koji domeće da ima i onih koji očito kupuju oboritu ribu, čim se tako raskošno podastire oku javnosti.

— Ali penzići – nastavlja kao jedan od njih i kao znalac iz prve ruke – oni dođu po srdelice. I kupe 20–30 deka. Dodaju tome malo kuhanog krumpira, jer blitva je također skupa, ali ni krumpir više nije jeftin, i to ti je ručak – zaključuje.

Nema na tržnici glamura kakav se dade vidjeti na subotnjim zagrebačkim špicama ili pod svjetlima skupih butika iz novinskih *lifestyle* rubrika. Seljaci u svojim radnim odorama, žene sa zavezanim rupcima na glavama i s pregačama, pridošle sa svojih polja na štandove; kupci, oni vremešniji, uglavnom su njihove stalne mušterije, u potrazi za još

Prodavačica Barica ima OPG u Kalniku kod Križevaca

jednim ručkom. Na jednom štandu, ne baš uobičajeno, nisu istaknute cijene.

— Vi samo pitajte, mi ćemo vam sve reći – dobacuje nam prodavačica koju smo prekinuli u razgovoru s mušterijom.

Pa konačno pitamo: kako komentira poskupljenja ulja, brašna, šećera i masti, povrća i voća, ali i mesa, doskora i opipljivije ono energenata, stočne hrane i repromaterijala.

— To su ovi kaj intervjuiraju po placevima, po našoj Trešnjevci – pogleda nas preko oka gospođa mušterija.

— Jest, robe je malo, ovo su još zaostaci kaj vidite: cikla, tikva i ostalo. Špinat vam je s polja. To je sve moja roba. Iz Turopolja. Vidite to i sami. Mrkva, žuta, pogledajte – pokazuje nam.

— Kupuju li ljudi više ili manje nakon poskupljenja? – pitamo.

— Kod mene su još uvijek iste cijene: peršin deset, mrkva, luk sedam: kila i pol za deset kuna. Znate kaj, ako imate stalne mušterije, ne možete vi svaki čas cijene mijenjati. A nije ni ugodno. Ne treba toliko dizati cijene hrane – sumira prodavačica.

Uzimamo hokaido tikvu za juhu.

— To bi vam bilo šest kuna, ali za vas pet – odgovara.

— Onda dodajte i ovu salatu – domećemo.

— Pet i četiri je devet – računa. – Evo vam gratis i dvije žute mrkve, da se nađe – hitro ubacuje.

Isplatilo se malo proćaskati. Tikva, salata i mrkva – sve za devet kuna. Dovoljno za dva dana.

— Izvolite, izvolite, domaće je – poput magnetofonske vrpce ponavljaju dalje sa štandova.

— Samo gledamo. Valjda je gledanje besplatno – dodajemo usput.

Nailazimo na zavodljivu ponudu: pilići, gljive sunčanice, jaja, sir i orasi, sve kod BARICE iz Kalnika kod Križevaca, ondje imaju svoj OPG. Zanima nas kako ide prodaja.

— A kako?! Mi poljoprivrednici recimo moramo dati zrna kukuruza na sušenje, a jedna sušiona vam dođe 2.200 kuna, dakle da vam posuše samo jednu prikolicu zrna. Nije prije bilo tak. Gorivo je poskupjelo. Ali oni koji imaju novca će kupovati, oni koji nemaju, neće – pragmatična je naša kumica, pohvalivši se usput da joj je unuka magistrica poljoprivrede.

Sir i vrhnje. Zagrebački brend, neizostavan na trpezi. 'Nisam ga jeo sto godina', čujemo u prolazu neki muški glas.

— Samo je cijeđeni sir pokupio za tri kune – kaže nam odmah zatim sva u bijelom jedna od dvije prodavačice. I odmah da se zna: – Nama je do sada jedan hektar sjetve kukuruza koštao četiri tisuće kuna, a sada je deset. Sijemo u Vrbovcu.

— Osjeti se slabija prodaja, čak jako. Prepolovila se, rekla bih – domeće druga.

— Pošto je ovaj sir? – pita jedan vremešni gospodin.

— Četrdeset kuna kila – odgovara prodavačica.

— Kako to, bio je nedavno trideset – pamti kupac.

— Bio je, al' sve se diglo, sve ide prema gore – brani se prodavačica.

Poželjeli smo tog kupca zapitati kako podnosi poskupljenja, ali on je samo odmahnuo rukom, pogleda uprtog u pod, i požurio u drugom pravcu.

— Bi li pomoglo da država smanji PDV na hranu? – pitamo zatim prodavačicu na sirnim proizvodima.

— Gospon, kakva država! Tko vlada, dobro da se i diše. Jedini koji je oštar je predsjednik MILANOVIĆ, drugo je sve zaludu.

— Trebao bi predsjednik ipak malo birati riječi – upozorava druga.

Socijalna slika uvijek je, dakako, vezana uz političke mijene. Neki bi još raspredali o unutarnjoj politici, ali procjenjujemo da nema smisla jer bi svi oni na svoj način bili u pravu.

Ribarnica na trešnjevačkoj tržnici

Gospođa Vanja s popisom namirnica koje joj trebaju priteći za cijeli tjedan

RUŽICA iz Bedekovčine prodaje jaja po komadu. Svjesna je da treba omogućiti i onima s malo novca da kupe pet ili šest jaja ili, ako žele, čak samo jedno, jer uglavnom je moguće kupiti paket od deset komada.

— Je, baš pričamo o tim poskupljenjima: išli smo nekidan u Kaufland i Konzum, gdje smo primijetili da su sve cijene veće nego što su bile – referira.

A gospođa sučelice njoj, ponovno jedan njezin vjerni kupac, prebire po rukama papirić na kojem je podulja lista – čak 21 artikl – namirnica koje joj trebaju priteći za cijeli tjedan. U kartonsku ambalažu sprema šest jaja pa križa to na svom popisu.

— Lijepo je kad čovjek vodi evidenciju – domeće Ružica.

A što još kaže evidencija: treba kupiti jabuke, za peći i one svježe za jelo, potom pola kilograma oraha, kilogram krumpira, 35 dekagrama šampinjona što mora dostajati za dva ručka, dvije domaće kokice, pola kilograma kuhane cikle, jedan češnjak i jedan pušlek peršina... U gornjem desnom uglu papirića napisan je iznos od 590 kuna, što je gornja granica tjednog troška za hranu koji si gospođa VANJA iz centra grada može dozvoliti.

'Bi li pomoglo da država smanji PDV na hranu?' pitamo prodavačice. 'Gospon, kakva država! Tko vlada, dobro da se i diše. Jedini koji je oštar je predsjednik Milanović', smatra jedna. 'Trebao bi predsjednik ipak malo birati riječi', upozorava druga

— Sve je poskupjelo i sada se moramo nositi s tim. A ja sam dobila povišicu penzije od čak stotinu kuna. Što da s tim napravim, recite? – povjerava nam se.

Mirovina joj iznosi četiri tisuće kuna, naravno, u to treba uračunati troškove režija, odjeće i obuće; zima pod Medvednicom već pokazuje naznake sitnih grubosti.

— Svaka stvar koju pogledam je skuplja nego prije nekoliko mjeseci. Po kunu, dvije, tri ili pet. Čini se da deset kuna nije puno, ali kad sve skupa zbrojite, jest. Ne možete živjeti isključivo na kruhu. Pola penzije mi otpada na hranu. Čujte, ja se ipak želim kvalitetnije hraniti. Naravno da to nešto više košta. Nemam se kome žaliti – govori gospođa VANJA.

Prosječan umirovljenik i na papiru mora voditi troškovnik.

— A lijekovi? – opet će naša sugovornica.

— Osam godina se liječim na dermatologiji u jednoj bolnici zbog osipa za koji nitko nije siguran što ga proizvodi. Nedavno sam stoga obavila privatni pregled, tri hiljade kuna sam potrošila, uključujući i lijekove, koji mi ništa nisu pomogli – povjerava nam se.

Grad Zagreb najavio je poskupljenje komunalija kako bi zakrpali minus od 8,2 milijarde kuna koji je njegovim stanovnicima kao zahvalu za dvodesetljetnu vjernost ostavila BANDIĆEVA vlast. Upućujući upravo na one koji za tmurnog novembarskog dana skiću trbuhom grada, koje malotko čuje i malotko uslišava, ali čiji glas opravdano prenosimo dalje, KRLEŽA bi kazao: 'Snaći se u ovoj menažeriji naših dana prilično je teško (...)'

Jedna druga RUŽA, iz Samoborskog gorja, stava je da cijene hrane općenito nisu tako visoke. Dapače, smatra da su brojni proizvodi dosad bili prejeftini. Njoj je poznato koliko muke treba da se uzgoji povrće i voće, i mesni proizvodi, pripovijeda nam ova vlasnica 150 kvadrata velikog ekološkog vrta s voćem i povrćem, dostatnog da prehrani četveročlanu obitelj.

Na gradskoj tržnici Dolac slični prizori. Utrka za preživljavanjem, obostrana. Ispred trgovine Žabac, gdje se prodaje jeftinija roba, stalno ima kupaca. U jednoj takvoj gradskoj trgovini čak možete kupiti deterdžent za rublje i sanitarije na točioniku.

Mesari iz jedne od dolačkih mesnica odbacuju s indignacijom naše opažanje da je meso poskupjelo – ne kod njih, kažu.

— A tko kaže da je poskupjelo? – pitaju.

— To mediji nameću – reče jedan.

— Ekonomija je izračunala – kažemo zagledajući se u svinjske glave obješene na kuki.

— Ekonomisti? Blago nama s takvima u državi – jetko će drugi mesar.

Ne valja dakle više nitko: ni mediji, ni ekonomisti, ni političari, ni vakcine, ni epidemiolozi.

I opet – evo nas na ribarnici. Dobro je opskrbljena, kupci s maskama na licima ne ustručavaju se razgledati i kupovati. Oborita riba na jednom štandu čeka da je (po)kupe restorani. No ti su objekti, kažu prodavači, u postojećim pandemijskim rigoroznijim okolnostima ponovno na izmaku snaga. Devedeset kuna za manje trlje kamenarke.

— Ne lovimo ih dovoljno, a nema ni škampi. Nekad je naša ribarica vukla stotinu kila tih rakova. I kad dođe koća sa škampima, kila je 180 kuna. Da stavim maržu 20 kuna, to iznosi 200 kuna plus PDV pa računajte – 230 kuna. Za tih 20 kuna marže prodajom sto kilograma rakova pokrijem tek troškove puta. Ali kome prodati sto kila škampi? – širi ruke prodavačica ribe.

— Ulje je bilo 10 kuna, sada je 15. Kukuruz je otišao gore sto posto, pileća jetrica 50 posto – nabraja. Mi nemamo više kud s maržom. Zato se nemojte čuditi da je najisplativije otići na hladnjaču i uzeti uvoznu tunu, uvoznu skušu, brancin, glavonošce, nemate troškove puta, uzimate koliko vam treba i nema rizika – nabraja, očito dobro upoznata s pravilima igre.

Ali nije to isto, složit ćemo se: takva uzgojena riba uglavnom se, uz već ograničeno kretanje, dohranjuje umjetnom hranom uz dodatke antibiotika. Suglasili smo se da je bolje stoga pojesti srdelu pa sve i da košta 50 kuna po kilogramu – još je uvijek nutritivno bolja od uzgojene ribe.

U rano poslijepodne, dok radnici pripremaju šmrkove za pranje tržnice, rijetki građani traže i nalaze na tlu među štandovima ostatke voća i povrća: sve ono prezrelo, natučeno, ranjeno golubljim kljunovima bit će na njihovoj trpezi, danas ili sutra. To je ovdašnja niža klasa, prekarijat ili jednostavno gladna sudbina koja svoj ručak nerijetko traži i drugdje, u kakvim socijalnim dućanima ili pučkim kuhinjama. Njihova je stvarnost daleka svakoj vlasti. ■

INTERNACIONALA

Roblje 21. veka

U zrenjaninskoj fabrici guma kineske kompanije Linglong radnici iz Vijetnama rade u užasnim uslovima, a mnogo toga ukazuje na mogućnost da su i žrtve trgovine ljudima

Borba za radna i ljudska prava vijetnamskih radnika u kineskoj fabrici u Srbiji – ova rečenica otvara bezbroj pitanja i svako je logično. Odnosno – sve je logično osim ove rečenice, koja se tiče oko 500 vijetnamskih radnika, koji u Zrenjaninu prave fabriku za proizvodnju guma kineske kompanije Linglong. Nakon što su predstavnici/e udruženja A11 – Inicijativa za ekonomska i socijalna prava i ASTRA – Akcija protiv trgovine ljudima posetili/e radnike kako bi se bliže upoznali sa njihovim položajem, ispostavilo se da 'osim što su im ozbiljno narušena radna prava, ugroženo zdravlje, a imajući u vidu uslove rada i smeštaja, potencijalno i život, veliki broj utvrđenih činjenica ukazuje na mogućnost da su radnici žrtve trgovine ljudima u cilju radne eksploatacije'. Tako stoji u saopštenju Inicijative A11. Navode da su radnici u Srbiju dolazili tokom marta, aprila i maja, kao i da su za prevoz, vizu i smeštaj vijetnamskim agencijama plaćali od 2.200 do 4.000 dolara, što su pribavljali zaduživanjem. Radili su u smenama po devet sati, 26 dana mesečno, oduzeti su im pasoši, nisu imali grejanje, struju i vodu, ugroženo im je zdravlje jer im nije omogućeno ni da se vakcinišu protiv Covida–19.

— Do otkrića je došlo zahvaljujući dvema hrabrim i radoznalim ženama, koje znaju kako da rade svoj posao – IVANI GORDIĆ iz Vojvođanskog istraživačko-analitičkog centra VOICE i KSENIJI PAVKOV sa N1 televizije. Mi smo zajedno sa ASTRA-om odmah posle medijskih priloga otišli u smeštaj gde su bili radnici, pričali sa njima nekoliko sati, prikupili dosta materijala koji je prošlog ponedeljka i objavljen. Naravno, svega ovoga ne bi bilo da nije postojao i jedan hrabri radnik koji je uprkos pretnjama i posledicama koje su usledile odlučio da progovori javno i da pokaže da ujedinjeni radnici imaju moć – kaže za Novosti DANILO ČURČIĆ iz Inicijative A11.

Radnici su smešteni u krajnje neadekvatnim uvjetima (Foto: Sara Nikolić/A11/Astra)

Ivana Gordić priznaje da nije očekivala baš takvu reakciju javnosti. 'Sve se okrenulo i stvari su počele da se pomeraju neuobičajeno velikom brzinom. Kada sam saznala da je priču prenelo 30 evropskih televizija, CNN, a posle toga i vodeće svetske agencije, bila sam potpuno iznenađena. Znala sam da je u pitanju velika stvar, ali da će se tako brzo preneti, nisam mogla da pretpostavim' – ističe ona za Novosti.

Aktivisti i aktivistkinje, kao i brojne novinarske ekipe bili su izloženi pritiscima i pretnjama na terenu. Aktivisti su pokušali da izvedu navedenog uzbunjivača, što je obezbeđenje nastojalo da spreči. Ipak, kako navode u ASTRA-i, uzbunjivač je zbrinut. U slučaju Ivane Gordić pretnje su se nastavile. Predstavnici države pokušali su da umanje priču, prebacujući odgovornost na one koji ukazuju na najgrublje kršenje ljudskih prava, jer da će zbog njih otići 'investicija'. 'To je bilo očekivano. Imala sam neprijatnosti i zbog mnogo manjih stvari', kaže novinarka VOICE-a, koja ne očekuje da država uradi bilo šta, 'naročito posle izjave premijerke ANE BRNABIĆ da je trebalo da pozovemo policiju dok nam neko ugrožava živote jureći po ataru. Bilo bi lepo da nam demonstrira kako to, dok pokušavaš da sačuvaš živu glavu, izgleda u njenoj režiji.' Gordić ukazuje da 'sva ta glumatanja, negiranje situacije i pokušaji da se umanji šteta jasno pokazuju dalji sled događaja jer državi nije stalo da radi u interesu građana Srbije, vijetnamskih radnika ili novinara'. Pritisak je ipak urodio plodom pa su radnike premeštali, a njima je, u saradnji sa Solidarnom kuhinjom, Zrenjaninskim socijalnim centrom i drugima prikupljana i pomoć u vidu hrane i higijene, a prikuplja se i dalje. I opet pitanje – kako je tako nešto moguće u 21. veku?

— Pokazalo se da je moguće, koliko god svima nama to bilo čudno. Ne samo da je moguće, već je i pokrivano i zataškavano od strane tabloida, državno kontrolisanih medija i naravno – nosilaca najviših državnih funkcija. Sve je ovo posledica 'trke do dna' u privlačenju stranih direktnih investicija, srozavanja institucija na krpe kojima se briše pod i urušavanja radničkih i ostalih ljudskih prava sve ove godine. Taj proces mora stati i mi ćemo kroz ovaj i sve druge slučajeve kojima se bavimo raditi na tome – precizira Čurčić.

Priča se zakotrljala, pažnja javnosti postoji, ali šta kad ona splasne? Kako onda sa pretnjama?

— Da li očekujem da mi iznenada padne cigla na glavu, kako mi u Banatu kažemo? Vrlo je moguće. Svedočimo bahatom i bezobraznom ponašanju već sada. Možemo samo da nagađamo šta će biti posle. Moja porodica je veoma zabrinuta. Ali, čak i da me ućutkaju, sve je otišlo toliko daleko da je nemoguće zaustaviti istraživanja. Reke novinara će nastaviti da se bave pričom oko Linglonga i na kraju će, sigurna sam, istražiti šta se sve zapravo skriva iza 'investicije od nacionalnog značaja' – optimistična je ipak Gordić.

■ Dejan Kožul

Glas otpora

Prije nekoliko dana umro je TONČI KUZMANIĆ, politolog i sociolog iz Ljubljane rođen 1956. na Visu. Ovaj slovenski Dalmatinac kroz desetljeća je pronosio glas jugoslavenskog i postjugoslavenskog otpora, nadilazeći akademsku skučenost i bivajući angažiranim intelektualcem u najboljem smislu te riječi. Bio je i organizator i aktivist, jedan od ustanovitelja Mirovog instituta (Mirovnega inštituta), njegov dugogodišnji suradnik, pokretač biblioteka i inicijativa. Ovom autoru ostao je upamćen i po suradnji koju smo imali u anti-NATO pokretu, ne samo u kampanji protiv ulaska Slovenije u taj pakt, već i protiv NATO bombardiranja Srbije, o čemu je za ovog autora napisao nadahnuti esej, koji stjecajem okolnosti, iako sam ga preveo, nikada nije bio u nas objavljen. Na Mirovnom institutu vodio je više istraživačkih projekata o nacionalizmu, rasizmu, ksenofobiji i diskriminaciji, iza čega su nastajale knjige, kako njegove, tako i zbornici koje je uređivao. Ostale su knjige 'Ustvarjanje antipolitike –elementi genealogije družboslovja' (1996), 'Bitja s pol strešice' (2000), 'Nation-States and Xenophobias' (2005), 'Policija, mediji, UZI in WTC: Antiglobalizem in terorizem' (2002.), 'Prispevki h kritiki managerske paradigme' (2008), 'Ponovno odkritje Amerike' (2011). Od njega sam prvi puta čuo izraz 'radikalizam centra', puno prije no što je TARIQ ALI napisao istoimenu knjigu.

Pokretalo ga je uvjerenje da univerzitet u neoliberalnom obratu nije najbolje reagirao i da je, s izgnanstvom teorije, počeo zaostajati u razmišljanju o suvremenoj društvenoj i političkoj realnosti. Otuda tolike njegove 'izmještene' inicijative. Osim Delovsko-punkerske univerze (DPU), koja se razvila u izuzetan, neovisan obrazovni projekt, koji je potrajao šesnaest godina, pokrenuo je nastanak Grupe za praćenje netrpeljivosti, koja je izdala mnogo analiza o rasizmu, nacionalizmu i neprijateljstvu spram drugačijih. Redovno je pisao za časopis Medijska zasjeda (Medijska preža), koji je kritički pratio, bolje od novinarskog društva, stanje u medijima, kako u Sloveniji, tako i drugdje u postjugoslavenskom prostoru, pa i u svijetu. Uz to je išla i zbirka Mediawatch. Ovaj autor upamtiti će ga kao jednog od rijetkih ljudi za kojeg, kada ga upoznate, bez obzira na status, imate osjećaj blizine i neusiljenosti, kao da ga oduvijek poznajete.

■ Srećko Pulig

Katja Lihtenvalner, reporterka iz Atene (Foto: Ayhan Mehmet)

KRATKO I JASNO

Grčka razbija solidarnost

U Grčkoj je prošli tjedan počelo suđenje protiv 24 aktivista i suradnika organizacije Emergency Response Center International (ERCI), koji su bili uključeni u akcije potrage i spašavanja izbjeglica. O kakvom se sudskom procesu radi?

Ovo je suđenje dio priče u kojoj grčki pravosudni sustav koristi legalne alate da bi procesuirao ljude koji pomažu izbjeglicama i migrantima. Djela solidarnosti vode se pod kategorije špijunaže, pomaganja mrežama krijumčarenja ljudi, članstva u kriminalnoj organizaciji, pranja novca, krivotvorenja, čak i posjedovanja droge. A na takav se način ljudi mogu suočiti s kaznom zatvora i do 25 godina.

Kakav je širi kontekst unutar kojeg se odvija ovo suđenje?

'Kriminalizacija solidarnosti' je nešto o čemu grčki aktivisti izvještavaju od 2015. godine, na sistemskoj razini, a počelo je od otoka Lezbosa. Vlasti su nastojale spriječiti lokalce, nevladine organizacije i humanitarne radnike da pomažu u dostavi hrane, odjeće, da ponude prijevoz, primjerice, izbjeglicama koje stižu na obalu. To je postalo popraćenije otkako se posebno proganja strance volontere od 2016. godine, ili pak u slučajevima kada su strani mediji masovno pratili progone, kao u slučaju španjolskih spasilaca. Ako vlasti smatraju ljude 'neregularnim' i 'ilegalnim migrantima', svaka se pomoć u načelu može kriminalizirati.

Postoji li razlika između procesuiranja građana i građanki EU-a i onih koji to nisu?

Grčka ima tendenciju podizati manji dio optužbi protiv građana EU-a, ali ih na kraju uglavnom ne procesuira do kraja ili ih pusti uz jamčevinu. S druge strane, migranti i izbjeglice iz Turske, Afganistana ili drugih zemalja, koji su pronađeni na brodu i pomagali u vožnji jer su ih krijumčari napustili, mogli bi za iste optužbe dugo trunuti u zatvoru, bez puno medijskog izvještavanja o tome. To otvoreno pokazuje i rasističku politiku grčkih institucija.

Kakve su dugoročne posljedice ovakvih suđenja?

Ovo je poruka upozorenja: Nemojte pomagati ili ćete biti procesuirani! Morat ćete platiti visoke troškove za svoju obranu, i naći ćete se psihički i financijski iscrpljeni. To je strategija koja oduzima vrijeme i novac, koja razbija akcije solidarnosti i uništava svaku mogućnost pokušaja pomoći ljudima koji su već usred općeg kolapsa.

■ Ivana Perić

Iščekivanje invazije

Ukrajinski vojnik na frontu nedaleko naselja Mironivka (Foto: Yaghobzadeh Rafael/ABACA)

Svjetski mediji intenzivno nagađaju o navodnoj ruskoj invaziji Ukrajine u siječnju 2022. Moskva to demantira, a i upitno je što bi invazijom dobila, osim teških sankcija

Na istoku ništa novo. U ovom slučaju istok je rusko-ukrajinska granica i sukob te dvije države koji traje već sedmu godinu. Posljednjih dana u svjetskim medijima intenzivno se piše i govori o ruskoj invaziji Ukrajine koja navodno samo što nije počela. Ukrajinska obavještajna služba i njen čelnik KIRILO BUDANOV tvrdi, a zapadni mediji prenose, da Rusija priprema ofenzivnu operaciju protiv Ukrajine koja bi trebala početi možda već u siječnju sljedeće godine. Ako ne u siječnju, bit će da neće početi mnogo kasnije. Budanov govori i o vojnim sredstvima koja će Rusija upotrijebiti, a to su zračni napadi, amfibijski desanti kojima su cilj Odesa i Mariupolj, a spremno je i 3.500 ruskih padobranaca koje također treba desantirati. Dakle, sudeći prema njegovim riječima Ukrajina je dobro obaviještena o ruskim planovima, pa će se, valjda, u skladu sa svojim spoznajama, i dobro pripremiti za obranu. Povod za sve te tekstove, izjave vojnih i obavještajnih dužnosnika, je rusko gomilanje snaga uz granicu s Ukrajinom. Navodno je Rusija okupila kompletno opremljenu armiju od 92.000 vojnika i rasporedila ih uz granicu, dakle, po budućim, pretpostavljenim linijama napada. Ukratko, ukrajinska obavještajna služba procjenjuje da bi to bila vojno gledano mnogo tradicionalnija, svakako i krvavija operacija negoli što je bila ona 2014. godine kada je Rusija anektirala Krim i svojom vojnom pomoći omogućila opstanak odmetnutih regija na istoku Ukrajine – Donjecke i Luganske.

Rusija, naravno, sve to demantira. U raspravu se uključila i ruska vanjska obavještajna služba SVR. Ona tvrdi da stanje u Ukrajini podsjeća na stanje u Gruziji 2008. godine. Podsjetimo, tada je Gruzija odlučila vojno poraziti odmetnuta proruska područja i pokrenula ofenzivu koja je za nju, zbog hitre ruske vojne intervencije, završila katastrofalno. No, SVR, bez obzira na asocijativni niz s Gruzijom 2008. godine, odbacuje tvrdnje o ruskoj vojnoj invaziji Ukrajine. Međutim, jasno je i da SVR, već samom činjenicom da je obnarodovao barem dio svoje procjene, poručuje Kijevu da ne pokušava ništa protiv odmetnutih regija na istoku. Svi zagovornici ruske invazije na umu imaju i esej 'O povijesnom jedinstvu Rusa i Ukrajinaca' koji je u srpnju ove godine objavio predsjednik Rusije VLADIMIR PUTIN. U njemu je, nakon podužeg povijesnog pregleda odnosa, zaključio da Ukrajina svoju punu suverenost može ostvariti u partnerstvu s Rusijom. Smanjenju napetosti nije pridonijela ni nedavna američka vojna vježba u sklopu koje su njeni strateški bombarderi, sposobni nositi nuklearno oružje, bili na samo dvadesetak kilometara od ruskog zračnog prostora. Ruski ministar obrane SERGEJ Šojgu je optužio SAD da vježba nuklearni napad na Rusiju, Sjedinjene Države odgovaraju da je vježba unaprijed bila javno najavljena u skladu sa svim protokolima.

Pitanje je što bi Rusiji invazija Ukrajine donijela. Sigurno veoma teške sankcije, posebno ekonomske naravi. Pitanje je i zašto bi Rusija pokrenula invaziju. Krim je anektirala prije sedam godina, spojila ga s Rusijom mostom preko Kerčkog tjesnaca, a odmetnute oblasti na istoku kontrolira bez problema, dakle Ukrajina nema takoreći nikakve šanse da ih vrati vojnom operacijom. Posljedica već same naznake mogućnosti invazije su pokušaji Ukrajine da nabavi oružje. Prošloga mjeseca od Velike Britanije pokušali su, a možda i uspiju, nabaviti defenzivno oružje, protuoklopne i protuzrakoplovne rakete. Proteklih dana o sličnoj nabavci ukrajinske vlasti razgovarale su i u SAD-u. Naznaka popuštanja napetosti mogao bi biti ovotjedni telefonski razgovor načelnika glavnih stožera, ruskog generala VALERIJA GERASIMOVA i njegovog američkog kolege MARKA MILLEYA. Njihovi razgovori nisu neuobičajeni, u rujnu su se sastali u Finskoj, a dobro je da razgovaraju.

Sve to se zbiva u trenutku nejasnih odnosa pojedinih zapadnih zemalja prema Rusiji. Njemačka iščekuje novu vladu, a nije jasno kakvu će ona imati poziciju prema Moskvi. Socijaldemokrati su za mekši pristup, Zeleni, koji se oštro protive i plinovodu Sjeverni tok 2, su za tvrdi pristup. Francuski ministar vanjskih poslova JEAN-YVES LE DRIAN je upozorio da bi ruska invazija imala 'smrtne posljedice'. A američki predsjednik JOE BIDEN i ruski mu kolega Putin pripremaju se za videokonferenciju (danas se to zove virtualni sastanak na vrhu) pri čemu njen datum još nije određen. U tehnološki primitivnijom vremenima to se rješavalo aktiviranjem crvenog telefona. Na nama je, pak, da čekamo siječanj i vidimo tko je bio u pravu.

■ Tihomir Ponoš

PERSONA NON CROATA

Foto: Facebook

Slovenska umjetnica JASMINA CIBIC ovogodišnja je dobitnica prestižne Jarmanove nagrade. Priznanje nazvano po slavnom engleskom režiseru DEREKU JARMANU dodjeljuje agencija Film London i to najinovativnijim umjetnicima koji rade s pokretnim slikama. Cibic je nagradu zaslužila između ostalog i filmom 'The Gift' (Poklon), koji problematizira vezu kulture, nacionalizma i 'poklonjenih' objekata poput Palače kulture i znanosti, koju je Varšavi 'poklonio' Staljin, ili centrale Komunističke partije Francuske koju je projektirao slavni brazilski arhitekt Oscar Niemeyer.

■ **J. B.**

Bitka za Čile

Na izborima za predsjednika države održanim prošle nedjelje u Čileu u drugi krug ušli su desničarski populist JOSÉ ANTONIO KAST i GABRIEL BORIC, jedan od vođa studentskih prosvjeda za besplatno obrazovanje iz 2011. godine. Kast je dobio 27,9, Boric 25,8 posto glasova, a drugi krug održat će se 19. prosinca. Čileanci su na izborima glasali i za novi sastav donjeg doma parlamenta – Kongresa. Najviše glasova dobila je stranka desnog centra Chile Podemos Más sadašnjeg predsjednika SEBASTIANA PIÑERE (25,43 posto), za kojom slijede Boricev Apruebo Dignidad (20,94 posto) i Novi društveni pakt lijevog centra (17,16 posto). Slični su rezultati ostvareni i na izborima za polovicu članova gornjeg parlamentarnog doma. Antonio Kast besprijekorno ispunjava sve kvalifikacije idealnog vođe ekstremne desnice latinoameričkog tipa. Sin je nacističkog oficira MICHAELA i brat ministra i šefa centralne banke u vrijeme vojne hunte AUGUSTA PINOCHETA. I sam José Antonio pristaša je Pinochetove diktature, pobožni katolik, otac devetero djece, protivnik imigracije i ženskih prava koji zemlju želi voditi utabanim neoliberalnim stazama. Gabriel Boric kandidat je progresivne koalicije devet stranaka, među kojima su komunisti, socijaldemokrati i zeleni, a njegov izborni program bazira se na jačanju socijalne države, socijalizaciji mirovinskog sustava, progresivnom oporezivanju, zelenim i feminističkim politikama.

Iako 35-godišnji Boric uživa podršku mlađe, obrazovane populacije, u ostalim demografskim skupinama evidentno su bolje prošle Kastove parole o odsudnoj bitci 'između slobode i komunizma'. Ishod drugog kruga ovisit će o tome za koga će glasati oni koji su podržali ostale kandidate, dvojicu s desnice i jednu socijaldemokratkinju, no prije svega o izlaznosti, koja je u prvom krugu iznosila samo 47 posto. No Kastova pobjeda u prvom krugu pokazuje da je u Čileu, a samim time i na cijelom kontinentu, splasnuo progresivni elan koji je započeo 2019. protestima protiv ekonomske nejednakosti u kojima su sudjelovali milijuni ljudi. Protesti su iznjedrili i referendum o izradi novog, postpinochetovskog ustava i formiranje široke skupštine za pisanje novog temeljnog dokumenta u koju su ušli i predstavnici ljevice. S obzirom na izrazitu ideološku polariziranost kandidata, ulozi su golemi jer se radi o jednoj od najjačih latinoameričkih ekonomija, s najvećim kreditnim rejtingom i projekcijama ovogodišnjeg rasta BDP-a od čak 12 posto, usto i najvećem svjetskom proizvođaču bakra i jednom od najvećih proizvođača litija.

■ Tena Erceg

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Ni Europa nema čistu savjest u vezi postupanja prema izbjeglicama

PIŠE Milan Gavrović

Straža na blagajni

Vlast zna da je Hrvatska samo dio europske distopije, pa se i ponaša onako kako vjeruje da Europa od nje očekuje. Marljivo igra ulogu predziđa kršćanstva, s tim da je 'antemurale' u suvremenoj varijanti mnogo manje 'christianitatis', a mnogo više pitanje džepa

Europa se vidljivim i nevidljivim zidom ogradila od svoje siromašne okoline – izbjeglice (Foto: Davor Puklavec/PIXSELL)

I Europa nema čistu savjest i svijetli obraz. Zato presuda Europskog suda za ljudska prava Hrvatskoj u slučaju nesretne šestogodišnje MADINE HUSSINY, koju je hrvatski policajac uputio u smrt pod kotačima vlaka, zvuči šuplje, cinično, pa i farizejski. Što je, naime, danas ta visokomoralna Europa koja samu sebe smatra središtem civiliziranog svijeta i s tog pijedestala sudi i presuđuje? Grubo rečeno, skup bogatih zemalja koje su se vidljivim i nevidljivim zidom ogradile od svoje siromašne okoline, pa joj istovremeno kroje kapu, pljačkaju je i podučavaju demokraciji, služeći se pritom obilato i vojnom batinom. Nešto što bi još nedavno zvučali kao literarna distopija, slična 'Vrlom novom svijetu' ALDOUSA HUXLEYJA iz godine 1932.

Naravno, nije Europa, točnije oblici organizacije koji su prethodili Europskoj uniji, bila to od svog početka, niti je danas samo taj koncentrat okrutne sebičnosti. Počelo je poslije Drugog svjetskog rata, racionalnom željom da se kontrolira poslovanje ugljenom i čelikom, kao glavnim vojnim resursima i tako spriječi ponavljanje tragične povijesti. Istovremeno su se isticali idealistički ciljevi stvaranja europskog identiteta i povezivanja ljudi raznih nacija. U tome se u znatnoj mjeri uspjelo. Stoljećima se glavna njemačka patriotska pjesma zvala 'Straža na Rajni' (*Die Wacht am Rhein*), dakle na granici s Francuskom. Danas vječni neprijatelji, Francuzi i Nijemci, brišu europske granice i zajedno drže dirigentsku palicu cijelom orkestru Unije. U zlatnim godinama koje su slijedile jačalo je ekonomsko povezivanje, pa su interesi banaka i korporacija počeli prevladavati nad interesima običnih europskih građana. Tada se, ne bez razloga, počelo govoriti da pravi lideri Unije nisu političari, već bankari i krupni menadžeri. Ali kriza je i to promijenila. Nacionalni egoizam je nadvladao i ideale i ekonomiju, što istovremeno i jača i razbija Uniju. Zato se ograde i žice postavljaju na njenim vanjskim, ali i mnogim unutrašnjim granicama. Krenete li u Sloveniju, žica. Krenete li u Mađarsku, zid. A svi smo dio iste Unije.

Neki teoretičari tvrde da je kapitalizam liberalan u vremenima prosperiteta, ali da u krizi postaje fašistoidan ili fašistički. Tu teoriju potvrđuje europska, ali ne i američka povijest. U Europi je, naime, velika kriza iz prve polovice prošlog stoljeća izrodila HITLERA, MUSSOLINIJA, FRANCA, kao i cijeli niz manjih diktatora, ali u Americi je dovela na vlast F. D. ROOSEVELTA, koji joj se suprotstavio liberalnim i socijalnim, a moglo bi se čak reći i socijalističkim mjerama. Nažalost, slučaj DONALDA TRUMPA, čija je pojava samo vrhunac procesa (zasad?), pokazao je da je i u Americi razvoj krenuo drugim smjerom. To se vidi po stanju demokracije i nakon Trumpa, na što on više nema presudan utjecaj. Kako ona funkcionira, odavno je definirao najutjecajniji guru kapitalizma, ADAM SMITH, koji je za ondašnji britanski parlament (18. stoljeće) rekao da je trgovački. Trgovci su, naime, bili najutjecajniji sloj društva, koji je krojio sve, pa i parlament. Po istoj logici, današnji američki Kongres smatra se donatorskim, što se odnosi na financijere i demokrata i republikanaca. Nisu republikanci ostali odani Trumpu, već svojim donatorima, odnosno financijerima, koji djeluju iz sjene. Ostaje da se nagađa koliko su oni slični ALFREDU KRUPPU i ostalim njemačkim industrijalcima (IG Farben, FLICK), kojima su Amerikanci sudili na čak tri poratna procesa u Nürnbergu.

Nažalost, u krizi se interesi često vide u zatvaranju i dijeljenju od drugih i drukčijih, ali i kao šansa da se na druge prebaci što je moguće veći teret. Dakle, kao podizanje zidova i postavljanje žilet-žice. Pritom se migranti dijele na ekonomske i one koji bježe od rata, da bi se onda tvrdilo kako samo ovi drugi imaju pravo na bijeg (kakvo, vidjelo se po sudbini male Afganistanke Madine), dok su ekonomski migranti lovci u mutnom. To je postala općeprihvaćena teza, kao neki suvremeni migrantski aksiom. Međutim, u distopiji u koju se pretvorila Europska unija (o Americi da i ne govorimo) upravo su ekonomski migranti žrtve sustava u kojem bogati pljačkaju i eksploatiraju siromašne. Ratovi su samo krajnje sredstvo kojim se to ostvaruje. Princip je isti, sve su ostalo nijanse, kako bi rekao Đorđe Balašević.

Sve to, naravno, govori o farizejstvu Europske unije, ali ne opravdava nasilje nad migrantima na hrvatskim granicama prema Bosni i Hercegovini i, u presuđenom slučaju male Madine, Srbiji. Ima pravo sadašnji član stranke Možemo! i bivši aktivist Centra za mirovne studije, GORDAN BOSANAC, kad kaže da presuda govori o zastrašujućem ponašanju hrvatske policije, državnog odvjetništva, ali, nažalost, i sudova prema obitelji Madine Hussiny, njihovoj odvjetnici i drugim osobama koje su im pomagale. 'Hrvatska dugo nije dobila ovako neugodnu presudu', kaže gospodin Bosanac, 'koja ocrtava ono što se godinama govori – da postoji sustavna represivna politika prema izbjeglicama i migrantima. Ona govori i o tome kako osobe na odgovornim pozicijama unutar MUP-a, policije, DORH-a, a i sudova nisu dorasle izazovima koje nose migracije u 21. stoljeću. Konačno, presuda upućuje i na zaključak da su odgovorne osobe koje rade za institucije RH, skrivajući se pod plaštem tih institucija, provodile ozbiljne nezakonite radnje.'

Imaju pravo i brojni komentatori koji se također zgražaju nad postupcima koji su navukli Hrvatskoj na glavu tu neugodnu presudu. Na primjer: 'Činjenica da je Europski sud za ljudska prava utvrdio da nismo proveli smislenu istragu, da je institucionalno, državnim aparatom onemogućeno obitelji i odvjetnici da sudjeluju u istrazi o smrti djevojčice, da je Hrvatska smjestila djecu (Madininu braću i sestre) dva i pol mjeseca u ustanovu zatvorskog tipa, što je nečovječno postupanje i mučenje, ograničila kretanje i koristila *pushback* i onemogućavala obitelji da pristupi Sudu za ljudska prava, govori da je to naša državna politika i da će si svi čuvati leđa' (BORIS VLAŠIĆ). A jedan drugi komentator (ROBERT BAJRUŠI) također s pravom upozorava da 'istraživanja pokazuju kako gotovo dvije trećine Hrvata ne želi migrante u svojoj državi. Prema HREjtingu iz 2019., gotovo 65 posto ispitanih smatra da granice ne bi trebalo otvoriti za priljev (ilegalnih) migranata, 26,6 posto da bi to trebalo učiniti, a 8,6 posto ih je neodlučnih'. Zašto tolika odbojnost u zemlji koja ubrzano gubi vlastitu populaciju? Anketirani na to nedvosmisleno odgovaraju: 'Jer bi to povećalo nesigurnost i kriminal' i 'jer bi migranti donijeli drukčiju vjeru u našu kulturu i promijenili naš način života'. Sudeći po tome, usprkos svoj korupciji i ekonomskom zaostajanju, hrvatska desnica ne treba strahovati za svoj položaj i privilegije.

Vlast, međutim, zna da je Hrvatska samo dio europske distopije, pa se i ponaša onako kako vjeruje da Europa od nje očekuje. Marljivo igra svoju vjekovnu ulogu predziđa kršćanstva, s tim da je taj *antemurale* u suvremenoj varijanti mnogo manje *christianitatis*, a mnogo više stvar ekonomije i pitanje džepa. A presudom Europskog suda samo im se dogodilo ono isto što su sami nedavno priredili trojici mladih policajaca, označenih jedinim krivcima za snimljeno i tako dokazano nasilje na granici. To je vjekovna sudbina malih, koji svoju važnost žele dokazati time da su papskiji od pape. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Hrvatska je u slučaju Hussiny prekršila niz odredbi Europske konvencije o ljudskim pravima

PIŠE Ivana Perić

Pola pravde za Madinu

Nakon odluke ESLJP-a odvjetnica obitelji Hussiny i nevladine organizacije pozvale su vlasti na sankcioniranje direktnih počinitelja i nadređenih čije su naredbe moguće izvršavali, jer zastara za kazneni progon još nije nastupila. 'Napokon treba provesti učinkovitu istragu', kaže Antonia Pindulić

EUROPSKI sud za ljudska prava (ESLJP) prošlog je tjedna osudio Hrvatsku zbog smrti afganistanske djevojčice MADINE HUSSINY, koja je poginula 21. studenog 2017. godine, svega nekoliko metara od hrvatske granice. Hrvatska policija protjerala je obitelj Hussiny usred noći natrag prema Srbiji, uskrativši im pravo na zahtjev za azilom.

— Sud je presudio da je Hrvatska u slučaju Hussiny prekršila niz odredbi Europske konvencije o ljudskim pravima, uključujući one o pravu na život i zabrani nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, zabrani kolektivnog protjerivanja, pravu na sigurnost i slobodu i pravu na pojedinačni zahtjev – govori za Novosti ANTONIA PINDULIĆ, pravnica iz Centra za mirovne studije (CMS).

Obitelj Hussiny u postupku je zastupala odvjetnica SANJA BEZBRADICA JELAVIĆ u suradnji s CMS-om. Pindulić podsjeća na dugogodišnji proces koji je doveo do ove presude i brojne opstrukcije i pritiske kojima je bila izložena sama odvjetnica, ali i aktivisti i aktivistkinje nevladinih udruga.

— Te je pritiske u samoj presudi vrlo jasno detektirao i sud. Odvjetnicu se onemogućavalo u kontaktu s obitelji, optuživalo za krivotvorenje punomoći, što je sve za cilj imalo da se stranke obeshrabri da podnesu zahtjev Europskom sudu za ljudska prava. Kada je obitelj bila u detenciji u Tovarniku, odvjetnica je poslala zahtjev da ih vidi, što joj nije bilo dozvoljeno, a obitelj pritom uopće nije bila obaviještena da je došlo do tog zahtjeva. I CMS-u se onemogućavalo da kontaktira obitelj i pruži pristup pravnoj pomoći – objašnjava Pindulić.

Dodaje da su aktivisti zastrašivani na način da im je policija čak došla na kućna vrata da im uruči pozive za obavještajne razgovore zakazane u isto vrijeme kada su trebali biti na konferenciji za javnost i govoriti o Madininom slučaju.

Hrvatska obitelji Hussiny sada mora isplatiti 40.000 eura odštete i 16.700 eura sudskih troškova. Kada je riječ o kažnjavanju direktno odgovornih, kao i onih po čijim su naredbama postupali, pravda za Madinu Hussiny još uvijek ostaje na čekanju.

Obitelj Hussiny prvotno je tražila pravdu u Hrvatskoj, ali je od hrvatskih institucija nije dobila jer je njihova kaznena prijava odbačena. Kako još uvijek nije nastupila zastara za kazneni progon, odvjetnica Bezbradica Jelavić i nevladine organizacije pozvale su hrvatske vlasti na sankcioniranje direktnih počinitelja, kao i nadređenih čije su naredbe moguće izvršavali.

— Sada napokon treba provesti učinkovitu istragu, što i očekujemo. Međutim, ne bi bilo u redu da se sve prelomi preko leđa najnižih u hijerarhiji, jer su ilegalna protjerivanja sustavna praksa kojoj svjedočimo posljednjih pet godina pa je jasno da ovdje govorimo i o odgovornosti vrha MUP-a. O tome su svjedočili i policajci zviždači – kaže Pindulić.

CMS je zajedno s udrugom Are You Syrious? (AYS) zatražio ostavku ministra unutarnjih poslova DAVORA BOŽINOVIĆA, glavnog ravnatelja policije NIKOLE MILINE i državne tajnice TEREZIJE GRAS zbog uključenosti u pritiske na branitelje ljudskih prava i blokiranje međunarodnih neovisnih istraga. Ministar Božinović na ove se zahtjeve osvrnuo poručivši medijima kako 'nema namjeru podnijeti ostavku' i kako se 'Hrvatska u ovoj situaciji nije našla svojim izborom'.

— On je ministar koji je odavno trebao biti bivši zbog sustavnog kršenja ljudskih prava na našim granicama i u unutrašnjosti našeg teritorija. Jedino odgovorno što preostaje premijeru ANDREJU PLENKOVIĆU jest da ga smijeni. Ako već Božinović govori o izboru Republike Hrvatske, onda je njezin izbor bio i da ratificira Europsku konvenciju o ljudskim pravima. Jedini odgovoran i ispravan izbor sada je postupati u skladu s preuzetim međunarodnim obavezama i štititi ljudska prava svih na svojem teritoriju – ističe Pindulić.

Budući da su Madina Hussiny i njezina obitelj od Europskog suda za ljudska prava priznate kao žrtve nezakonitog protjerivanja, s Pindulić razmatramo može li ova odluka biti jedna od poluga prema ukidanju ili makar smanjenju praksi ilegalnih protjerivanja.

— Odluke Europskog suda za ljudska prava obvezujuće su za sve zemlje koje su ratificirale Konvenciju, među kojima su i sve zemlje EU-a, pa imamo razloga vjerovati da se ovime otvara prostor za promjene. Ovo je i prva ovakva presuda u Hrvatskoj i nadamo se da će zaista biti prekretnica – govori Pindulić.

O presudi se oglasio i Ustavni sud, iz kojeg su naveli kako uvažavaju i prihvaćaju stajališta ESLJP-a i ugrađuju ih u svoje odluke i rješenja, pa će tako biti i u ovom slučaju.

Ovih je dana stigla i vijest kako još uvijek traju izvidi o okolnostima pod kojima su trojica pripadnika interventne policije PU istarske tonfa-palicama tukla i protjerivala migrante u Šturliću, na području općine Cetingrad, o čemu su Novosti detaljno izvještavale. U vezi tog slučaja na Disciplinskom sudu u Osijeku u tijeku je disciplinski postupak, a izvori bliski istrazi za Jutarnji list su kazali da slučaj 'klizi prema blagoj disciplinskoj kazni za trojicu policajaca zbog nanošenja štete ugledu policije'.

— Bilo kakav disciplinski postupak nije i neće biti adekvatan jer se radi o kaznenim djelima koja mora ispitati Državno odvjetništvo. Također, iako je bitno kazniti direktne počinitelje, i u ovom slučaju podsjećamo i upozoravamo da je važno ispitati i odgovornost onih koji su moguće ova kaznena djela naređivali ili zataškavali – naglašava Pindulić.

Dok iscrpljujućim i malim koracima dolazi do pomaka u prepoznavanju i kažnjavanju odgovornih za progone izbjeglica i migranata, puno ozbiljnije kazne i prijetnje kažnjavanjem diljem Europe sustižu aktiviste koji izbjeglicama i migrantima pomažu. U Grčkoj je ovih dana počelo suđenje grupi od 24 aktivista optuženih da su prije tri godine pomogli migrantima da čamcem dođu do Europe. Između ostalog, tereti ih se za trgovinu ljudima i špijunažu, a ako budu proglašeni krivima, prijeti im 25 godina zatvora. Grčke vlasti na taj način zloupotrebljavaju pravosudni sistem za kažnjavanje ljudi koji su se odvažili na solidarnost, ali i koriste priliku da pošalju poruku svima koji se planiraju u to upustiti.

Dok se aktivisti muče da na sudu dokažu kako spašavanje ljudi na otvorenom moru nije zločin, to što je ove godine najmanje 1200 izbjeglica i migranata 'nestalo' samo na području središnjeg Mediterana u javnosti se većinom tretira kao obična vijest. Slično je i na kopnu, od smrzavanja tisuća ljudi na ničijoj zemlji između Poljske i Bjelorusije, do zagrebačkog KBC-a Sestre milosrdnice gdje je prošlog tjedna doveden migrant s teškim ozljedama glave, navodno pretučen kada je htio prijeći granicu u blizini Samobora, a pitanje tko će za sve to odgovarati dočekuje se maltene s podsmijehom. ■

Ako već Božinović govori o izboru RH, onda je njezin izbor bio i da ratificira Europsku konvenciju o ljudskim pravima. Jedini odgovoran i ispravan izbor sada je postupati u skladu s preuzetim međunarodnim obavezama – ističe Pindulić

Antonia Pindulić na konferenciji za medije u povodu presude Europskog suda za ljudska prava (Foto: Robert Anić/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Režiser i profesor na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu o uspehu svog filma 'Strahinja Banović'

RAZGOVARAO: **Nenad Jovanović**
FOTO **Samir Cerić Kovačević**

STEFAN ARSENIJEVIĆ

Važno je da izbeglice sagledamo kao ravnopravne ljude

U izbegličkom kampu video sam dvojicu zanimljivih migranata. Jedan od njih, za razliku od većine, želeo je da ostane u Srbiji i to je pokušao ostvariti na sve načine. Nakon razgovora s njim palo mi je na pamet zašto neko ko želi da postane deo našeg društva i kulture ne bi zapravo bio moderni Banović Strahinja

JEDAN od najzapaženijih filmova na nedavno održanom Zagreb film festivalu bio je 'Strahinja Banović', a s njegovim režiserom i scenaristom STEFANOM ARSENIJEVIĆEM razgovarali smo o migrantskoj krizi i potrebi da filmski obradi tu temu.

Kako ste došli na ideju da spojite priču o izbeglicama, čija se radnja dešava pre nekoliko godina, sa srednjovekovnom narodnom pesmom o ljubavi, junaštvu i praštanju?

Isprva sam imao dva projekta. Jedan se ticao izbeglica jer smo bili preplavljeni tim nesrećnim ljudima koji su u hiljadama dolazili svaki dan pa ste na svakom koraku mogli videti izgubljene umorne ljude, što je emotivno bilo jako uznemiravajuće. Radilo se o nečem što je imalo globalne istorijske dimenzije, to je bila najveća izbeglička kriza nakon Drugog svetskog rata koja se dešavala ispred nas. Zato sam kao reditelj imao ideju da bi nešto trebalo uraditi. Nezavisno od toga, razmišljao sam o Banović Strahinji jer mi se činilo da je uvek zanimljivo raditi nešto s tradicijom u novom svetlu. Ideja mi je bila da napravim savremenu verziju i vidim kako bi ta narodna pesma izgledala s današnjim narodom. Radnja 'Hamleta' KENNETHA BRANAGHA odvija se u 19. veku, a 'Rikarda III' RICHARDA LONCRAINEA 1930-ih. Sa SHAKESPEAREOM to vrlo često rade, pa mi se činilo da imamo takav potencijal s bogatom srpskom epskom poezijom. Iako je JOHANN WOLFGANG VON GOETHE u 19. veku raspravljao o etičkim pitanjima vezanim uz tu pesmu, kad se kaže 'srpski ep' to uvek vuče neke repove koji su nacionalistički i koji mi nisu bliski. Ova pesma ima lirsko-intimni izraz i u njoj glavni junak ne pristaje na srednjovekovni moral i nametnuta društvena pravila, već sledi nešto ljudsko u sebi. Činilo mi se jako važnim da se ideja o empatiji, praštanju i ljubavi otelovi u ovom trenutku kad se i u Srbiji i globalno čini da smo u zaraćenim stranama i rovovima i da je sve, bilo na nivou ideološkog, političkog, sportskog pitanja ili po pitanju vakcine neko zauzimanje strane, a svi znamo do čega je 1990-ih dovela ta vrsta razmišljanja. Zato mi se činio pravi trenutak da umesto da ostrašćeno zastupamo jednu stranu, probamo u sebi da nađemo način da zajedno živimo i razumemo jedni druge, čak i kad se ne slažemo. I onda mi je u jednom trenutku samo kliknulo. U izbegličkom kampu video sam dvojicu jako zanimljivih migranata. Jedan od njih, IBRAHIM ISHAK iz Gane, za razliku od većine želeo je da ostane u Srbiji i to pokušao ostvariti na sve načine – učio je jezik, pokušavao da postane profesionalni fudbaler u jednom klubu, ali nije mogao da igra zvanične utakmice dok ne dobije papire koji su se dugo čekali. Volontirao je za Crveni krst u nadi da će i to da mu pomogne da što pre dobije azil. Pokazao je neverovatni entuzijazam za našu sredinu i nakon razgovora s njim palo mi je na pamet zašto neko ko želi da postane deo našeg društva i kulture ne bi zapravo bio moderni Banović Strahinja. Kasnije smo delove njegove biografije iskoristili za izgradnju glavnog lika.

Za dobivanje dozvole za snimanje u izbegličkom centru trebalo je vremena i tu mo-

ram da priznam dobru volju Komesarijata za izbeglice RS. Nakon toga pridobivali smo ljude koji su u kampu radili s izbeglicama i koji su imali pune ruke posle jer su tada bili veliki izbeglički talasi. Oni su u medijima bili ljudi bez lica i bez identiteta, bezlična masa ljudi koji dolaze s istoka ili juga. Neki su ih smatrali kao pretnju, a drugi sažalevali. Bilo mi je važno da ih sagledamo kao ravnopravne ljude, pogotovo što smo 1990-ih svi mi prošli kroz rat, siromaštvo i izbeglištvo. Mnogi moji dobri prijatelji su izbeglice.

U filmovima se izbeglice prikazuju kao jadni ljudi kojima je na početku filma teško, a onda postaje još tragičnije i gore, ali meni se čini da niko ne želi da bude sveden samo na identitet žrtve ili izbeglice. Tako i problemi dvoje glavnih junaka, Strahinje i njegove žene Ababuo nemaju veze s izbegličkom krizom. To su intimni, ljubavni, životni problemi koji mogu da se dese bilo kome od nas. Ali to što se ljubavna priča dešava u izbegličkom kontekstu daje joj dodatno na dramatici, pa ko pogleda film, videće kako je tim ljudima.

U kojoj meri su narodna pesma, film Vatroslava Mimice iz 1981. i vaše ostvarenje slični, a u kojoj meri se razlikuju?

MIMICA je uradio klasičnu adaptaciju pesme, ali je više puta značajno intervenisao u sam narativ. Vidim da mnogi u raspravama pričaju o nekim stvarima za koje misle da su pročitali u pesmi, ali su ih videli u Mimičinom filmu. Sama pesma je srednjovekovna, ali veoma avangardna i potpuno neobična za taj trenutak tzv. mračnog srednjeg veka gde teško da možemo da očekujemo nešto kao praštanje ženske preljube. Mi smo ostali verni pesmi i sve što smo menjali, menjali smo s idejom da ostanemo verni njenoj osnovi. Veći prostor dali smo glavnom ženskom liku, u pesmi bezimenom, i napravili je kompleksnijom. To je još kompleksnije od nas uradio BORISLAV MIHAJLOVIĆ MIHIZ u svom pozorišnom komadu koji ima neki drugi fokus. Pesma je toliko bogata da možete da je interpretirate na najrazličitije načine i da uvek nađete neki svoj ugao. Na veću slobodu u izražavanju ohrabrio nas je podatak o preko 20 manje poznatih verzija pesme. Mi znamo verziju starca Milije koju je zapisao VUK KARADŽIĆ, ali različite verzije postoje na širokom potezu od severne Grčke, Dalmacije pa skoro do Zagreba, i u njima je različita fabula pa i kraj. Mi smo se bavili temama koje nas zanimaju, ali smo ostali verni duhu pesme.

Jug Bogdan kao birokrat

Neki od aktera vašeg filma nose imena iz pesme. Ko bi u vašoj priči bio Jug Bogdan i devet Jugovića, koji su hteli da Strahinjinu ženu 'puste niz vodu' i nisu mu hteli pomoći u traganju za njom?

U pesmi njena rođena braća i otac ne žele da pomognu Strahinji u potrazi jer robuju srednjovekovnoj ideji da je žena, ako jednu noć zanoći van kuće, bludnica koja je osramotila porodicu. Stih 'Pomalo je takijeh junaka kâ što bješe Strahiniću bane' poručuje da neko u tom kontekstu može da kaže 'ljudi, pa to nije OK' i sam ide protiv društvenih konvencija, što je jako uzbudljivo. Kad nas su Jug Bogdan i devet Jugovića prebačeni u birokratski sistem koji se bavi izbeglicama. Ono što sprečava našeg junaka da ode u potragu za ženom nije njena porodica, već činjenica da, ako napusti zemlju i krene za njom, napušta sve ono što je do tada gradio kao mogućnost za azil i ugrožena mu je karijera kao fudbalera. Jugovići oslikavaju društvene konvencije i mi smo ih prebacili u pravno-administrativni okvir koji govori izbeglicama šta da rade.

Sudbina je da Strahinju glume strani glumci. Kod Mimice Franco Nero jer se radilo o koprodukciji i želji da film ima veći međunarodni odjek, a u mom filmu Ibrahim Koma

Kako ste zadovoljni interesom publike za film?

Pratim film po festivalima kojih sam se uželeo jer dugo nisam snimao. Godinu dana odbijao sam da šaljem film na festivale jer bi mi posle pet godina velikog truda i rada na filmu bilo strašno da se sve odigra u virtualnom prostoru i da nemam povratnu reakciju niti znam šta publika misli. Željan sam interakcije s publikom koja različito reaguje, ali meni se čini da je kraj filma kompleksan, različit od onog u pesmi i dođe kao iznenađenje. Naša namera je bila da kraj, kao i život, ima više pomešanih emocija. Tužan je, ali ima i nade. Zato ljudi raspravljaju o tome. Nakon projekcije u dvorani SC-a rekli su mi da nije često da se postavljaju pitanja. Ljudi su bili provocirani filmom i želeli da pričaju, pa i naša ideja je bila da ostavimo dosta prostora da publika može da izmašta odgovore jer ih ne nudimo. Aktivan pristup publike nam je dosta važan, tako da sam zadovoljan. Od premijere u Karlovym Varyma stalno stižu pozivi i ja svuda pratim film da osetim publiku. Tamo smo dobili i priznanje Europa cinemas label koje dodeljuju bioskopdžije u okviru evropske mreže. To omogućava benefite jer se na osnovu te nagrade distributeri lakše odlučuju da uzmu film. Sada ide ciklus festivala, među kojima je i srpske premijera na Festu, a onda se nadam i da će igrati u bioskopima.

Osim nekoliko stranih i domaćih glavnih glumaca, većinu manjih uloga imaju izbeglice koji su i statisti. Kako ste se snašli?

S izbeglicama je kao i sa svim ljudima koji nemaju profesionalno iskustvo, dosta komplikovana situacija koja podrazumeva vrstu rada za koju bi nam trebalo mnogo više vremena. Prva ideja je bila da migranti glume sve uloge, ali sam shvatio da su to suviše kompleksni likovi da bi to uspelo kako sam zamislio. Oni su sve vreme bili tu kao statisti i u manjim ulogama gde glume sami sebe u okolnostima koje su im poznate. To je funkcionisalo jer smo jurili autentičnost i bilo nam je važno da ne skrenemo sa tog puta, a pomogla nam je i činjenica da su bili stalno na snimanju jer su nam ukazivali ako nešto nije autentično. Trudili smo se da ne izneverimo poverenje koje su nam ukazali i da priču ispričamo na pravi najbolji način. Imali smo slučaj sirijske glumice koja je aplicirala za azil u Francuskoj i koja je po dolasku aviona u Beograd zadržana na aerodromu i ispitivana jer nadležnima nije bilo jasno zašto ona traži azil u Francuskoj i onda dolazi u Beograd. Takvih anegdota ima podosta, a jedna od njih je o malom dečaku koji je, kad je policija zaustavila njegovu porodicu prišao policajcu i pokušao mu uzeti pištolj za koji je mislio da je igračka. Te priče govore u kakvoj su situaciji ti ljudi i ljuti me kad čujem da su oni plaćeni da dođu. Niko ne bi potegao taj put u tim uslovima da zaista nije primoran na to.

Prvo emocije, pa politika

Koliko vaš film ulazi u proces animiranja evropske kulturne javnosti za srpsku narodnu tradiciju koji je počeo u 19. veku s prepiskom Vuka Karadžića s Jacobom Grimmom, Herderom i Goetheom? Kako s obzirom na to stoji Mimičin film?

Ponovo smo pesmu o Strahinji Banoviću učinili aktuelnom. Zahvaljujući filmu ljudi koji ne znaju da postoji naša tradicija, saznali su za nju i to mi se čini kao vrlo dobra kulturna misija. Uspeli smo da aktuelizujemo naše kulturno nasleđe i da ga učinimo zanimljivim danas, dajući mu ruho koje ga je približilo ljudima koji tog nisu bili svesni. Ljudi kažu da će pročitati i pesmu. Pa eto, malo li je. Sudbina je da Strahinju glume strani glumci. Kod Mimice glumi FRANCO NERO jer se radilo o koprodukciji i želji da film ima veći međunarodni odjek, a u mom filmu IBRAHIM KOMA. Ne možemo uzeti domaćeg glumca što ima unutrašnje logike jer je to pesma o otpadnicima koji nisu određeni nacionalnim ili verskim identitetom. Strahinja ide protiv društvenih pravila i to sam jer iako pokušava da animira druge da krenu, niko ne kreće s njim. Pomaže mu derviš, pijani Turčin koji iz prijateljstva prema Strahinji potkazuje gde je turska vojka, a Alija kod koga je Strahinjina žena je otpadnik iz turske vojske i vodi svoje ratove. Glavna junakinja koja se zaljubi u Turčina u pesmi nema imena, u Mimičinom filmu je Anđa, a kod nas Ababuo. Film se bavi ljudima koji se ne ograničavaju društvenim, nacionalnim i verskim identitetom, već misle svojom glavom i uspostavljaju veze koje nisu uobičajene.

Koliko je ova tema i poruka o praštanju univerzalna? Prošlo je 30 godina od početka ratova, a svi narodi i narodnosti ušančeni su u svoje istine i bave se uglavnom svojim žrtvama i nisu spremni za praštanje. Bi li ovim prostorima u simboličkom smislu trebalo više Strahinja Banovića jer je on junak koji slavi i čojstvo?

Stvarno mislim da nam toga nedostaje jer u javnom govoru slušamo samo strasti i mržnju. Stvar je jednostavna – mržnja i stvaranje neprijatelja donose novac, lako dižu strasti i čine da ljudi mogu da budu izmanipulisani. Osećaju se ugroženi i kaže im se da stisnu redove i ne preispituju vođe i žive uz parolu 'nismo mi krivi, nego je kriv neko drugi koji nam uvek želi zlo'. To nije specijalitet ovih prostora, to se dešava svuda jer se radi o jednostavnom, ali vrlo efikasnom principu. Čitao sam izjavu patrijarha PORFIRIJA koja me jako obradovala i mogao bih da je citiram kao deo poruke našeg filma, a to je da se moramo okrenuti tome da su nam ljudi braća i da zapalimo sveće za sve koji su poginuli na ovim prostorima. To je dobar signal i nadam se da ljudi koji koriste veru s idejom da treba da se tuku zbog nje, mogu da poslušaju patrijarha i da pokušaju u sebi da nađu junaštvo koje je mnogo teže od mahanja mačem. Treba da razumemo druge, da prihvatimo drugačije i da zajedno izgradimo bolji svet u kome treba da živimo. Zar nismo već prošli i naučili kuda sukobi vode jer niko nije izišao kao pobednik iz ratova 1990-ih. Stvari se ponavljaju i kod nas i na globalnom nivou. Probajmo da budemo pametniji i da učimo bar na svom iskustvu. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

MAKSIMIR I MIROGOJ

Božidar Jakšić

PIŠE Sinan Gudžević

Jakšić je zbog članka 'Jugoslovensko društvo između revolucije i stabilizacije' objavljenog u Praxisu uhapšen u svom kabinetu na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, u pauzi između dva predavanja, 28. novembra 1972. te je u ćeliji istražnog zatvora proveo 101 dan

BOŽIDARA JAKŠIĆA sam upoznao 2. juna 1994. u dvorani beogradskog hotela Metropol. Rukovali smo se prije početka naučnog skupa o interkulturalnosti, kojem je on bio organizator. On je skup i otvorio. U uvodnom izlaganju spomenuo je da su godinu dana ranije preminula dvojica ljudi koji su u njegovu životu imali veliku ulogu: GAJO PETROVIĆ i RUDI SUPEK. Rekao je kako bi, da je poživio, taj skup koji sad on otvara, bio otvorio sociolog i njegov učitelj Rudi Supek. To izrekavši zaplakao se.

Trenutak je za sve prisutne bio jako dirljiv, a meni je bio još i neobičan: čovjek u zrelim godinama, sociolog, istraživač društvenih pojava, da zaplače na spomen imena dvojice ljudi preminulih prije više nego godinu dana. Od dvojice preminulih, upoznao sam Gaja Petrovića, posljednjih mjeseci njegova života. A Božidara Jakšića sam, do tada, znao po čuvenju. Znao sam da je bio u Institutu za filozofiju i društvenu teoriju Beogradskog univerziteta, da je ondje došao iz Sarajeva, gdje je izgubio mjesto na Filozofskom fakultetu zato što je objavio neki tekst u časopisu *Praxis*, pa je zbog toga teksta bio uhapšen, pa optužen, pa i osuđen uslovno na dvije godine zatvora, pa je onda prešao u Beograd. Druge pojedinosti nisam znao, a ni taj tekst tada nisam bio pročitao. U vrijeme dok sam živio u Beogradu naučio sam i da su zaposleni u institutima u pravilu tamo zato što nisu bili partijski podobni da rade u nastavi na fakultetu. Da, znao sam i da je Božidar Jakšić bio u upravnom odboru Korčulanske ljetne škole i odmah su mi njegove uspomene na Korčulu i *Praxis* jurnule u glavu kao razlozi za onaj plač.

Učesnik na tom skupu je bio i ALIJA HODŽIĆ, sociolog, koga sam znao iz Zagreba. On mi je, negdje s večeri toga prvog dana skupa kazao kako je otac Božidara Jakšića bio među prvim žrtvama ustaške NDH u istočnoj Bosni. A mene je sociolog Jakšić na skup pozvao, kako da kažem, više po čuvenju nego po viđenju. Bio sam se preko novina odrekao prevoda 'Govora o dostojanstvu čovekovu' autora po imenu PICO DELLA MIRANDOLA, koji sam radio na poziv urednika JAGOŠA ĐURETIĆA. Ovaj je, bez moga znanja, u knjigu stavio predgovor nekadašnjeg filozofa LJUBOMIRA TADIĆA, što je za mene bilo neprihvatljivo, jer se Tadić, blago rečeno, od borca za odumiranje države već bio prometnuo u nalogodavca borbe za srpsku državu. Božidar Jakšić je za moje odricanje od knjige saznao iz novina, i u jednoj emisiji drugog programa Radio Beograda stao na moju stranu. Tu emisiju je pripremila SLAVICA MILETIĆ, a u njoj je moj postupak branila i DRINKA GOJKOVIĆ. Ja nisam u emisiji učestvovao, nisam ni znao da je priređena. Tada su telefonske linije između Hrvatske i Srbije bile isključene, granice zatvorene, a učesnici skupa iz Hrvatske u Srbiju su doputovali preko Mađarske.

Po povratku iz Beograda krenuo sam da čitam Božidara Jakšića. Sve što sam čitao i čuo govorilo je o rijetko časnom čovjeku u zlom vremenu. Narednih godina će historičar ideja Jakšić prirediti još četiri skupa na temu interkulturalnosti, jezika mira, granica, tolerancije, te objaviti više knjiga o čudima koja su nas snašla: 'Smutna vremena', 'Mitarenje čudovišta' i dirljivo empatičnu knjigu o Romima u Srbiji, za koje se vezao još u djetinjstvu kao izbjeglica i logorski zatočenik.

Božidar Jakšić u gradu Calais. Iza njega je Rodinova skulptura 'Građani Calaisa'. Foto: Srđan Jakšić, 2016.

U godinama koje su došle, više puta sam se sreo sa Božidarom Jakšićem. Jedanput sam s njime i NEBOJŠOM POPOVIM otišao na Mirogoj, na grob Gaju Petroviću. I ondje se zaplakao. I kad bi god spomenuo Rudija Supeka, iz očiju bi mu potekle suze. Meni su Jakšićeve suze svaki put prizvale KALIMAHOV epigram za umrlog prijatelja HERAKLEJTA iz Halikarnasa:

Neko, Heraklejte, kaza o sudbini tvojoj, a žalna
Krenu niz obraz mi kap. Sjetih se koliko put
Mi smo i Sunce uz priču na počinak slali. A sad si,
Halikarnašanče moj, pepeo studen i prah.
Ali su žive ti pjesme, slavujanke tvoje, na koje
Nikada ne spušta dlan svemoćni izješa Had.

Tek nedavno, nema tome ni mjesec dana, usudio sam se da upitam Božidara Jakšića o pojedinostima njegova hapšenja, zatvaranja, suđenja. On mi je odmah poslao obimnu dokumentaciju o tome svemu, koju je načinio JOVICA TRKULJA. Ona ima 87 stranica i objavljena je u časopisu Hereticus, 4/2009. Iz nje, a posebno iz Jakšićeve impresivno akribične knjige od 500 stranica '*Praxis*-mišljenje kao diverzija' (2012.) pojmio sam, skoro pola stoljeća kasnije, sve što nisam znao o Korčulanskoj školi i o časopisu *Praxis*. Usto mi je poslao i svoj tekst pod naslovom 'Sudanija'. Iz tih sam štiva saznao mnoge pojedinosti o sudbini sarajevskog univerzitetskog nastavnika Božidara Jakšića.

ON je, zbog članka 'Jugoslovensko društvo između revolucije i stabilizacije', objavljenog u časopisu *Praxis*,(3–4, 1971) uhapšen u svom kabinetu na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, u pauzi između dva predavanja, 28. novembra 1972, te je u ćeliji istražnog zatvora proveo 101 dan. Na suđenju, održanom od 5. do 8. marta 1973. proglašen je krivim po tri predmeta, te osuđen na dvije godine zatvora, uslovno a na četiri godine roka. Zabranjeno mu je, i to bezuslovno, svako javno djelovanje i objavljivanje u trajanju od četiri godine. Nisu mnogo pomogli ni odlični advokati SRĐA POPOVIĆ i ZDRAVKO RADOVIĆ, jer je odluka o presudi bila donesena izvan suda.

Između mnogih pojedinosti o boravku u ćeliji, nezaboravna je Jakšićeva bilješka o zatvorskom čuvaru SULJI, koji Jakšića izvodi u petnaestominutne šetnje, te mu jednom ispriča i jednu svoju priču. Suljo se svom načelniku, nekom MIKANU GARAČI, obratio s pitanjem kad će on, Suljo, oženjen i otac dvoje djece, dobiti stan. Načelnik mu je odbrusio kako, dok je on načelnik, Suljo stana vidjeti neće. Nakon nekog vremena načelnik Garača je, zbog pronevjere novca, kojom je oštetio i državu i doušnike, dopao zatvora, i to baš tamo gdje je Suljo. Suljo, zadovoljan i sretan što u šetnju izvodi načelnika-lopova, kazuje: 'Znaš šta čovječe, meni srce lupa, hoće da iskoči iz grudi od radosti. Ma, jebo stan, bio sam sretniji nego da sam ga dobio.'

No ima i jedna zgoda koja je, za mene i moju uspomenu na suze Božidara Jakšića na spomen imena Gaja Petrovića i Rudija Supeka, možda ključna. Ova dvojica su se srela u Sarajevu na željezničkoj stanici u rano jutro 5. marta 1973. godine. Iznenađeni što ondje nailaze jedan na drugoga, upitali su jedan drugoga, kojim poslom su u Sarajevu. I jedan i drugi su kazali da su došli na suđenje Boži Jakšiću. To će Božo Jakšić saznati kasnije. A na samom suđenju, budući da je optuženik prema prisutnima u sudnici bio okrenut leđima, nije mogao vidjeti one koji prate proces. Ali je u jednom času iza svojih leđa čuo kako kašljuca Gajo Petrović. O tom trenutku, u spomenutoj knjizi o časopisu *Praxis*, zapisao je: "Shvatio sam da ću biti slobodan i da moram živjeti kao slobodno ljudsko biće, bez obzira na to kako me osudili. Tako sam bolje razumio Gaju Petrovića: 'Moć mišljenja ne treba precjenjivati. Nijedno mišljenje nije tako moćno da bi moglo stvoriti novi svijet samo svojom silom. Ali mišljenje ne treba potcjenjivati. Doista, bolji svijet ne može se stvoriti bez misleće obrade ideje slobode, stvaralaštva i pravde'. Velika većina praksisovaca je živjela i borila se za taj bolji svijet slobode, stvaralaštva i pravde. Posebno ću, ipak, pomenuti samo dvojicu – Gaju Petrovića i Rudija Supeka. Bili su i ostali svetionici slobodne kritičke misli ne samo u teškim vremenima u kojima su živeli, nego i u još težim koja su im sledila. Rudiju Supeku koji me je više decenija darivao svojim prijateljstvom dugujem jako mnogo, pa i namerno odabrani naslov knjige. A Gaji Petroviću sam posebno zahvalan za ideju da ništa ne sme biti izuzeto od kritike, pa ni *Praxis*." ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

Trener rodom iz Mladenovca gotovo godinu dana vodi zagrebački košarkaški klub

RAZGOVARAO Goran Borković

VLADIMIR JOVANOVIĆ

U Ciboni gledamo samo napred

U Zagrebu sam gotovo godinu dana i nijednu neprijatnost nisam doživeo. Došao sam da dam sve od sebe, da napravim rezultat i ostavim iza sebe nešto, a to znači i dobar tim i dobar stručni stožer. Daću sve od sebe da Cibona bude dobra i iduće sezone

Intervju s VLADIMIROM VLADOM JOVANOVIĆEM dogovarali smo gotovo mjesec dana. Najprije zgusnut raspored, pa niz od nekoliko lošijih utakmica, a onda i blaga prehlada pomicali su ga iz tjedna u tjedan. Na kraju se ipak sve poklopilo, dobili smo termin i našli se u vremešnoj, ali još impozantnoj i jedinoj isključivo košarkaškoj dvorani u Hrvatskoj – u Košarkaškom centru Dražen Petrović. Nakon treninga mlađi igrači, a takvi su u Ciboni gotovo svi, odrađivali su individualne treninge. S Jovanovićem je ugodno razgovarati. Mladi i elokventni trener, rodom iz Mladenovca, već je gotovo godinu dana na klupi Cibone. U Zagrebu mu živi i porodica. Kako kaže, u glavnom gradu Hrvatske osjeća se odlično. Intervju je vođen nakon utakmica s Bocem iz Čačka i Šibenikom, a prije regionalnog meča s FMP-om, beogradskim timom koji je Jovanović vodio prije Cibone.

Nakon sjajnog početka sezone Cibona je rezultatski pala, ali brzo ste se vratili na stare staze pobjeda?

Sigurno je uvek bolje i lepše kad se pobeđuje. Pre početka sezone, kad smo praktički bili na nuli, ja sam rekao da ova ekipa ima kvalitet, ali da je mlada i da će biti uspona i padova. Ostvarili smo tri pobede u ABA ligi koje verovatno niko nije očekivao. Posle toga, kako to biva na ovim prostorima, odmah se podigla lestvica očekivanja, skočile su ambicije i svi smo postali malo nerealni. Ne mislim da su zadnji porazi bili preveliki kiksevi i nismo mogli bolje da odigramo. Jesmo i u nekim utakmicama koje smo pobedili. Ali sad smo opet na pobedničkom koloseku i guramo po zacrtanim planovima. Svesni smo svog kvaliteta i znamo šta i koliko možemo. Ne osvrćemo se na pobede i poraze, nego gledamo samo napred.

Ove sezone rezultati su znatno bolji nego kad ste u veljači došli u Cibonu.

Neki u Zagrebu nisu vas dočekali širokih ruku?

Bio sam svestan gde dolazim i kakva je situacija. Nisam imao osećaj da nisam dobro prihvaćen, posebno ne u klubu gde sam zaista dočekan maksimalno pozitivno.

Dio medija bio je vrlo kritičan?

Iskreno, ne trudim se puno da pratim medije. Nemam vremena, a i smatram da takva pisanja mogu samo da utiču negativno i na mene i na ekipu, a stava sam da mi moramo da gledamo sebe i verujemo u sebe. Pozitivne i negativne kritike ostavljamo ljudima koji time treba da se bave.

Forsiranje talentovanih

Kao jedan od osnovnih razloga zbog kojih su vas zvali da dođete u Cibonu istaknut je razvoj mladih igrača. Po ovogodišnjoj ekipi to se i vidi. U timu definitivno prevladava mladost.

Kad sam dolazio, rekao sam da je to glavni cilj. U ekipi je već bilo puno mladih igrača iz omladinskog pogona. Uz njih smo doveli još nekoliko. Zadovoljan sam što je klub podržao ideju forsiranja talentovanih, mada je to rizično šta se tiče rezultata. Imali smo hrabrosti da uđemo u taj rizik, što se vidi i po broju reprezentativaca. Po zadnjem, širem spisku imamo njih šestoricu. Svi su oni mladi, što mi je kao treneru zadovoljstvo.

I, kako vam ide u razvoju? Evo baš vidimo Prkačina, jednu od najvećih nada hrvatske košarke, kako šutira slobodna bacanja.

Radi se o procesu. Na kraju sezone moramo da budemo zadovoljni ako svako individualno napreduje i bude bolji nego što je bio. U toku sezone svako od njih ima uspone i padove. Važno je da su svesni koliko rada mora da ulože. Ja kao trener sam spreman i na bolje i

Foto: Slavko Midžor/ PIXSELL

na lošije utakmice, a iskreno da vam kažem, slabo me interesuje šta misle drugi.

Otkud vi uopće na klupi Cibone?
Dugo sam bio u sistemu FMP-a, napravio sam neke rezultate s timom koji ima najmanji budžet, uvek smo bili negde gore i skinuli velike skalpove. To može da se računa kao rezultat, a mogu se računati i samo titule. Ovisi iz kog ugla ko gleda. Posle razlaza s FMP-om, javili su se timovi koji su bili zainteresovani. Na kraju sam se odlučio za Cibonu i zbog talentovanih igrača i zbog brenda s bogatom tradicijom. Smatram da nisam pogrešio.

Znači, nije vas poslao predsjednik Crvene zvezde Nebojša Čović da se razvijate u Ciboni, kako se moglo pročitati u jednim sportskim novinama?
Ako ja posle Cibone završim u Zvezdi, onda će oni biti u pravu (smeh). Radi se o neverovatnoj količini gluposti koju neko uopšte može da pomisli pa to onda plasira u medije i misli da je pametan. Čuo sam i veće gluposti od ove, ali da ponovim, nemam vremena da se bavim njima. Ne interesuju me uopšte.

Hrvatski košarkaški savez pred početak ove sezone donio je odluku prema kojoj klubovi ne mogu angažirati strane trenere koji u karijeri nisu osvojili neki nacionalni trofej – prvenstvo ili kup. Možda je upravo vaš angažman u Zagrebu bio povod takvoj odluci. Može li se na taj način zaštititi nacionalna košarka?
Svaki savez štiti svoje trenere. Neke zemlje imaju slične odredbe, neke ne. Možda može da pomogne, ali ipak ostavlja pitanje zašto neki fenomenalni trener s puno NBA i evroligaškog iskustva ili je napravio mnogo mladih igrača ne bi mogao ovde da radi, a neki koji je osvojio prvenstvo Nigerije može. Nemam lično ništa protiv. I ja smatram da mora da se štite domaći igrači i treneri. Možda bi bilo bolje da se plaćaju posebne takse za strance od čega bi svi, pa i država, imali koristi. Ja sam očito iskoristio poslednji voz i dobio licencu s kojom mogu da radim ovde.

Vi ste prvi Srbin nakon Dragana Šakote koji je trenirao Cibonu još u vrijeme neposredno pred raspad Jugoslavije?
Da, igrali su srpski igrači, ali nije bilo trenera.

Pitanje koje se stalno ponavlja je zašto iz Srbije dolazi puno veći broj uspješnih trenera nego iz Hrvatske. Ništa drugačije nije ni s igračima.

Neki prosečni mađarski, češki i poljski klubovi su na budžetu od dva-tri miliona evra. Jedini način da hrvatski klubovi i sa manjim budžetima mogu da budu konkurentni je da forsiraju mlade igrače

Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL

Za odgovor bi nam trebalo puno više od ovog intervjua. U Hrvatskoj ima puno dobrih igrača i trenera. Da ne petljam puno, teško mi je odgovoriti. Pustit ću one pametnije iz medija, koje smo spominjali i koji sve znaju, da oni rešavaju probleme.

Teško je bilo ne primijetiti da je na seminaru Željka Obradovića u Opatiji, održanom uoči ove sezone, bilo tek nekoliko premijerligaških trenera, a Obradović nije bilo tko nego najbolji europski trener svih vremena. Valjda se nešto od njega može naučiti...
Košarka odavno nije profitabilan sport. Mnogo je teško doći u situaciju da možeš da živiš pristojno od trenerskog posla. Mnogi mladi treneri nisu spremni na puno odricanja i volontiranja ili rada za mizeran novac. Pritom se radi o poslu u kojem je potrebna svakodnevna edukacija, puno posvećenosti i rada, kao i ulaganja u sebe bez ikakve garancije da će se to vratiti. Pritom je malo klubova koji su spremni mladome treneru dati šansu i da ga podrže kad krene nešto loše. Tako je i u Hrvatskoj i u okruženju. Puno trenera, da kažem žargonski, gubi glavu posle par poraza. Nema se strpljenja. Vade se treneri uz naftalina i sve se vrti ukrug. To je takav posao. Šta se tiče seminara, i mene je začudilo da je bilo tako malo trenera. Ne samo zbog seminara, nego zbog Željka Obradovića. Video sam više slovenskih kolega koji su seli u automobil i došli čuti šta ima da kaže. Svakako je to njihov hendikep. Sve se to može danas naći na internetu, ali drugačije je kad se ostvari direktna komunikacija. Ja ne propuštam takve prilike, ako fizički mogu stići.

Kao posljedica lošijeg uspjeha hrvatskih klubova sve je više poziva da napuste regionalnu ligu. Kakav je vaš stav?
Nama je nacionalno prvenstvo jako važno i ne dajemo prioritet bilo kom takmičenju u odnosu na njega. ABA liga ima svoj značaj i kvalitet, posebno za timove koji nemaju evropska takmičenja. Dio problema svakako je u financiranju. Neki klubovi imaju širu podršku gradova i država koji drugi nemaju. Praktički dođe do situacije borbe Davida i Golijata. Nije to problem samo ABA lige. Zadar, Split i mi ne bismo bili konkurentni u nijednom relevantnom evropskom takmičenju, da ne govorimo o Evroligi. Neki prosečni mađarski, češki i poljski klubovi su na budžetu od dva-tri miliona evra. Evroliga je posebna priča. Mi o njihovim ciframa možemo samo da sanjamo. Jedini način da hrvatski klubovi i sa manjim budžetima mogu da budu konkurentni i da se ne brukaju, da tako kažem, ovaj je put kojim smo mi krenuli: da forsiraju mlade igrače. Ceo sistem mlađih kategorija treba da bude puno bolji i da se kroz seniorske timove razvijaju mladi koji će se prodati posle njihovog forsiranja dve-tri godine u prvom timu. Ne vidim drugi mogući način, osim ako se nešto ne promeni u financiranju pa klubovi dosegnu budžet od par miliona evra. Ali i u tom slučaju će biti nekima lakše utoliko što će moći da dovedu četiri kvalitetna stranca koji će da prave rezultat. Mada ni u tome ne vidim interes košarke u okruženju. Ako nema stalne proizvodnje domaćih igrača, nema sreće. Evo, Cedevita Olimpija ima pet Amerikanaca, pa u jednom trenutku svi na terenu budu stranci. Kad oni odu, šta je rešenje? Opet nova petorica. A sve to samo da možeš da igraš Evrokup ili Ligu šampiona. Mislim da se isto može uraditi i drugačije. Ne znam hoćemo li mi moći da zadržimo ovaj tim nekoliko sezona. Znam da nam treba doselekcija da se dodatno osnažimo. Ali to je jedini mogući put.

Posvetiću se poljoprivredi

Imate ugovor na dvije godine?
Jeste, za ovu i sledeću sezonu. Ali ugovor je jedno, a šta će da bude... Kako se kaže, svaki ugovor je raskidiv. Takva je sudbina trenera. Kofer je uvek spakovan.

Da mislite ozbiljno vidi se i po tome što ste obitelj doveli u Zagreb?
Takav sam, a i nemam izbora nego da budem ozbiljan. Nisam ovde došao nikoga da varam i da ostanem dva meseca pa da bežim. Došao sam da dam sve od sebe, da napravim rezultat i ostavim iza sebe nešto, a to znači i dobar tim i dobar stručni stožer. Daću sve od sebe da Cibona bude dobra i iduće sezone.

Kako vam je u Zagrebu? Kazali ste nedavno da ste sina Vasilija upisali u hrvatski vrtić?
Ide u vrtić. Živimo normalno, kako se kaže: sve pet. Nemam nikakvih zamerki.

Niste imali problema koji se obično vežu uz hrvatsko-srpske odnose?
Baš nikakvih. Otkako sam došao pa do sada, sve je odlično. Tu sam gotovo godinu dana i nijednu neprijatnost nisam doživeo.

Ako nekim slučajem ipak ostanete bez posla u košarci, uvijek vam ostaje vaša prva struka. Vi ste završili agroekonomiku?
Po okončanju trenerske karijere posvetiću se poljoprivredi. To je sigurno, ali nadam se da će ova košarkaška potrajati šta duže.

Imate zemlju u Mladenovcu?
Imam, ali ne u Mladenovcu, nego u selu pored, odakle mi je majka. Jedan lep deo Šumadije. To je u nekim dalekim planovima. Trenerski posao je takav da preko noći možeš da dobiješ otkaz. Važno mi je da na kraju dana sebe mogu da pogledam u ogledalo, da pogledam svakog svog igrača, svakog člana Uprave i da mi ne bude neprijatno zbog bilo čega. Za ostalo ćemo lako...

Počeli ste kao igrač?
Da, počeo sam u klubu Beobanka koji više ne postoji. Prošao sam sve mlađe selekcije. Bio sam solidan, ali sam se brzo okrenuo trenerskom poslu u kom sam se pronašao. Prve trenerske korake takođe sam proveo u Mladenovcu s mlađim kategorijama, kasnije je išlo korak po korak, FMP, kadeti Zvezde, juniorska reprezentacija Srbije, Letnja liga u NBA, pomoćnik IGORU KOKOŠKOVU u seniorskom timu...

Smetaju li vam mikrofon i kamera na minuti odmora? Nedavno su se mogli čuti zgranuti komentari gledalaca jedne košarkaške utakmice na televiziji očito nenaviknutih na teže riječi i pokoju psovku koje znaju pasti u trenucima kad se lomi rezultat?
Ne obraćam pažnju na mikrofone. Na minuti odmora treneri ponekad galame i koriste vokabular koji nije za malu decu, ali ne treba to shvatati na pogrešan način. Igrači najbolje znaju da nije ništa lično. Mi provodimo po sedam sati dnevno zajedno i oni znaju da je grdnja zapravo motivaciona. U sportu je puno emocija, jak je puls, puno je adrenalina. Tko to nije prošao i probao, nikad neće razumeti o čemu se radi.

Spomenuli smo Obradovića. On zna biti vrlo eksplozivan?
On je prirodan i ne radi ništa zbog medija. On je čovek koji s puno emocija doživljava svoj posao i zato jeste najbolji i zato je devet puta bio prvak Evrope. Vidim da neki treneri žele da ga kopiraju i da budu kao on. To je pogrešno. Jedan je Željko Obradović, a svi mi ostali mora da pronađemo sebe i budemo to što jesmo.

Jeste li gledali meč Zvezda – Partizan? Za koga ste navijali?
Gledao sam utakmicu, skautirao obe ekipe. I inače sam počeo gledati košarku strogo profesionalno. Uhvatim neki NBA i ne gledam utakmicu, nego gledam šta je ko uradio i šta je trebao da uradi. Profesionalna deformacija, reklo bi se. Za koga navijam? Za Cibonu, naravno! Kad dođe nogomet, onda ću imati svoj omiljeni klub za koji ću navijati.

Treba li pitati koji?
Sve jasno!

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1145, petak, 26. studenoga 2021.

TV RAŠETANJE

Obrade, mirno spavaj

PIŠE Boris Rašeta

Što god HDZ napravi, postojano je na čelu tabele! Stranka se trudi da tu ljubav očuva pa preko svoga medija, poznatog kao HRT, dovodi odabrane kadrove za odabrane trenutke. U Dnevniku su rezultate zadnjeg istraživanja popularnosti komentirali Maldini i Leinert-Novosel, blago nama

Točka na tjedan, N1, 14. studenog, 09:00

Nova voditeljica TNT-a MILA MORALIĆ – koja će svake druge nedjelje voditi emisiju, izmjenjujući se s NATAŠOM BOŽIĆ – imala je zapažen start. U emisiju je dovela gošću koja je itekako imala što reći. TAMARA LAPTOŠ koja je trebala preuzeti DORH, ali ju je PLENKOVIĆ, kao u ARSENOVOJ pjesmi, zamijenio gorom (namjerno) za samo par mjeseci, kao Sherlock Holmes u izvedbi BENEDICTA CUMBERBATCHA, skenirala je slučaj GABRIJELE ŽALAC i otkrila da tu nešto gadno zaudara. DORH-u je, naravno, sve bilo čisto. 'U ovom predmetu zaprimili smo prijavu OLAF-a', rekla je Laptoš. Prije toga Ured europskog javnog tužitelja o tom predmetu nije imao saznanja. Za DORH je slučaj bio mrtav da mrtviji ne može biti, ali bez smrti nema uskrsnuća. 'Kad zaprimimo prijavu i predmet se registrira u EPPO-u, počinje proces verifikacije', objasnila je Laptoš. 'Upućujemo upit u nadležno nacionalno tijelo postoji li takav predmet. Ako se radi na predmetu, radimo avokaciju. Ako nadležno tužiteljstvo nema predmet ili nije živ, donosimo odluku o pokretanju sukladno uredbi. Uredba govori samo o istrazi.' Laptoš je potvrdila da je predmet bio mrtav iako je DORH tvrdio da nije bio. 'U ovom predmetu donijeli smo odluku o pokretanju istrage. Da smo predmet preuzeli od USKOK-a radilo bi se o avokaciji. Mi smo pokrenuli istragu.' DORH je, dakle, glede Žalac rekao – 'halali, Huso, mater'. Na svu sreću, u Bruxellesu ipak nisu tako široke ruke. Moralić je omogućila Tamari Laptoš da prokaže bijedu sustava kod nas. Pohvale urednici emisije.

Nedjeljom u 2, HRT, 14. studenog, 14:00

U ekonomskoj teoriji devetnaestog stoljeća bile su silno popularne tzv. robinzonijade – autori bi odveli nekog zamišljenog lika na pusti otok, pa na njegovu primjeru razvijali teorijske modele razmjene, trgovine, cijena itd. Jednog takvog, simpatičnog Robinzona dobili smo i mi – zove se BOŽO ODAK; lani je otišao u penziju, ali se onda umjesto svakidašnje jadikovke (nema se, ne može se) odlučio za kupovinu zemlje u okolici Zagreba, zavrnuo rukave, pljunuo u šake – i sad bere po sto tisuća kuna godišnje. Doduše, u znoju lica svojega, kako nalažu Sveto pismo i rani teoretičari socijalizma. Čovjek svakog dana putuje skoro 30 kilometara iz centra Zagreba do svog komada zemlje, i ne žali se. Naprotiv. Njegova je priča emitirana u rujnu u Plodovima zemlje, pa ju je STANKOVIĆ reemitirao, i tako širi auditorij upoznao sa zanimljivim primjerom. 'Od šest kad zvono zvoni anđeoski pozdrav ja sam u vrtu, gdje sam i u podne i u osam navečer. Tri puta treba vam zvono odzvoniti, inače nema vrta', kaže Odak. 'Najviše mi se gadi čuti riječ ne isplati se. Jako se isplati. Ja sam u prvoj godini isplatio i zemlju i bunar i kopačicu i sve. Mladim ljudima poručujem, usudite se, krenite! Svi čekamo da država riješi probleme. Mene ne zanimaju država i poticaji. Na rubovima naših gradova je 100 tisuća hektara neobrađene zemlje. Zemlja vapi da je se obradi.' Odak je u vrtu izgradio simpatičnu kućicu od paleta, ukratko, idilično, mada naporno. 'Kad bi se samo polovica onih koji hrle činovništvu posvetila gospodarskoj struci, naša bi domovina bila za dvadeset godina druga zemlja, jer niti bi tada bilo ovoga mrtvoga kapitala ovdje, to jest neobrađene zemlje, niti bi jedna polovica činovničkih mjesta bila također mrtvi kapital', napisao je prije stotinu i pedeset godina JOSIP KOZARAC. No, Odakova je priča usamljena, kako rekosmo, 'robinzonijada', a ne masovna pojava. Njemu zvono zvoni triput dnevno. A nama? Vazda!

Ništa ne može pokolebati ljubav nacije prema svome Hezbolahu – Pero Maldini (Foto: Dnevnik/HRT)

Čovjek koji se igrao s vatrom, HRT, 19. studenog, 23:55

Fascinantna je biografija najslavnijeg suvremenog i, nažalost, pokojnog autora krimića STIEGA LARSSONA: čovjeka koji je prodao 90 milijuna primjeraka trilogije Millennium, s karizmatičnim likovima Lisbeth Salander i Mikaelom Blomkvistom. Larsson (Švedi čitaju: Laršon) je za života radio u novinama i bio usput – švedski borac protiv nacista i nacizma. Ali ne protiv starih, ocvalih esesovaca, nego desnih radikala po Švedskoj i Europi. Imao je golemu datoteku i briljantnu memoriju, znao je svakog radikalnog desničara, sve detalje o njemu, doznajemo od Larssonovih prijatelja i suradnika. Larsson je utemeljio Zakladu Expo i izdavao časopis istog imena. Lajtmotiv je bila borba protiv rasizma. Kao jedan od vodećih svjetskih stručnjaka za desni ekstremizam objavio je knjigu 'The Extreme Right' (valjalo bi je prevesti!). A u tu zemlju, koju volimo vidjeti kroz ABBA-u, IKEA-u, Volvo i visoke standarde svega i svačega (inteligentna rješenja iz Švedske), desni je radikalizam prodro početkom devedesetih, s ratovima u Jugoslaviji, kad je na sjever krenula rijeka izbjeglica. Prizori koje smo vidjeli u dokumentarcu odličnog naslova – 'Čovjek koji se igrao s vatrom' – šokantni su: masovne demonstracije desničara, nasilje skinheadsa, ubojstva stranaca, obojenih, homoseksualaca – i sve to vrlo masovno. 'Posvetio se borbi protiv desničarskog ekstremizma u svijetu i širenju poruke da je demokracija pravo za koje se treba boriti. Film je alarmantan prikaz Švedske od sedamdesetih godina do danas koji, s obzirom na trenutnu političku klimu, neodgodivo podsjeća da je demokracija uvijek u opasnosti. Larsson se predano borio za svoja uvjerenja i kroz seriju Millennium uspio je svoju poruku prenijeti široj publici', piše u najavi dokumentarca, koji valja pogledati.

Dnevnik, HRT, 20. studenog, 19:00

Što god HDZ napravi, kakva im se god svinjarija otkrije – oni su postojano na čelu tabele! HDZ prvi, IVAN PAVAO DRUGI. Ni presuda za zločinačko udruživanje, ni afera Žalac, ni otkriće da je DORH ekspozitura stranke, ni pad optužnice za TODORIĆA (devet milijuna kuna iz DORH-a, koji veže konja gdje mu aga kaže, ulupano je u vještačenje koje će se morati ponoviti) – ništa ne može pokolebati ljubav nacije prema čuvarima plamena, svome Hezbolahu. A stranka se trudi da tu ljubav i očuva pa preko svoga medija, poznatog kao HRT, uvijek dovodi odabrane kadrove za odabrane trenutke. U Dnevniku su – to ste mogli žmireći pogoditi – objavu rezultata zadnjeg istraživanja popularnosti komentirali PERO MALDINI i SMILJANA LEINERT-NOVOSEL, blago nama. Ni zrna žita neprijatelju, Obrade, mirno spavaj, ništa se ovdje nije promijenilo. ■

Strahinja Banović
(r: Stefan Arsenijević)

(2021.)

Protagonisti su afrički, ekonomski migranti

PIŠE Damir Radić

Migrant Strahinja

Arsenijević je vješto spojio lokalnu narodnu baštinu i suvremena globalna zbivanja

Premijera predstave 'Disanje' u ZKM-u u režiji Olje Lozice

Fino tkanje nadarenih glumica – Petra Kovačić Botić i Petra Svrtan

PIŠE Bojan Munjin

Dah na sav mah

'Disanje' govori o privrženosti drugome kao o hrani bez koje ne možemo

Prošlog tjedna održani Zagreb Film Festival ponudio je pored pobjednika najvećih festivala kakvi su Cannes i Venecija, i podosta filmova koji su obilježili druge prestižne svjetske slikopisne smotre. Tako smo mogli vidjeti i pobjednika Karlovyh Vara, 'Strahinju Banovića' STEFANA ARSENIJEVIĆA, Beograđanina koji je na dugom metru debitirao još 2008. solidnom (melo)dramom s krimi-elementima 'Ljubav i drugi zločini', da bi u proteklih 13 godina polučio još samo jedan film – dugometražni omnibus 'Do Not Forget Me Istanbul' u tursko-grčkoj koprodukciji i autorskoj suradnji s HANYJEM ABU-ASSADOM i AIDOM BEGIĆ. Zapravo daleko najpoznatiji Arsenijevićev uradak do sada bila je kratkometražna 'A(Torzija)' iz 2003., dobitnica Zlatnog medvjeda u Berlinu, Europske filmske nagrade i nominacije za Oscara. Njome je autor pokazao znatnu vještinu u tome da već pomalo istrošenu temu (rat u Bosni i Hercegovini, preciznije stradanje civilnog stanovništva tijekom opsade Sarajeva) osvježi oneobičavanjem svojevrsnim magijskim realizmom – u temu koja se, u smislu ambijentacije, doima *par excellence* urbanom ubacio je, oslanjajući se na scenarij ABDULAHA SIDRANA, porođaj krave u štali sa sijenom i jaslama kao središnji (simbolički) događaj. Po istom principu oneobičavanja poznatoga koncipirao je i svoj drugi samostalni dugometražni rad – *in* temu aktualnih migrantskih seoba povezao je s glasovitom narodnom epskom pjesmom 'Banović Strahinja' (ili 'Strahinja Banović'), reinterpretirajući potonju na fonu središnje pretpandemijske krize današnjice. Ne samo da je takva kombinacija neočekivana, nego su i njezini sastavni elementi na svoj način apartni. 'Banović Strahinja', naime, jest raritet u usmenoj epskoj junačkoj pjesničkoj tradiciji (zapadnog) Balkana time što milosrđe pretpostavlja osveti, individualnu ljubav običajima zajednice (Strahinja odbija ubiti svoju ženu i oprašta joj iako se podala svom otmičaru, Turčinu Aliji i, štoviše, u odlučnom trenutku obračuna dvojice muškaraca Aliji se priklonila); također, Arsenijević za izbjegličke protagoniste ne izabire, očekivano, ljude s Bliskog (Srednjeg) istoka, nego dvoje afričkih crnaca, ekonomske a ne političke imigrante. To su mladi bračni par Samita, u srpskom azilu nazvan Strahinja (uvjerljivi IBRAHIM KOMA), i Ababou (odlična NANCY MENSAH-OFFEI); njih dvoje se vole, ali imaju različita stremljenja. Dok je on, nakon neuspjelog pokušaja azila u Njemačkoj, zadovoljan svojom situacijom u Srbiji gdje je dobio profesionalni angažman u lokalnom nogometnom klubu, ona žudi za vlastitim samoostvarenjem – kao profesionalna glumica želi pronaći angažman u Britaniji; uostalom, engleski tečno govori, srpski, za razliku od Strahinje, nimalo. I stoga je spremna napustiti supruga i poći dalje s elokventnim sirijskim izbjeglicom/aktivistom, no Strahinja će joj slijediti trag bez obzira na cijenu...

Arsenijević je zaista vješto spojio i međusobno prožeo lokalnu narodnu baštinu i suvremena globalna zbivanja, a njegov film posebno dobro funkcionira u prvoj trećini, kad se profiliraju likovi dvoje protagonista i izražajnih epizodista. No kad se fokus prebaci na samostalnu Strahinjinu aktivnost, na njegovo usamljeničko (pješačko) putovanje pustošnim pejzažima, vidi se da Arsenijeviću nedostaje višeg redateljskog dara – namjesto snažnog naturalističkog pristupa ili sugestivnog poetiziranja, ti prizori utapaju se u bezličnoj monotonosti. Također, scenaristički se ne libi posegnuti za općim mjestima (izazivanje gledateljskih emocija prikazivanjem bešćutnosti švercera ljudima, osobito u sceni s bebom), a plemeniti završni obrat ne elaborira. Tako da se u konačnici 'Strahinja Banović' ne izdiže iznad respektabilne solidnosti, iako se u dijelu njegova trajanja činilo da je sposoban i za veće dosege. ■

Postoje predstave koje govore o ozbiljnim, čak i dramatičnim ljudskim temama, nakon kojih publika nije zapljusnuta očajem, nego odlazi kući s toplinom oko srca. Onda kada se u kazalištu ne razdire ljudska utroba i na sceni se ne istovaruje ogorčenje, krv i bijes. Jedna od takvih, podvučena nježnošću, autorski je projekt 'Disanje' redateljice OLJE LOZICE i u izvedbi PETRE KOVAČIĆ BOTIĆ, PETRE SVRTAN i MATKA BOTIĆA.

To je priča o dvije sestre i o njihovom kompleksnom odnosu kroz život, od čiste ljubavi do traumatičnih neslaganja, pri čemu fantazije, nade i bolovi, imaju istu težinu kao i sama stvarnost. U današnjem vremenu velikih neuroza, trvenja i beskonačnog ljudskog iscrpljivanja svim i svačim, kao da smo zaboravili na ono što na koncu jest naš život: neugasiva potreba za ljubavlju i neizmjerna žudnja za blizinom i oslanjanjem na one pored nas.

'Disanje' je jedna od onih rijetkih priča koje strpljivo i blagotvorno poniru u čovjekovu intimu, pokazujući nam kako te duboke i bliske veze s drugima, uz sve vanjske stresove i frustracije, jesu ono što je zapravo jedino važno i što na kraju u nama jedino ostaje. Možda će nas odnijeti svjetske katastrofe ili ćemo pomrijeti u nekim budućim velikim ratovima, ali ako se to dogodi najviše što ćemo poželjeti bit će da umremo u zagrljaju. O toj privrženosti drugome, od djetinjstva pa do smrti, kao hrani bez koje ne možemo disati govori ova predstava. Dvije sestre prolaze sve ono što i svi mi: ponekad su nježne do bola, ponekad brutalno posesivne, ponekad glupo sebične, ali one će se uvijek vraćati jedna drugoj, nesvjesno nam poručujući da nas jedino privrženost, tako nesavršene, održava na nogama. Na kraju će jedna od sestara umrijeti: da li su bol i praznina jedino što ostaje? Redateljica Lozica nije skliznula u prostor općih mjesta nostalgije i sjećanja. U predstavi se ne listaju stare fotografije, niti se vodi borba s krivnjama iz prošlosti. 'Disanje' vrlo fino i osjećajno pokazuje da sat otkucava za sve nas, ali ključno je pritom da trenutak smrti i konačnog rastanka ne predstavlja crnu rupu u kojoj sve nestaje. To je trenutak koji zapravo osvjetljava čitav naš život s drugima i daje mu duboki i jedinstveni smisao. Poput krhkog lampiona našeg zajedništva koji smo, kako smo znali i umjeli, njegovali čitav život a sada ga puštamo među zvijezde s nadom da će gorjeti vječno. Dvije glumice, Petra Kovačić Botić i Petra Svrtan, kao da su u svojoj igri i međusobnim odnosima bile sačinjene od takvog materijala: nježnih nijansi i blagih pokreta s emocijama koje, u radostima i ogorčenju, u svađi i u ljubavi – snažno svijetle. I one su mogle odigrati na prvu loptu razmjene patosa i erupcije osjećaja, ali nisu: bilo je to fino tkanje nadarenih glumica koje su nepogrešivo osjećale da se značajno ostvarenje rađa i da se pažnja gledalaca osvaja istinom prisutnosti čitavog glumačkog bića na pozornici, a ne tek dramatičnom bojom glasa i efektnih gesti.

Važni 'treći čovjek' iz pozadine bio je Matko Botić, koji je u raznim verzijama na električnoj gitari vrlo koncentrirano pratio baš svaki i najsitniji pokret i glas junakinja na sceni. Nije to nekakva tugaljiva svirka nad sudbinom dvije sestre, nego ponekad silovita, ponekad blaga, ali najvažnije od svega neizreciva – poput nekog domaćeg RYA COODERA – muzika njihova života.

'Disanje', ostvareno u koprodukciji Zagrebačkog kazališta mladih i splitske PlayDrame te u režiji suptilne redateljice Olje Lozice i izvedbi troje sjajnih protagonista, intimna je priča o svima nama, velika kao život. ■

Marija Andrijašević: *Zemlja bez sutona*

(Fraktura, Zagreb, 2021.)

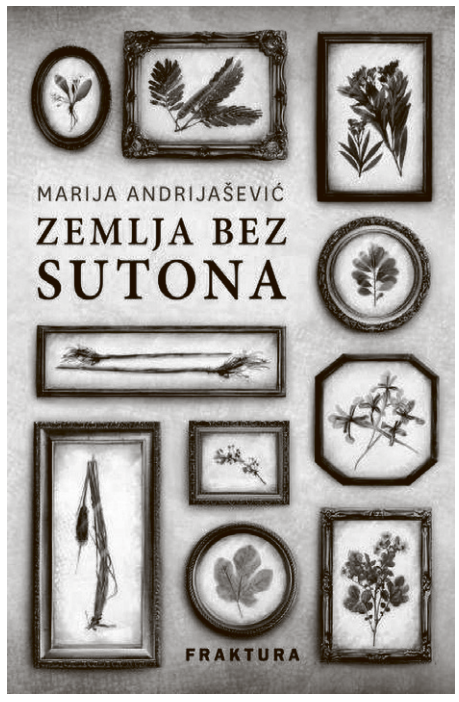

Tekst je i *hommage* životu vlaških doseljenika u Split

PIŠE Katarina Luketić

Plodovi zemlje

Pionirsko djelo tzv. ekološke književnosti

Pasivni krajevi: zaleđa, zagore, vlaške provincije, ta 'malena mjesta srca moga', česti su prostori ovdašnje književnosti, a dinarski mentalitet, siromaštvo i patrijarhat uobičajeni toposi koji ih prate. Čitali smo, slušali i gledali mnogo puta o takvom surom životu, nesrećama junaka koji odlaze iz tih zabiti ili se u njih vraćaju, i njihovu prilagođavanju gradskim staništima. Od DINKA ŠIMUNOVIĆA do ANTE TOMIĆA, od MIRKA KOVAČA do ŽIVKA NIKOLIĆA stvoreni su u prozi i na filmu brojni obrasci i metafore, ali i brojni stereotipovi o Vlajlandu, pa se slika prostora sama od sebe teško dosad emancipirala.

U takvu kontekstu nabijenom demonskim i karikaturalnim klišejima o zemlji i narodu, roman-prvijenac MARIJE ANDRIJAŠEVIĆ 'Zemlja bez sutona' djeluje kao dragocjenost. Iako nije sasvim izbrušen, on na inovativan i autentičan način prikazuje trajnu napetost između grada i zaleđa, pojedinke i obitelji, osobnih izbora i danosti sredine. Roman je pisan u prvom licu i iz perspektive mlade žene okružene muškim svijetom – junakinje Glorije, botaničarke i skupljačice sjemenki, dakle žene koja zanimanjem i habitusom također predstavlja novost u tipologiji ženskih karaktera domaće književnosti. Glorijin povratak u rodni kraj okidač je za brojne reminiscencije na djetinjstvo i odrastanje, sreće i traume, pa se roman odvija u skokovima iz prošlog u sadašnje vrijeme i ciklički uvezanim epizodama s više klimaksa. Pojedinačno iskustvo tu zrcali društvenu atmosferu i socijalne interakcije; roman je tako i *hommage* životu vlaških doseljenika u Split, radničkih obitelji u siromaškim naseljima i ljudi koji vikendima odlaze na selo obrađivati zemlju, njeguju stare solidarne odnose, ali doživljavaju mnoge nepravde zbog rigidnih običaja (npr. u podjeli zemlje). U fokusu su i obiteljski rascjepi i emotivni lomovi proizašli iz grubosti i zazora od bliskosti koji se prenose generacijama kao recepti za preživljavanje u stranom svijetu.

No, najvažniji, inovativno artikuliran, značenjski sloj romana govori o zemlji i potrebi da se živi u ravnoteži s prirodom. Udaljeno je to sasvim od ovdašnjeg (muškog) sentimentalnog ognjištarstva, pripovjedačkog konzervativizma i mitizacije ruralnih vrijednosti. Riječ je o književnosti koja se nadahnjuje suvremenim aktivističkim uvidima o devastaciji prostora, eksploataciji prirode i nužnosti da se iznova povežemo sa živim svijetom. Takva književnost u nas je još rijetka – istina, motivi stabala, zemlje, sjemenja prisutni su u nekim suvremenim djelima (poeziji ANE BRNARDIĆ, romanu KRISTINE GAVRAN, prozi EDE POPOVIĆA), no ovdje su oni dominantni i osviješteni, pa se 'Zemlja bez sutona' može čitati i kao jedno od pionirskih djela tzv. ekološke književnosti, tj. u svjetskom kontekstu aktualnog žanra *cli-fija* (*climate fiction*).

Autentičnost romana najjasnije se pokazuje u njegovu iskazu: ritmičnosti i začudnosti stilskih odabira, dijalektu, naglašenoj poetizaciji, tj. u mikrostrukturi, u sjemenkama iz kojih izrasta naracija. Emotivnost i liričnost izmjenjuju se s humorom i oporošću, donekle slično kao u prozi OLJE SAVIČEVIĆ IVANČEVIĆ. Ipak, stablo romana bolje bi se vidjelo da se tu i tamo odrezalo viškove lirskih izboja, prorijedilo krošnju i prepoznalo snagu minimalizma. Također, ponegdje se osjeća višak deskripcije i manjak akcije; višak antropologije i manjak pripovijedanja. Sve su to posljedice želje da se previše toga unese u jedan roman. Unatoč povremenim poetičkim grbama, 'Zemlja bez sutona' od prve do posljednje rečenice teče u prepoznatljivom glasu i jedinstvenom pripovjednom timbru. Pouzdan je to znak autoričine predanosti pisanju ovoga teksta, kao i vrlo dobre književne kvalitete, a to bi – da se slava mjeri po pravdi: aršinom literarnosti, a ne marketinškom agresijom – zaslužilo i vrlo dobru recepciju romana. ■

Pjesnikinja i prozaistkinja o nagradi Kamov

MARTINA VIDAIĆ
Biti neovisan je velika privilegija

Foto: Goran Kovačić/PIXSELL

Nagrada Kamov za pjesničku knjigu 'Trg, tržnica, nož' dolazi vam točno deset godina nakon debitantske knjige 'Era gmazova' za koju ste dobili Gorana za mlade pjesnike. Što se otada promijenilo?

Nakon 'Ere gmazova' napisala sam i objavila pet knjiga i u autorskom smislu prošla brojne faze. Prije desetak godina jako sam puno čitala i pisala poeziju, gotovo opsesivno, a danas mi je interes ipak prvenstveno na prozi, koja mi predstavlja veći izazov od poezije. Sklonost prozi osjeća se, uostalom, i u nagrađenoj knjizi 'Trg, tržnica, nož', koja je neka vrsta poeme u proznom slogu. S druge strane, u deset godina moj se status na književnoj sceni mijenjao vrlo sporo, pogotovo prvih sedam-osam godina kad sam bila praktički potpuno nevidljiva. Kao mlada autorica živcirala sam se zbog toga, ali sad mi je više-manje svejedno. Mlađoj sebi vjerojatno bih rekla da se opusti i manje vjeruje autoritetima.

U knjizi ste dali hibridni poetsko-prozni prikaz rata 90-ih i tranzicije. Zašto ste se odlučili za tu strukturu?

Znala sam da želim pisati o tržnici, i isprva sam imala općenitu zamisao o nekoj vrsti fragmentarnog romana u kojem bi se radnja događala na jednom mjestu, tj. na tržnici. Brzo sam, međutim, shvatila da nemam dovoljno jaku narativnu liniju za to. Postupno se iskristaliziralo da želim uključiti jači društveno-političko-povijesni komentar, što me nužno vodilo prema nadrealnosti, jer su i naše društveno-političko-povijesne prilike najčešće takve. Također sam željela da knjiga, uz melankoličnu notu koju moje knjige uvijek imaju, ima i pomalo zafrkantski, skoro pa satiričan ton. Sve mi je to nametnulo poeziju kao jedino moguće rješenje. Isprva sam tekst počela pisati u stihu, ali ubrzo sam shvatila da me ta strategija koči u narativnom smislu. Na kraju sam pisala tekstove u proznom slogu, a onda ih prebacivala u stih da provjerim jesam li izgubila specifični ritam koji sam čula u glavi još od prvog odlomka.

Živite i radite u Zadru, a vlastitim izborom držite se dalje od javnosti i društvenih mreža. Što vam ta margina omogućava?

Zapravo živim u Zagrebu već dvije godine, ali je to rijetko tko primijetio. Istina je da je moje nepostojanje na društvenim mrežama dobrovoljno, a nisam baš luda ni za drugim oblicima samopromocije i prodavanja 'priče' koje je danas nerijetko nužno da bi autor došao u fokus, no za svoje knjige nikada nisam željela marginalnu poziciju. Više se radilo o tome da dugo nitko nije obraćao pažnju na ono što pišem, a nerijetko sam bila zakinuta i za najosnovniju vidljivost koju dobiju i autori početnici. Uostalom, pišem tip literature koja ne može očekivati bogznakakvu prihvaćenost. Istina je da margina ima i nekih prednosti, ne trošim previše vremena na zamorne intervjue i gostovanja i malotko išta očekuje od mene. S obzirom na to da među književnicima nemam ni bliskih prijatelja ni osobnih veza, nikome ništa ne dugujem i svako priznanje gledam kao maksimalno pošteno. Biti neovisan je velika privilegija.

■ Antonela Marušić

KVADRAT

KOKAN MLADENOVIĆ i DARKO CVIJETIĆ (na slici) povukli su predstavu 'Schindlerov lift' s 38. Susreta pozorišta/kazališta u Brčkom jer u njegovom žiriju sjedi BRANISLAV LEČIĆ, kojeg je glumica DANIJELA ŠTAJNFELD optužila za silovanje. Iako nije osuđen, kažu, sve u vezi slučaja stavilo je 'ogromnu moralnu hipoteku nad njegov lični i moralni integritet'.

■ **B. P.**

Armin Durgut/ PIXSELL

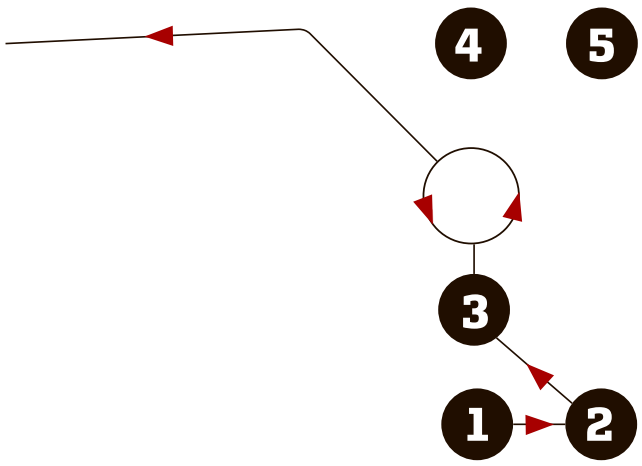
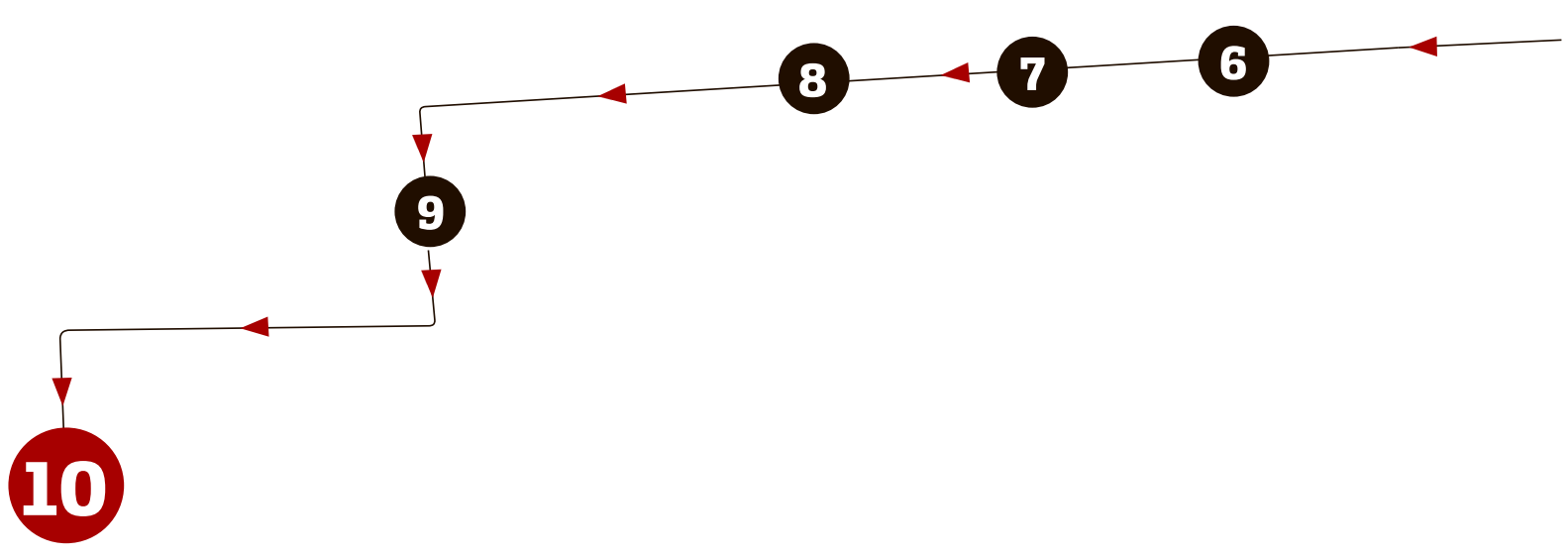
26.– 28. 11. 2021.